

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TAHÂVÎ ŞERHİ
Gençler İçin Akâid Dersleri

BİD‘AT

ve

ÜMMET ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİ

Te‘lif

Ebû Usâme Selîm b. ‘Îd el-Hilâlî es-Selefî

Bismillâhirrahmânirrahîm

O’na güvenirim

O’na dayanırım

O’na döneceğim

Bismillâhirrahmânirrahîm

guraba "yayında mibenk taşı"

NEDEN GURABA?

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ؛ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»

[رواه مسلم]

«فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ؛ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي
مِنْ سُنتِي»

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*
şöyle buyurmaktadır:

«İslam garib olarak başladı. Başladığı hale geri
dönecektir. O halde müjdeler olsun Guraba'ya /
gariblere!»

[Müslim, Kitâbu'l-İmân]

Tirmizî rivâyetinde:

«Guraba'ya/gariblere müjdeler olsun! Onlar,
benden sonra sünnetimden insanların bozduk-
ları şeyleri düzelterlerdir.»

[Tirmizî, İmân]

ÖNSÖZ

Hamdyalnızca Allah'a mahsustur. O'na hamd eder; yardım ve bağışlanmayı O'ndan dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüklerinden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini kimse saptıramaz. Saptırdığına kimse hidâyet edemez.

Tek ve ortağı olmayan Allah'tan başka hakiki manada ibâdet edilmeye layık bir başka ilâh bulunmadığına şahadet ederim.

Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna da şahadet ederim.

Bunlardan sonra;

En güzel söz kelâmullahtır. En hayırlı rehberlik Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in rehberliğidir. İşlerin en şerlisi sonradan ihdas edilenleridir. İhdas edilmiş her şey bid'at; her bid'at dalâlet ve her dalâlet de ateştedir.

İlim ehli İslâm'ın ilk günlerinden itibaren bid'at tehlikesine dikkatleri çekmiştir. Bu konuya ilişkin ilim, inanç ve metot bakımından kadri yüce te'lif eserler meydana getirmişlerdir. Bu eserlerin kıymetini ancak bu konuyla haşır neşir olup tadını alan ve yararlananlar anlayabilirler. Bu eserleri sularından kaplanların kana kana içtiği çağlayan birer nehir gibi insanların istifadesine sunmuşlardır. Kendisini görmemelerine rağmen, yalnızca âdil ve sikâ kimselerin sünnet kaynaklarında yer alan nakillerinden nefes alıp verişine varana kadar tanıdıkları Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisine îmân eden,

getirdiği nûra tâbi olan, destekleyip arka çıkan çok sayıdaki kardeşleri de bu eserlerin yardımcılarıdır.

Elinizdeki eserde bu hususları belli bir düzene koydum. İlim talebesi, konusu içinde bu bilgileri özlü, babında bir konu başlığı olarak ve kolayca karşılaşılabilecek inci taneleri gibi serpiştirilmiş olarak bulabilecek. Sırf Allah ve Rasûlü için hicret edip onların önüne geçmeyen ihlâs ve samimiyetle amelde bulunan kimselerin üzerinde birleştiği ittifak noktalarını da görebilecekler. Böylelikle aralarındaki sevgi bağları güçlenir; davetlerindeki ilişki güven kazanır.

Bid'atlerin kınanıp yasaklanmasına ve bid'at ehlinin uyarılmasına ilişkin vârid olan Kur'ân naslarını, sahîh nebevî hadîsleri ve selef eserlerini herkesin daha iyi anlayabilmesi, konuyla ilgili geniş hacimli kaynaklara bir giriş ve bid'atler usûlü ilmine ilk adım olması amacıyla esere “*el-Bid'a ve Eseruhâ's-Seyyi' fi'l-Umme* (Bid'at ve Ümmet Üzerindeki Olumsuz Etkileri)” adını verdim.

Allah azze ve celle'den bu eseri benim sevâb haneme bir ecir olarak yazmasını; Allah'a selîm kalple gelenler dışında malın ve evlâdın fayda vermediği günde sevâbını benim için azık kılmasını dilerim.

Benden kaynaklanan bir yazım hatası ya da yanlış anlama tespit eden olursa, gönlüm geniş, kalbim açık olarak nasihatini beklerim. Allah sâlih kimselerin velisidir. Güzel olan her şeyin kefilidir. O bana yeter. O ne güzel vekildir. Yürüdüğümüz yol-daki hedefimiz O'dur.

Ebû Usâme
Selîm b. 'İd el-Hilâlî
 8 Rabiulevvel 1420
 Amman-Ürdün

BİRİNCİ FASIL

BİD'AT

TARİFİ ve TÜRLERİ

1-Bid'atin Luğavî Anlamları:

Bid'atin iki luğavî anlamı bulunmaktadır:

a- Daha önce bir benzeri bulunmaksızın ortaya çıkarılmış şeye denir. Bu kelime Allah'ın şu âyetinde bu anlamdadır: **“De ki: Ben peygamberlerin ilki (bid'an) değilim.”** (*Ahkâf*, 9) Yani “Ben ilk peygamber değilim. Benden önce de birçok peygamber gönderilmiştir. Ben onlardan sonra peygamber olarak geldim.” Daha önce bir benzeri görülmemiş bir iş yapan kimse için ‘görülmemiş bir şey ortaya koydu’ anlamında “*ebde'a, ibtede'a, tebedde'a*” denir. Şu âyet bu manadadır: **“Uydurdukları (ibtade 'uha) ruhbanlığa gelince...”** (*Hadîd*, 27)

Bedî'u's-semâvâtî ve'l-ard tabiri gökleri ve yeri benzeri görülmemiş biçimde var eden, meydana çıkaran Allah tebâreke ve teâlâ'nın bir sıfatıdır. Bu sıfat âyetinde de geçmektedir: **“(O), gökleri ve yeri benzeri olmaksızın yarattandır.”** (*Bakara*, 117)

Ebû Bekr et-Tartûşî şöyle demiştir: “Bu kelimenin aslı *ihtirâd*dir. O da önceden herhangi bir aslı, örneği ve benzeri bulunmadan bir şeyin ihdas edilmesi demektir.

“(O), gökleri ve yeri benzeri olmaksızın yarattandır.” (*Bakara*, 117) âyeti bu manadadır. Aynı manada olan bir diğer âyet de **“De ki: Ben peygamberlerin ilki (bid'an) değilim.”**

lim.” (*Ahkâf*, 9) âyetidir. Yani “Ben yeryüzü halkına gönderilen ilk peygamber değilim.”

Bu isim, kalplerin ortaya attığı, dillerin söylediği ve uzuvların işlediği her konuya dahildir.”⁽¹⁾

b- Yorgunluk ve bitkinlik anlamına gelir. Deve yorgunluk, bitkinlik ya da hastalıktan dolayı çöküp oturduğu zaman “*ebde’ati’l-ibil*” denir.

Hayvandaki yorgunluk ve bitkinlik ayaklarındaki hastalık sebebiyle de olabilir. Hayvan, ayaklarındaki bu hastalık sebebiyle çökünce “*ebde’at bihî râhiletuh*” denir.

2- Ancak ikinci anlam da birinciyle alakalıdır. Çünkü “*ebde’ati’r-râhile*” binekte daha önce yokken yorgunluk baş gösterdi, anlamına gelmektedir.

İbn Manzûr bu manaya işaretle şöyle demiştir: “Hayvanın yola devam etmesi konusunda biline gelen sürekli alışkanlığının inkıtaya uğramasını, yani alışlagelen dışındaki bir durumu gösteriyor gibidir. Şu hadîs de bu anlamdadır: “Kurbanlık develerden yorgunluk arız olanları ne yapayım?”⁽²⁾ ”⁽³⁾

3- Geçen satırlardan anlaşıldığına göre; bid’at, önce-sinde herhangi bir misâl bulunmaksızın ihdas edilen şeyler anlamında sonradan ortaya koymanın bir çeşidinin ismidir. Hem kötülük, hem de iyilik alanında kullanılır. Çoğunlukla örfe zem içerikli olarak kullanılmaktadır.

Ebû Şâme şöyle demiştir: “*Bid’at* lafzı genellikle dinde

(1) *el-Bid’a ve’l-Havâdis*, s.40. Bid’at’ın lügat anlamı için bk. *Lisânu’l-Arab*, c.9, s.351; *Mekâyisü’l-Luğa*, c.1, s.209; *el-Kâmûsü’l-Muhît*, s.906

(2) Müslim/Nevevî, c.9, s.77 (Hac, no: 1325 -çev.-)

(3) *Lisânu’l-Arab*, c.8, s.8; bk. *en-Nihâye fî Garîbi’l-Hadîs ve’l-Eser*, c.1, s.107

hoş görülmeeyen mekruh şeyler hakkında kullanılır. Buna benzer olarak *mübtedi'* lafzı da zem dışında neredeyse kullanılmıyor gibidir.

Kelimenin türetilmiş olduğu kökü itibariyle ise, hem medh, hem de zem için kullanılabilir. Çünkü benzeri, örneğı bulunmadan ortaya konulmuş şey kastedilmektedir. Bu sebeple üstün bir güzelliğe ve kaliteye sahip olan şeyler hakkında “*Bu olsa olsa bid'attir*” tabiri kullanılır.

Cevherî, *Sihâhu'l-Luğa* adlı eserinde şöyle demiştir: “Bedî', mubtedi' ve de bid'at, mükemmelliğe kavuşturulduktan sonra dinde yeni şeyler ihdas edilmesidir.”⁽¹⁾

4- Alimler bid'atin şer'î tanımını yaparken birbirinden farklı tarifler ortaya koymuşlardır. Kimisi bid'ati sünnetin zıddı olarak ifade ederken; kimisi de iyi olsun, kötü olsun Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in çağından sonra ihdas edilen her şeyi kapsayacak derecede genel olduğunu söylemiştir.

Bu tanımlar içinde en güzel, en açık, en kuşatıcı ve doğru olanı büyük ihtimalle İmam Şâtıbî rahimehullâh'ın tanımındır: “Bid'at, şer'î gibi görülen ve takip edilmesi suretiyle Allah tebâreke ve teâlâ'ya daha fazla ibâdet edileceğı düşünölen dinde sonradan ortaya çıkarılmış bir yoldan ibarettir.”⁽²⁾

Şâtıbî rahimehullâh daha sonra bu tanımını detaylı bir biçimde açıklamaya koyulur. Özet olarak anlatmak istedikleri şu şekildedir:

“**Yol**”: Takip edilmesi, üzerinde yürünmesi için belirlenmiş olan,

(1) *el-Bâ'is 'alâ İnkârî'l-Bida'i ve'l-Havâdis*, s.20; bk. *Lisânu'l-'Arab*, c.8, s.7; *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, c.1, s.107

(2) *el-İ'tisâm*, c.1, s.37

“Dinde”: Dinde olması kaydı konulmuştur. Çünkü bu yol dinin içinde uydurulup ortaya konulmuş ve takip-cisinin kendisine izafe edildiği bir yoldur.

Dinde yer alan yollar iki kısma ayrılır:

a) Şerîatta aslı bulunan yol, b) Şerîatta aslı bulunmayan yol.

Bid'at, aslı bulunmadığı halde uydurulmuş olana dâhildir.

“Şer'î gibi görülen”: Dışı itibariyle şer'î yola benzer. Ama gerçekte böyle değildir. Aksine çeşitli yönlerden tam zıttır:

- a) Şâri'in izni olmaksızın belirli şekillere ve keyfiyetlere bağlı kalınması,
- b) Şerîatta belirtilmemiş olduğu halde belirli ibâdetlere bağlı kalınması.

“Takip edilmesi suretiyle Allah tebâreke ve teâlâ'ya daha fazlasıyla kulluk edileceği düşünülen”: Böyle bir yola girmedeki asıl, kişinin kendisini ibâdete vermesine ve bu konuda rağbet göstermesine teşvik eder. Bid'atçı kimse sanki Şâri'in belirlemiş olduğu şiarların yeterli olduğunu fark edememiş ve bunları daha da artırma, tekrarlama ve aşırı davranışta bulunma yoluna gitmiştir.

Derim ki: Bu câmi tarif ile otomobil, barut, uçak, kitap tasnifi vb. dünyevî yenilikler (bid'atler) tanım dışında kalmaktadır. Bunların tümü meşru birer vesîledir. Çünkü meşruiyeti nasla bildirilen hususlara bu vesîlelerle ulaşılmaktadır. Dinî bid'at kısmından sayılmazlar. Beş hükümden birine dâhildirler. Bu hususlar “Vacibin gerçekleşmesi için gerekli olan şey de vaciptir” sözünde ifade edildiği gibidir.

5- Bid'at türleri: Hakiki, İzafi ve Terkî Bid'atler

Allâme Şâtıbî şunları kaydeder:

“(Hakikî bid'at) Ne komple, ne de tek tek Kitap, Sünnet, icma ve ilim ehline muteber bir başka şer'î delîlin delâlet etmediği bid'attır.

Bu sebepten dolayı bid'at diye isimlendirilmiştir. Çünkü bid'at, geçmiş bir örneği olmaksızın ortaya çıkarılmıştır. Her ne kadar bid'atçı, delîllerin muktezasınca gerçekleştirdiği isinbat ile şer'î hudutlar içinde olduğunu iddia etmek suretiyle kendisine nisbet edilen şer'îatın dışında kalma ithamını reddetse de durum böyledir.

Ancak bu iddia, ne konunun bizzat kendisi ile alakalı olarak, ne de zâhire göre doğru bir iddia değildir. İddianın; konunun bizzat kendisi açısından doğru olmayışı, (delîllere) arzedilmesi⁽¹⁾ ile (anlaşılır). Zahir göre doğru olmayışı konusunda ise, delîlleri karışık ve şüphelidir. Konuya delâlet etseler dahi delîl değildirler. Delâlet etmiyorlarsa, durum zaten açık ve nettir.

İzafî bid'atte ise, iki yön bulunmaktadır:

- a) Hakkında ilgili bir delîl bulunan. Bu bakımdan bid'at değildir.
- b) Hakiki bid'atte olana benzer durumun⁽²⁾ dışında ilgili bir delîl bulunmayan.

İki yönü bulunan ve bunlardan sadece birine dâhil olmayan amellere bu ismi, yani izafî bid'at ismini verdik. Bu cihetlerden birine göre sünnettir; çünkü delîle dayanmaktadır.⁽³⁾ Diğer yöne göre ise bid'attır. Çünkü

(1) Bu iddianın yanlışlığı delîllere arzedilmesi ile ortaya çıkar. Çünkü hakkında herhangi bir delîl yoktur.
 (2) Bunlar delîl değil, arızî birer karışıklıktır.
 (3) Fakat bu genel bir delîldir.

delîle değil, şüpheye dayanmaktadır. Yahut da hiçbir dayanağı yoktur.

İkisinin arasındaki fark, anlam yönündendir: Konunun aslı bakımından delîli vardır. Keyfiyet, durum ve detay açısından ise gerektiği halde delîl yoktur. Genellikle bu husus, sırf adet cinsinden olan konularda değil, taabbudî meselelerde vuku bulmaktadır.”⁽¹⁾

Buna göre “Hakiki bid'atin günahı daha büyüktür. Çünkü işleyeni ile direkt olarak ilişkisi vardır; tam anlamıyla bir muhalefettir. Hakiki bid'atte sünnetin dışına çıkılmış olduğu zahirdir. Kadercilik, husn-kubh meselesi, haber-i vâhidin reddi, icmanın kabul edilmemesi, içkinin haramlığının inkarı, masum imam görüşü vb. örnek olarak verilebilir.

İzafîyi açacak olursak, izafî bid'at, bir yönden meşrudur; bir yönden ise hiçbir delîli olmayan sadece soyut indi görüşten ibarettir. Bu bid'ati ortaya çıkaran taraftan bazı durumlarda şahsi reyler katılmaktadır. Ama her açıdan delillere de zıt düşmemektedir.”⁽²⁾

Şeyh Muhammed Ahmed el-'Adevî⁽³⁾ şöyle demiştir: “Bu kısım -izafî bid'at kısmı- kelamcılar arasında sünnet ve bid'at konusundaki ihtilaf noktasını oluşturur. Bununla ilgili birçok misal bulunmaktadır:

1- Regaib namazı⁽⁴⁾: Receb ayının ilk Cuma gecesinde on iki rekât olarak ve belli bir biçimde kılınan namazdır. Âlimler⁽⁵⁾ bu namazın çirkin, münker bir bid'at olduğu-

(1) *el-İ'tisâm*, c.1, s.286

(2) *el-İ'tisâm*, c.1, s.171

(3) *Usûlu'l-Bid'a ve's-Sunen*, s.30-33

(4) bk. Hafız İbn Hacer, *Tebyînu'l-'Aceb*, c.47-51

(5) bk. İbn Teymiyye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, c.2, s.2; *el-Medhal*, c.1, s.293; c.1, s.293; *el-Bâ'is*, s.39 vd.

nu söylemişlerdir. Şaban ayında kılınan namaz da bunun gibidir.

Bu namazın izafî bid'at oluşu şu bakımdandır: Bu namaz bir itibarla meşru iken, bir diğer itibarla gayr-i meşrudur. Namazın aslına, temeline baktığın zaman meşru olduğunu göreceksin. Çünkü Taberânî, *el-Evsat*'ta “*Namaz ortaya konulmuş en hayırlı şeydir.*”⁽¹⁾ şeklinde bir rivâyette bulunmuştur. Özel bir vakte ve belli bir keyfiyete bağlanması şeklindeki arızî hususlar itibariyle bakacak olursan, bid'at olduğunu görürsün. Bizzat kendisi itibariyle meşru iken, arızî olan diğer hususlar itibariyle ise bid'attır.

Nevevî⁽²⁾ şöyle demiştir: “Receb ve Şaban ayı namazları kınanan çirkin birer bid'attır.”

Şerhu'l-İhyâ'da müellif şöyle der: “(Bunlar) uydurulmuş, çirkin ve münker birer bid'attır. *el-Kût*⁽³⁾ ve *el-İhyâ*⁽⁴⁾ adlı kitaplarda zikredilmiş olmalarına aldanmayasın. Hiç kimse, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in “*Namaz konulmuş en hayırlı şeydir*”⁽⁵⁾ hadîsi ile mevzu edilen bu namazların meşruiyetine delil getiremez. Çünkü bu hadîs, herhangi bir açıdan şeriate muhalif olmayan namaza mahsustur. Mekruh vakitlerde namaz kılınmasının yasaklanmış olduğu sahîh olarak bildirilmiştir.

Reğaib namazı, namaz emirlerinin umumuna dâhil olduğu halde âlimler tarafından zemmedildiğini görmektensin. Çünkü namaz aslı itibariyle meşru olsa da belli bir vakte ve belli bir keyfiyete bağlı kalmak şeklinde arız olan hususlar bakımından reğaib namazı gayr-i meşrudur.

(1) **Hasen li ğayrihi.** *Sahîhu't-Terğib ve't-Terhib*, 383

(2) bk. Nevevî, *Fetâvâ*, s.26

(3) Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb*, c.1, s.62

(4) *İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn*, c.1, s.237

(5) Tahrîci yukarıda geçmişti.

2- Ezânın ardından (müezzin tarafından) yüksek sesle salât u selâm okunması ve ezân lafızları konumunda görülmesi. Salât u selâm, bizzat kendisi meşru iken, sesli bir şekilde okunması ve ezân lafızları konumunda görülmesi itibariyle ise bid'attir.

İbn Hacer el-Heytemî de bu hususa işaret etmektedir. Bilinen şekliyle okunan ezânın ardından salât u selâm okunması hakkında soru sorulduğunda "Aslı sünnet; keyfiyeti ise bid'attir"⁽¹⁾ demiştir.

Bunun anlamı, izafî bid'at olduğudur. Reğaib namazı gibi kendi zâtı bakımından meşru, keyfiyeti bakımından ise gayr-i meşrudur.

3- Bayram namazları için ya da güneş ve ay tutulmalarından dolayı kılınan kûsûf namazları için ezân okunması. Ezân bizzat kendisi itibariyle ibâdet iken bayram namazları ya da kûsûf namazları için okunması bid'attir.

4- Namazın ardından toplu halde ve yüksek sesle istiğfarda bulunulması. İstiğfar kendi zâtında sünnettir. Yüksek sesle ve toplu halde yapılması ise bid'attir.

5- Cuma günü mescidin içinde ezân okunması. Ezân kendisi itibariyle meşru iken okunduğu yere bakılarak bid'attir.

6- Şâri'in tahsis etmediği bir güne oruç tahsis etmek ya da Şâri'in tahsis etmediği bir geceye gece namazı tahsis etmek. Oruç kendi zâtında meşrudur. Şâri tarafından belirlenmemiş özel bir güne tahsis edilmesi ise bid'attir. Gece namazı da kendi zâtında meşru iken Şâri'in belirlemediği bir geceye tahsis edilmesi bid'attir.

7- Cenazenin önünde yüksek sesle Kur'ân okunması,

(1) *el-Fetâvâ'l-Hadîsiyyeti'l-Kubrâ*, c.1, s.131

zikir edilmesi. Zikir de Kur'ân da kendisi itibariyle meşrudur. Yüksek sesle okunması ve okunduğu yer itibariyle ise gayr-i meşrudur. Yeri ve keyfiyeti bakımından bid'attır.

Benzer şekilde iki yönü olan her amel, bir itibarla meşru iken, bir diğer itibarla gayr-i meşrudur.

Buradan da anlaşıldığı üzere mezkûr bid'atleri reddedenler, ikinci itibarla, yani bid'at olmaları cihetinden reddetmektedirler.

Bazı kimselerden 'falan kimse zikri, duayı, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e salavat getirmeyi ya da Kur'ân okunmasını kabul etmiyor' gibi sözler duyabilirsiniz. Bunlar dini bilmemekten ve reddedenin nasıl bir manayı kasdettiğini bilmemekten kaynaklanan sözlerdir. Ya da sahibini teşhir amacına yönelik kasıtlı sarfedilmiş ifadelerdir. Ya gerçekten bilmemektir ya da bilmemezlik etmektir. Her ikisinden de Allah'a sığınırız.

Bazı dostlarımla bildirdiğine göre bir hoca insanlara din öğretirken arkadaşını gözden düşürmek için avamdan kimseleri çağırmış ve onlara "Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e salavât getirmek hakkında ne dersiniz?" demişti. Oradakiler "Salavât dindendir" dediklerinde "Falan kimse salavâtı reddediyor" dedi. "Peki istiğfar ve Kur'ân okumak hakkında ne dersiniz?" diye sordu. "İstiğfar ibâdettir. Kur'ân da öyle" diye cevap verdiler. "Falanca bunları da kabul etmiyor" dedi. Bu sözler arkadaşımı hayrete düşürmüştü. Kendisine "Onun ne söylediğini bildiğin halde nasıl böyle yaparsın?" diye sormuş. "Başka bir nasihatini dinlemesinler diye onu avamın gözünden düşürmekten başka bir maksadım yok." demiş.

Bir bakın neler oluyor? Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetine davette bulunan kimselere karşı ne tür şeytanî yöntemlerle savaşıyor?!

İzafî bid'at işleyen kimse yukarıda zikredilen örneklerde olduğu gibi hem meşru, hem de gayr-i meşru işlerle Allah teâlâ'ya yakınlaşmaktadır. Yakınlaşmak, sadece ve sadece meşru işlerle olmalıdır. Amelin bizzat kendisi itibariyle meşru olması gerektiği gibi keyfiyeti bakımından da meşru olması gerekmektedir. Nitekim “*Bizim bu işimizin üzerinde bulunmadığı bir ameli işleyen kimsenin bu ameli reddedilir.*” (Müslim) hadîsi de bunu ifade etmektedir. İzafî bid'at işleyen kimse sâlih amelle, kötü ameli birbirine karıştırmıştır. Ama hepsini sâlih amel olarak görmektedir.”

Terkî Bid'at:

“İlim adamlarından tahkik ehli nezdinde kesin olan görüşe göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in kavli ile meşru kılmadığı ve Allah'a yakınlaşmak için fiili ile uygulamadığı her ibâdet, nebevî sünnete muhaliftir.

Çünkü sünnet iki kısımdır: Fiilî sünnet ve terkî sünnet.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yapabilecekten terk ettiği ibâdetlerin terk edilmesi sünnettir.

Meselâ bayram namazları ve ölü defni için ezan okunması, her ne kadar Allah azze ve celle'yi zikir ve ta'zîm olsa da bu şekilde Allah azze celle'yae yakınlaşılması caiz değildir. Çünkü böyle bir tutum, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in terk etmesi şeklinde bir sünnetten ibarettir.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashâbı da bu manayı anlamıştır. Yerinde de zikredilmiş olduğu gibi bid'atler konusunda kendilerinden birçok genel uyarı rivâyet edilmiştir.”⁽¹⁾

(1) el-Elbânî, *Huccetu'n-Nebî*, s.100-101

Terkî sünnete ilişkin kaidenin aslı çeşitli delillerden alınmıştır:

Bu delillerden biri Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelen üç kişi ile ilgili hadîstir. Enes radiyallâhu anh'ın rivâyetinde yer aldığına göre; üç kişi Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarının evlerine gelmiş Rasûlullah'ın ibâdetleri hakkında soru soruyorlardı. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in nasıl ibâdetde bulunduğu kendilerine bildirildiğinde azımsadılar ve "Biz nerde, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem nerde? Allah onun gelmiş-geçmiş günahlarını bağışlamıştır." dediler. İçlerinden biri "Ben bundan sonra geceleri hep namaz kılacağım" dedi. Diğer, "Aksatmadan her gün oruç tutacağım." dedi. Sonuncusu da "Ben kadınlardan uzak duracağım. Hiç evlenmeyeceğim." dedi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem geldi ve "Şöyle şöyle söyleyenler siz misiniz? Allah'a yemin olsun ki, ben içinizde Allah'tan en çok korkanınız ve en takvalı olanınızım. Fakat ben oruç tutarım da tutmam da; namaz kılarım da uyurum da; kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetimden yüz çeviren benden değildir."⁽¹⁾

Bu üç şahıs aslen meşru bir ibâdeti Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in uygulamadığı bir keyfiyetle gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Oruç aslında teşvik olunan bir ameldir. Gece namazı da aslı itibariyle güzel görülen bir ibâdetdir. İffet ve namusunu korumak da istenen ve sevilen bir husustur.

Fakat belirtilen bu ibâdetler hakkında mezkûr üç şahsın uyguladıkları keyfiyet ve sıfat Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in uygulamasında terkedilmiş (uygulan-

(1) Buhârî, no: 5063; Müslim, no:1401

mamış) ve bununla ilgili herhangi bir bilgi varid olmamış olması hasebiyle bu yöndeki tutumları reddedilmiş, kabul edilmemiştir.

Hafız İbn Receb rahimehullâh şöyle demiştir:

“... Selefin terk edilmesi hususunda ittifak etmiş oldukları şeylerin yapılması caiz değildir. Çünkü onlar yapılmayacağını bildiklerinden dolayı bunları terk etmişlerdir.”⁽¹⁾

Allame Şankî'tî'nin *Advâu'l-Beyân* adlı eserinde c.6, s.317-320'de terkin de fiil olduğu konusunda faydalı bir mebhas görmüştüm. Bu da Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in terk ettiği ameli terk etmenin sünnet olduğunu güçlendirmektedir. Çünkü sünnet Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'den söz, fiil, takrir ya da sıfat konusunda varid olan şeylerdir. Terkedilmiş olduğu varid olan amelin terk edilmesi, uygulandığı varid olan şeyin de uygulanması sünnete ittibanın mükemmelliği cümlesindendir. Aksi halde bid'at kapısı kesinlikle kapanmaz.

Ashâb radiyallâhu anhum'un Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir ameli terk etmesi konusundaki nakillerini İbn Kayyım el-Cevziyye güzel bir şekilde tafsilatlandırmaktadır. Şöyle der:

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in ameli terk etmesi hakkındaki nakilleri iki çeşittir. Her iki çeşit de sünnettir:

- a) Şunu, şunu terk etmiştir, yapmamıştır, şeklindeki açık ifadeleri. Meselâ Uhud şehitleri hakkında “Cesetleri yıkamadı, üzerlerine namaz da kılmadı” ifadeleri; bayram namazı konusundaki “ne

(1) *Fadlu 'İlmi's-Selef 'alâ'l-Halef*, s.31

ezan, ne kamet, ne de seslenerek çağırma vardı” ifadeleri; Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in iki namazı cem ederek kılması hakkında “ne ikisi arasında ve ne de her birinin hemen ardından tesbihatta bulunmadı” ifadeleri gibi.

- b) Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaptığı bir fiilin ashâb tarafından nakledilmemesi. Rasûlullah bir fiil işlemiş olsaydı, ashâbın çoğu ya da bir tanesi bunu nakletmeye dikkat ve ehemmiyet gösterirdi. Buna göre sahâbeden hiçbirinin nakletmemiş olmasından, herhangi bir toplumda kesinlikle böyle bir fiilden söz etmemiş olmasından böyle bir şeyin meydana gelmediği anlaşılır..”

Daha sonra İbn Kayyım rahimehullâh bu konuya ilişkin çeşitli misaller zikreder. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in namaza başlarken niyeti dil ile telaffuz etmeyi terk etmesi, namazdan sonra toplu halde dua etmemesi vb. bu misaller cümlesindendir.

Daha sonra şunları kaydetmiştir: “Buradan hareketle bu amellerin müstehab olduğu görüşü, sünnete muhaliftir. Çünkü Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in ameli işlemesi sünnet olduğu gibi, terk etmiş olması da sünnettir. Terk ettiği bir ameli işlemeyi müstehab görmemizle işlediği bir ameli terk etmeyi müstehab görmemiz aynıdır; Aralarında herhangi bir fark yoktur.”⁽¹⁾

İmam Şâtîbî şöyle demiştir:

“Bid’atin dinde sonradan ortaya çıkarılmış bir yol...” olduğunun ifade edilmiş olması bakımından terk içerikli olmayan bid’atin dâhil olduğu gibi terk bid’ati de bid’at lafzının umumluğu altına dâhildir.

(1) *Usûlu’l-Bida’ ve’s-Sunen*, s.75’ten naklen.

Bir şeyin haram kılınması ya da kılınmaması suretiyle terk edilmesinde bizzat terkin kendisi sebebiyle bid'atçılık meydana gelebilir. Yani bir şeyin yapılması şer'an helal olabilir. Ama insan bunu kendisine haram kılabilir ya da kasıtlı olarak terk edebilir.

İşte bu terk, ya şer'î yönden itibar edilen bir sebepten dolayıdır ya da değildir:

Muteber olan bir sebepten dolayı ise, herhangi bir problem söz konusu değildir. İnsanın bedenine, aklına ya da dinine zarar vermesi sebebiyle herhangi bir yiyeceği kendisine haram etmesi buna örnek verilebilir. Bu durumda terk hususunda herhangi bir engel yoktur.

Sakıncası bulunmayan bir şeyin sakıncalı olandan korunmak maksadıyla terk edilmesinde de aynı durum söz konusudur. Bu tutum muttakilerin sıfatlarındanır.

Harama düşmekten korunmak, dini ve ırzı korumak için şüpheli şeylerin terk edilmesi örneğinde olduğu gibi.

Fiilin terk edilmesi bunlardan başka bir sebebe dayanıyorsa, ya dini bir amaç güttüğünden dolayıdır ya da değildir:

Dini bir amaçtan dolayı değilse, o fiili işlemeyen kimse, bunu kendisine haram kıldığı için ya da terk etmeye olan azminden dolayı boş bir iş yapmış demektir. Bu tür terk, bid'at olarak isimlendirilmez. Çünkü "Dinde sonradan ortaya çıkarılmış yol" şeklinde tanımlanan bid'at manası kapsamına dâhil değildir. Ancak fiili terk eden kimse, ya bu terki nedeniyle ya da Allah'ın helal kıldığı bir şeyin haram olduğuna inandığı için asi olur.

Fiilin terk edilmesi dinî bir amaç taşıyorsa, işte bu, dinde bid'at demek olur. Çünkü bu fiili bizim önümüze

caiz ve meşru olarak yapmamız için konulmuşken fiilin maksatlı olan bu terki, helal olarak meşru kılmış olan Şâri'e muaraza etmek demektir.

Benzer tutum hakkında şu âyet nazil olmuştur: “Ey îmân edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz şeyleri (siz kendinize) haram kılmayın ve sınırı aşmayın. Allah sınırı aşanları sevmez.” (Mâide, 87) Âyette önce helalin haram kılınmasını yasaklanmış sonra da bu tutumun Allah'ın sevmediği bir haddi aşmak olduğunu bildirmiştir.

Öyleyse; şer'î bir özür olmaksızın Allah'ın helal kıldığı bir şeyi yapmaktan geri duran kimse Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünneti dışına çıkmıştır. Dinî bir amaç güderek sünnet dışı bir amelde bulunan kimse de, tam anlamıyla bid'atçıdır.

“Mendup olsun, vacip olsun şer'î istekleri terk eden kimse bid'atçı olarak isimlendirilir mi, isimlendirilmez mi?” şeklinde bir soru yöneltirse,

Bunun cevabı şudur: Şer'î istekler iki kısma ayrılmaktadır:

- a) Dinî bir gaye dışında tembellik, ihmalkârlık veya benzeri nefsî bir etkenden dolayı terk edilmesi: Bu kısım, emre muhalefetle alakalıdır. Emir vücup ifade ediyorsa, masiyettir; mendupluk ifade ediyorsa, masiyet değildir.
- b) Bu isteklerin dini bir amaç güderek terk edilmesi: Bu kısım bid'at kabilindendir. Çünkü Allah'ın meşru kıldığının zıddında olan bir hususla dinî amaç güdülmektedir. İbaha ehline belirlenmiş olan sınıra varan sâlikin boynundan mükellefiye-

tin düştüğünün ifade edilmesi buna örnek olarak gösterilebilir.

Öyleyse bid'atin tanımında “şer‘î gibi görünen sonradan çıkarılmış bir yoldur” ifademiz diğer türleri kapsadığı gibi terk içerikli bid'ati de kapsamaktadır. Çünkü yol aynı zamanda, terk içerikli olan ve olmayan kısımlara ayrılmaktadır.”⁽¹⁾

(1) *el-İ'tisâm*, c.1, s.42, özet ve tasarrufla

İKİNCİ FASIL

İSTİHSANDA BULUNAN ŞERÂAT KOYMAYA YELTENMİŞ OLUR

1- Bid'atin güzel-çirkin, övülmüş-yerilmiş şeklinde kısımlara ayrılması şer'an mesnedsiz bir ayırımdır. Kur'an ve sahîh hadîslerin açık ifadelerinin tam aksi istikametinde olduğu halde nasıl bir aslı bulunabilir ki?!

Bu konuyu şöylece detaylandırarak açıklayabiliriz:

a) Öncelikle -Allah seni irşad etsin- şunu bilmelisin ki; dinin inanılması gereken ve îmânın onsuz olmayacağı usûllerinden biri, İslam'ın yapısı Allah azze ve celle tarafından sağlamlaştırılmış ve mükemmel kılınmış bir din olduğudur. İnsanlara ise uygulamak ve pratiğe dökmek, yani "iştirip itaat etmek" kalmıştır. Bu husus zâhir delillere sahiptir.

Latîf ve Habîr olan Allah şöyle buyurmuştur: **"Bugün size dininizi mükemmel kıldım. Üzerinize olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum."** (Mâide, 3)

İbn Kesîr rahimehullâh şunları kaydetmiştir: "Bu, yani dinlerini mükemmel kılmış olması Allah teâlâ'nın bu ümmete bahsettiği en büyük nimettir. Ne başka bir dine, ne de kendi peygamberleri sallallâhu aleyhi ve sellem dışında başka bir peygambere ihtiyaç duyarlar. Allah O'nu peygamberlerin sonuncusu kılmış, insanlara ve cinlere göndermiştir. O'nun helal kıldığından başka helal;

O'nun haram kıldığından başka haram yoktur. O'nun belirleyip teşri kıldığından başka da din yoktur.

O'nun bildirmiş olduğu her şey haktır, doğrudur. İçerisinde hiçbir yalan ve aykırılık yoktur. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Rabbinin sözü, doğruluk ve adâlet bakımından tamamlanmıştır.**” (En'âm, 115) Yani verdiği haberlerde doğru; emir ve yasaklarında âdil olarak tamamlanmıştır. Allah onların dinlerini mükemmel kılınca, üzerlerine olan nimet de tamamlanmış oldu.”⁽¹⁾

b) Âlemlere rahmet olsun diye gönderilmiş olan peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in risalet görevini hakkıyla yerine getirmesi ve hiçbir eksiltme olmadan İslâm'ı tebliğ etmesi bir gerekliliktir. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem de bu görevi olması gerektiği şekilde yerine getirmişti. Zaten aksi olsaydı, risâlet vazifesini yapmamış olurdu. Ama o sallallâhu aleyhi ve sellem bundan uzaktır. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem din, hiçbir ekleme-ye muhtaç olmayan en mükemmel halinde iken rabbine kavuştu. Rabbi O'ndan, O da rabbinden hoşnuttu. Buna hem Allah, hem de müminler şahittir. Şahit olarak Allah kâfidir.⁽²⁾

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “*Benden önce gelen her peygamber, ümmetine her bildiği hayrı mutlaka göstermiş ve her bildiği şerden mutlaka uyarmıştır.*”⁽³⁾

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer hadîsinde şöyle buyurmuştur: “*Allah'ın emrettiği hiçbir*

(1) Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, c.2, s.19

(2) Heli'l-Muslim Mulzem bi'ttibâi Mezheb Mu'ayyen mine'l-Mezâhibi'l-Erbâ'a adlı risâlenin tahkiki çalışmamın mukaddimesinde (s.20-21) daha fazla açıklamada bulundum.

(3) Müslim, no:1844

şeyi bırakmayıp mutlaka onu size emrettim. Yine Allah'ın yasakladığı hiçbir şeyi bırakmayıp mutlaka onu size yasakladım."⁽¹⁾

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bir başka hadîste de şunu ifade etmiştir: *"Muhakkak ben sizi gece-si de gündüzü gibi olan bembeyaz bir yol üzere bıraktım. Benden sonra helak olacaktan başka kimse ondan başka tarafa sapmaz."*⁽²⁾

c) Bu hususa İslâm düşmanları da şahittirler. Bu mü-kemmel kapsamlı rabbânî nizama karşı duydukları be-ğeni ve dehşeti gizleyememişlerdir. Öyle bir nizamdır ki bu, büyük küçük demeden ne varsa bırakmadan hepsini hayat kitabında zikretmiş ve doğumundan ölümüne dek müslümana bunları öğretmiştir.

Yahudiler Selmân radiyallâhu anh'a "Peygamberiniz büyük abdest bozmaya varana kadar size her şeyi öğretmiş" dediler.

Selmân radiyallâhu anh da bunun üzerine "O büyük

(1) **Sahîh li ğayrih.** Şâfi'î, *es-Sunen*, c.1, s.14; *er-Risâle*, s.87, 93; *el-Umm*, c.7, s.279, 299'da mürsel olarak tahrîc etmiştir. Aynı tarikten Beyhakî, *es-Sunenu'l-Kubrâ*, s.7, s.86; *Beyânu Hata'u men Ahta'a 'alaş-Şâfi'î*, s.29; *Ma'rifetu's-Sunen ve'l-Âsâr*, c.1, s.7'de, Hatîb el-Bağdâdî, *el-Fakîh ve'l-Mutefakkih*, c.1, s.93'te ve daha başka âlimler tahrîc etmiştir.

Derim ki; hocamız *es-Sahîha*, c.4, s.416-417'de tariklerinin toplamından dolayı sahîh olduğunu bildirmiştir. Üstâz Şeyh Ahmed Şâkir rahimehullâh'ın *er-Risâle* üzerine yapmış olduğu ta'likte çok nefis ve oturaklı görüşleri bulunmaktadır. Dileyen s.93-103'te yer alan bu ta'like müracaat edebilir.

(2) **Sahîh.** İbn Mâce, no: 43; Ahmed, c.4, s.126; İbn Ebî 'Âsım, *es-Sunne*, 48, 49'da ve daha başkaları sahîh isnadla 'İrbâd b. Sâriye radiyallâhu anh hadîsinden tahrîc etmişlerdir.

Bu rivâyetin Ebu'd-Derdâ hadîsinden bir de şâhidi bulunmaktadır: İbn Mâce, no: 5; İbn Ebî 'Âsım, *es-Sunne*, 47'de itibar edilen bir isnadla tahrîc etmiştir.

ya da küçük abdest bozarken kibleye dönmemizi yasakladı. Sağ elimizle istincada bulunmamızı ve istincayı üç taş-tan daha azıyla ya da hayvan tersi veya kemik parçasıyla yapmamızı yasakladı.” dedi.⁽¹⁾

Târik b. Şihâb’dan rivâyete göre şöyle demiştir: “Yahudiler Ömer’e ‘Siz kitabınızda bir âyet okuyorsunuz. Şâyet bu âyet biz Yahudilere inmiş olsaydı, o günü bayram ederdik’ dediler. Ömer de ‘O âyet hangisi?’ diye sordu. **“Bugün size dininizi mükemmel kıldım ve üzerinize olan nimetimi tamamladım.”** (Mâide, 3) âyetidir’ dediler. Ömer “Vallahi ben, bu âyetin Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’e hangi gün, hangi saatte nazil olduğunu biliyorum. Bu âyet Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’e Arefe günü akşamüstü nâzil oldu. O gün cumaydı.”⁽²⁾

d) Teşri hakkı, âlemlerin rabbine aittir. İnsanoğlunun böyle bir hakkı yoktur. İslâm’a ekleme yapılmasının caiz olması eksiltme yapılmasının da caiz olduğu anlamına gelir. Bu nedenle Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem dine eklemede bulunulmasını yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: *“Ben size bir şey anlattığım zaman kesinlikle bir şey katmayın!”*⁽³⁾

Şiir halinde söylenmiş şu sözlerin sahibi ne de güzel söylemiş: “Müslümanların dinine ekleme yapılması caiz olduğu taktirde eksiltme yapılması da caiz olurdu. Dostum, görüş sahibine çirkinlik olarak bu yeter ve böyle bir durumdan ancak cahiller razı olur.”

Bu duruma göre bid‘atçı lisân-ı hali ya da lisân-ı kavli ile özet olarak şeriatın tamamlanmadığını, tamamlan-

(1) Müslim/Nevevî, c.1, s.152 (Kitâbu’t-Tahâra, H.no:262)

(2) Buhârî, no: 45; Müslim, no: 3017

(3) **Sahih.** Ahmed, c.5, s.11 ve başkaları Semura radiyallâhu anh’ten tahrir etmişlerdir.

ması gereken bazı taraflarının bulunduğunu söylemek istemektedir. Çünkü şeriatın her yönden mükemmel ve eksiksiz olduğuna inanmış olsaydı bid'at ihdas etmez ve şeriatı eklemelerde bulunmazdı. Böyle bir görüş beyân eden doğru yoldan sapmış bir kimsedir. Bu hususta ehl-i sünnet arasında muhalefet bilmiyorum.”⁽¹⁾

Allame Muhammed Sultân el-Ma'sûmî rahimehullâh şöyle demiştir: “Dinin yöntemleri ve sahîh ibâdetler ancak ve ancak mahlûkâtı yaratan yaratıcının rasûlü Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in dili ile açıklanmış olduklarıdır. Bunun üzerinde eksiltme ya da eklemede bulunan kimse, kendi nefsinden uydurduğu tedavi yöntemleri ile Hakîm ve Alîm yaratıcıya muhalefet etmiş olur. Muhtemelen bu tedavi usûlleri kendisi farkında olmadan hastalığa, ibâdetleri de masiyete dönüşmüştür. Çünkü din, en mükemmel seviyesine ulaşmıştır. Dine eklemede bulunan kimse, dinin eksik olduğu kanısına kapılmış ve kendi fasit aklını, kısır düşüncesini güzel görerek dini tamamlamaya çalışmıştır.”⁽²⁾

İmam Şevkânî rahimehullâh şöyle demiştir: “Allah celle celâluhû, peygamberi sallallâhu aleyhi ve sellem'in ruhunu kabzetmeden önce dinini mükemmelleştirmiş olduğuna göre, ihdas edilen bu görüşler de neyin nesidir?”

İhdas edilmiş bu görüş kendi inançlarınca dinden ise, demek ki onlara göre din ancak bu görüş ile mükemmel olabilmektedir. Bunun hakkında Kur'ân'ın bir cevabı bulunmaktadır.

Bu görüş dinden değilse, dinden olmayan bir şeyle meşgul olmanın ne gibi bir yararı bulunmaktadır ki?!

(1) Bk. *el-İ'tisâm*, c.1, s.111

(2) *Miftâhu'l-Cenne Lâ İlâhe İllallâh*, s.58

Bunlar baskın birer hüccet ve önemli birer delildir. Rey sahibi olanlar, bu deliller karşısında kesinlikle müdafaada bulunamazlar. Burunlarını sürtmek ve delillerini boşa çıkarmak için rey ehlinin yüzüne çarpacağın ilk şey bu âyet olsun.”⁽¹⁾

e) Bid'atçı, Şâri'-i Hakîm'e benzetmek suretiyle kendini ortaya koymuştur. Çünkü Şâri' şeriatları belirlemiş ve insanları bunlar doğrultusunda davranmakla ilzam etmiştir. Bu konuda tek hak sahibi yalnızca O'dur. Zira ihtilaf ettikleri konularda kullar arasında hükmü O vermektedir.

Eğer teşrî' insanların kendi başlarına idrak edilebilecekleri bir şey olsaydı, şeriatlar indirilmez, peygamberler gönderilmezdi. Allah'ın dininde bid'at ihdas eden kimse, Şâri' ile birlikte şeriat belirlemek suretiyle kendisini Allah'ın bir benzeri kılmıştır. İhtilafa kapı açmış ve teşrî' konusunda tek yetki sahibi oluşu ile ilgili olarak Şâri'in maksadını saptırmıştır.

Aynı anlam selef-i sâlihîn tarafından da anlaşılmıştır. Meselâ Şâfi'î rahimehullâh “İstihşanda bulunan şeriat ihdas etmiş demektir.”⁽²⁾ demiştir.⁽³⁾

İmam Ahmed rahimehullâh da şöyle demiştir: “Bizim nezdimizde sünnetin asılları, Rasûlullah sallallâhu aleyhi

(1) *el-Kavlu'l-Mufîd*, s.38

(2) Bu cümlemin orijinalideki ŞRA fiili, el-'Attâr'ın *Hâşiyetu Cem'i'l-Cevâmî*, c.2, s.95'te kendisinden yaptığı nakilde el-'Îrâk'nin belirtmiş olduğu gibi şeddesizdir.

(3) Bu İmam Şâfi'î'nin meşhur bir sözüdür. Ancak kendine kitapla - da bu sözün kaynağına ve İmam Şâfi'î'ye isnadına rastlamadım. Fakat mezhebin imamları ve âlimleri tarafından nakledilmiştir. Meselâ el-Ğazâlî, *el-Menhûl*, s.374; el-Mahallî, *Cem'u'l-Cevâmî*, c.2, s.395 (dipnotta)

Bu sözün anlam bakımından İmam Şâfi'î'den sabit olduğunda şüphe yoktur. Zira *er-Risâle*, s.507'de “İstihşan bir lezzet bulmaktan ibarettir.” derken *el-Umm*, c.7, s.293-304'te istihşanın iptali-ne dair yaralı bir fasıl açmıştır.

ve sellem'in ashâbının üzerinde bulundukları davranışlara sarılmak, onlara iktida etmek ve bid'atleri terk etmektir. Çünkü her bid'at dalâlettir.”⁽¹⁾

Bunlardan da önce hicret yurdunun imamı, ilim ve hidâyet önderi şunları söylemiştir:

İslâm'da güzel görerek bid'at ihdas eden kimse, Muhammed'in risâlete hıyanet ettiğini ileri sürmüş demektir. Çünkü Allah **“Bugün sizin için dininizi mükemmel kıldım. Üzerinize olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum.”** (Mâide, 3) buyurmuştur. O gün dinden sayılmayan şey, bugün de dinden sayılamaz.”⁽²⁾

2- Bid'ati güzel görenler bu çirkin hükme, çok kötü bir mekân olan Sakar'a yerleştiren bu hükme müstehaktırlar. Çünkü câri olan sünneti içinde yer almayan şeyler ihdas etmişler, onun yerine geçip Allah'ın hükmünü reddetmişlerdir. Zira sünnet, hilafında yanlış ve bozuk sözlerin bulunduğu iyi bilen biri tarafından belirlenmiştir. Bu kimseler selef-i sâlihîn'in kendileri için razı oldukları şeyden hoşnut olmamışlardır. Selef-i sâlihîn, ilim ve vukuf sahibi kimselerdir. Olayların iç yüzünü daha güçlü bir biçimde keşfetmişlerdir. Sahip oldukları fazilet dolayısıyla daha liyakatlidirler. Konu hakkında yeterli derecede ve gönle şifa veren açıklamalarda bulunmuşlardır. Onların yolu izleyenleri sevince boğan bembeyaz ve tertemiz bir yoldur.

3- Bid'at, aklen belirlenen hüsun ve kubuh bâbından olarak ortaya konulmuştur. Hakikatte akıl kesinlikle başlı başına ve mustakil değildir. Bir asla dayanmaksızın ayakta duramaz. Mutlak olarak kendisinden önce geçmiş olan bir asla dayanarak ayakta durabilir. Şer'î konuları vahy

(1) *Usûlu's-Sunne*, s.25-30

(2) bk. *el-İ'tisâm*, c.1, s.49

olmaksızın idrak edemez. Dünyevî meselelerde ise, önceden edinilmiş bilgilere gerek duyar.⁽¹⁾

- (1) Sa'îd b. Nâsır el-Ğâmidî *Hakîkatu'l-Bid'ati ve Ahkâmuhâ* adlı eserinin c.1, s.200-201'de bu eserim hakkındaki mulahazaları kapsamında şunları ifade etmiştir: "Son cümlede Eş'arîlerin görüşüne muvafakat etmiştir." Derim ki; Allah seni affetsin! İbareyi iyice incelememişsin. İbaredeki ince işareti fark etmemişsin. Şayet bu şekilde davransaydın -ki senden ricam budur- bu mesele hakkında benim ifadelerimle Eş'arîlerin görüşü arasında dağlar kadar fark olduğunu görürdün. Ve bu paragrafın selef-i sâlihîn rahimehumullâh'ın mezhebinin bir özü olduğunu fark ederdin. Ben, şer'î konularla dünyevî konuları ayırdım. Bu ayırımda aklın bazı şeylerin güzel ya da çirkin olduğunu bilebileceği açıklanmaktadır. Fakat bu husus, yani güzel ya da çirkinin aklen bilenebilmesi, Mutezilenin ve Ebû Hanîfe en-Nu'mân ashâbından onların görüşüne muvafakat edenlerin dediği gibi sevap ya da cezanın akli olarak gerektiği şer'îat kapsamında değildir. "Şer'î konuları vahy olmadan bağımsız olarak idrak edemez." sözümüz güzel ve çirkin şeyleri ve bunun üzerine terettüp eden sevap ve cezayı bilebileceğini ifade etmektedir. Çünkü idrak, herhangi bir şeyi bütün yön ve boyutlarıyla, tüm hal, durum ve aşamalarında eksiksiz biçimde kuşatmak demektir. Akıl bir şeyin güzel ya da çirkin olduğunu bilse bile bu, o şeyi idrak ettiği anlamına gelmez. İdrak yalnızca şer'îatın bildirdiği doğrultuda gerçekleşir. Selef-i sâlihîn mezhebi böyledir. "Fiiller övgü ya da yergiyi gerektiren güzellik ya da kötülük sıfatlarına sahiptirler. Fakat hiç kimse kendisine risalet tebliğ edilmeden ve delil bildirilmeden cezalandırılmaz." Özellikle de işaret edilen cümlelerin kendilerini Allah'a daha da yakınlaştıracak şer'î unsurlar olarak değerlendirdikleri bid'atlarını güzel gören ve işlenmesinde sevap olduğunu bildiren bid'atçilere bir reddiye mahiyetinde olduğunu gördüğünde bu husus anlayacaksınız. Hüsün ve kubuh belirleme meselesinde Eş'arî mezhebi, tafsilata girmeden komple bir nefydir. Bu sebeple çocuklar, deliller gibi kesinlikle günah işlememiş kimseleri ve kendilerine risâlet ulaşmamış insanları Allah'ın cezalandırmasını caiz görmekte dirler. Bu bâtil, temelsiz bir mezheb ve boş bir görüştür. Geçen satırlardan da anlaşıldığı üzere bu ister Eş'arî olsun, ister bir başkası hiçbir bid'atçı mezhebe muvafakat etmedim. Güzel ve çirkinin aklen belirleme meselesi hakkında Şeyhu-lislam İbn Teymiyye, *Der'u Teârudi'l-'Akl me'a'n-Nakl*, c.8, s.492-494; *Mecmû'u Fetâvâ*, c.11, s.676-677; İbn Kayyım el-Cevziyye, *Miftâhu Dâri's-Se'âde*, c.2, s.5; *Şifâu'l-'Alil*, s.435'e bakınız.

ÜÇÜNCÜ FASIL

HER BİD'AT SAPIKLIKTIR

1- Hidâyet sünnetlerinin takipçisi olan kardeşim! Şunu bilmelisin ki; bid'atların tamamı aşağıda gelen sahîh açık ve net hadislerden dolayı sapıklıktır:

‘İrbâd b. Sâriye radiyallâhu anh’tan rivâyete göre şöyle demiştir: “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bize sabah namazını kıldırdı. Sonra yüzünü bizim tarafımıza döndü ve gözleri yaşartan, kalpleri titreten çok etkili bir nasihatte bulundu. Bir adam: ‘Ya Rasûlallah, sanki bu bir vedalaşma konuşmasıdır.’ dedi. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Allah’a karşı takva sahibi olun! Habeşli bir köle dahi olsa, dinleyip itaat etmekten geri durmayın! Benden sonra yaşayacak olanlar kesinlikle birçok ihtilaflar görecekler. Benim sünnetime ve hidâyet ehli raşid halifelerin sünnetinden ayrılmayın! Azı dişle-rinizle sıkı sıkıya yapışın! Sonradan ihdas olunan şeylere karşı dikkatli olun! Çünkü her bid’at bir sapıklıktır.”³⁽¹⁾

- (1) **Sahîh.** Ebû Dâvûd, H.no:4607; Tirmizî, no: 2676; İbn Mâce, no: 43, 44; Dârimî, c.1, s.44-45; Ahmed, c.4, s.126; Hâkim, *el-Mustedrek*, c.1, s.95-96; *el-Medhal ile’s-Sahîh*, c.1, s.1; Beyhakî, *es-Sunenu’l-Kubrâ*, c.10, s.114; *el-İ’tikâd*, s.229-230; *Menâkıbu’ş-Şâfi* ‘î, c.1, s.10-11; İbn Hibbân, *es-Sahîh*, 5; İbn Ebî ‘Âsım, *es-Sunne*, 27, 32, 54, 57; el-Beğavî, *Şerhu’s-Sunne*, 102 ve daha başkaları Abdurrahman b. ‘Amr es-Sulemî tarikinden hadîsi tahrîc etmişlerdir.

Derim ki: İsnadı sahîh; Abdurrahman b. ‘Amr es-Sulemî dışındaki ricali sika ve maruftur. es-Sulemî’yi İbn Hacer, *Muvâfakatu’l-Haber el-Haber*, c.1, s.137’de sika olduğunu bildirmiştir. Zehebî,

Câbir b. Abdillâh radiyallâhu anh'tan rivâyete göre şöyle demiştir:

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem insanlara konuşma yapardı. Layık olduğu biçimde Allah’a hamd eder, senada bulunurdu. Sonra da şöyle derdi:

“Allah kime hidâyet ederse, onu saptırarak; kimi de saptırırsa, ona hidâyet verecek kimse yoktur. En hayırlı söz, Allah azze ve celle’nin Kitabı, en hayırlı rehberlik Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem’in rehberliğidir. En kötü iş sonradan ihdas edilenlerdir. Sonradan ihdas edilen her şey bid’attir.”⁽¹⁾

Abdullah b. ‘Amr radiyallâhu anhumâ’dan rivâyete göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Her amelde bir arzu ve canlılık dönemi vardır. Her arzu ve canlılık döneminin de bir müddeti vardır. Kimin canlılık dönemi benim sünnetime muvafık ise hidâyet bulur. Canlılık dönemi başka şeye muvafık olan kimse ise helak olur.”⁽²⁾

el-Kâşif, c.2, s.158’de ‘sadûk’ olduğunu söyler. İbn Hibbân da bu râviyi *es-Sikât*’ta zikretmektedir. Bir grup sika râvi kendisinden rivâyette bulunmuştur. Tirmizî, İbn Hibbân ve Hâkim bu râvinin rivâyetini tashîh etmişlerdir.

Bu rivâyete teferüd etmemiş bilakis *Basâiru Zevîş-Şeraf bi Şerhi Merviyâtı Menheci’s-Selef* adlı eserimin 67-68. sayfalarında belirttiğim kimselerden oluşan bir grup kendisine tabi olmuştur. Hafız da tashîhi konusunda ittifak etmiştir.

- (1) Müslim/Nevevî, c.6, s.153 Müslim ve Beyhakîdeki lafız “*Her bid’at sapıklıktır*” şeklindedir. Beyhakî, *el-Esmâ ve’s-Sıfât*, 137’de “*Ve her sapıklık ateştedir*” ziyadesinde bulunmuştur. Derim ki, Nesâî bu rivâyeti c.3, s.188-189’da sahîh isnadla tahrîc etmiştir.
- (2) **Sahîh.** Ahmed, c.2, s.180, 210; İbn Hibbân, 653 ve başkaları tahrîc etmiştir. Derim ki: İsnadı Buhârî ve Müslim’in şartına göredir. Hasen isnada sahip ve bu rivâyete benzeyen Ebû Hurayra hadîsi destekleyen bir şahiddir.

Âişe radiyallâhu anhâ'dan rivâyete göre şöyle demiştir: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Bizim bu işimiz içinde kendisinden olmayan bir şeyi ihdas eden kimse(nin bu tutumu) merduddur."⁽¹⁾

Bir diğer rivâyette *"Bizim bu işimizin üzerinde (onayı) bulunmayan bir amelde bulunan kimse(nin bu fiili) merduddur."*⁽²⁾

2- Mümin kardeşim 'İrbâd b. Sâriye ve Câbir b. Abdillâh radiyallâhu anhumâ hadîslerinde varid olan *"Her bid'at sapıklıktır"* lafzında umumluk ifade etmektedir. Çünkü *"her (küllu)"* kelimesi umumluk bildiren ifadelerdendir ve tahsîs eden bir unsur da yoktur.

İmam Şâtıbî rahimehullâh bu hadîsin şerhinde şunları kaydeder:

"... Alimler nezdinde umum manaya hamledilmiştir. Bu umumluktan hiçbir şey kesinlikle istisna edilmez. Bid'atlar içinde güzel olan da asla yoktur."⁽³⁾

Hafız İbn Hacer rahimehullâh şöyle demiştir:

"Bu cümle mefhumu ve mantuku ile genel bir şer'î kâidedir. Mantuku bakımından şöyle ifade edildiği biçimdedir: Şu fiilin hükmü bid'attır. Her bid'at de sapıklıktır. Dolayısıyla şer'iattan olamaz. Çünkü şer'iatin tamamı hidâyettir. Mez-kûr hükmün bid'at olduğu sâbit olduğu taktirde geçen iki öncül (mukaddime) de doğrudur ve istenen sonuca ulaşılmış olur."⁽⁴⁾

(1) Buhârî/Feth, c.5, s.301; Müslim/Nevevî, c.12, 16

(2) Müslim/Nevevî, c.12, s.16

(3) Fetâvâ-Şâtıbî, s.180-181

(4) Fethu'l-Bârî, c.13, s.254

Abdullah b. 'Amr ve 'Âişe radiyallâhu anhumâ hadîsleri ise, cevâmî'ul-kelim (az söz geniş mana) kabilindendir. Bu iki hadîs, zâhirî ameller için bir ölçüdür. Müslümanın ameli ancak şu iki şartla makbuldür:

- a) Amelin sırf Allah için ihlâsla yapılması ki Allah azze ve celle âyetinde **“Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibâdetinde hiçbir şeyi ortak koşmasın.”** (Kehf, 110) buyurmuştur.
- b) Amelin sünnete muvafık olması. Bu şart da Âişe radiyallâhu anhâ hadîsinde açık ve nettir. İlim ehlinin bu konuda -yani bid'atler konusunda- iki görüşü vardır. Bu görüşlerin en hafifi bile şer; en tatlısı bile acıdır:

Bu görüşlerin ilki, az önce geçtiği şekildedir. Yani amel, sahibine gerisin geri çevrilir, reddedilir. Allah onu teraziye bile koymaz ve hatta boş, işe yaramaz bir amel olarak görür.

İkinci görüşe göre, bid'atçının Allah'ın emrini reddetmiş olduğu kastedilmiştir. Çünkü hakimlerin Hakimi'ne kendisini benzeterek O'nun yerine geçmiş ve Allah izin vermemiş olduğu halde dinde teşrî'de bulunmuştur. Bu yönle ilgili açıklama daha önce geçmişti.

3- Geçen satırlardan akıl sahiplerine zâhir olduğuna göre bid'at-i hasene, bid'at-i seyyie ayırımına gitmek, haksız bir ayırımdır. Hatta bizzat bu ayırımın kendisi bid'attir. Ayrıca şu yönlerden dolayı bid'at türleri içinde en şerli olanıdır:

- a) Bid'atleri zemmeden delîller, bid'atlerin çokluğu nedeniyle genel ve mutlak ifadelerle vârid olmuştur. Hiçbirinde de kesinlikle istisna yoktur. Bazı

bid'atlerin hidâyet olduğu manasını gerektiren herhangi bir ibare geçmemiştir. “Her bid'at sapıklıktır; ama şunlar şunlar hariç” veya bu manada herhangi bir ifade de yoktur. Şer'î bakış açısının güzel olmasını gerektirdiği bir takım bid'atler bulunmuş olsaydı âyette ya da hadîste zikredilirdi. Fakat böyle bir şey yoktur. Dolayısıyla bu durum, sözü edilen delillerin tamamıyla hakikati üzere bulunduğunu gösterir. Bu hakikatin zâhiri de (bid'atlerin) bir tekini dahi geride bırakmayacak bir genellik ve bütünlük ifade eder.⁽¹⁾

- b) İlmî usûllerde sâbit olduğuna göre; külli bir kâide ya da küllî bir şer'î delîl birçok yerde, çeşitli vakitlerde ve farklı durumlarda tekrarlandığında ve herhangi bir takyîd veya tahsîs bulunmuyorsa, bu durum söz konusu kâidenin mutlak ve genel lafzının gerektirdiği anlam üzere baki olduğunu gösterir.

Bid'atlere karşı zemmederek uyarın hadîsler de bu kabildendir. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem çeşitli vakitlerde ve değişik hallerde minberden Müslüman topluluğa hitaben “*Her bid'at sapıklıktır*” diye tekrarlıyordu.

Herhangi bir âyet ya da hadîste ne takyîd, ne tahsîs zikredilmiştir ve ne de bid'atler hakkındaki umumluk bildiren külli ifadenin zâhiri hilafına bir mana anlaşılabilir. Bu durum da mezkûr delillerin umumluk ve mutlaklık üzerinde bulunduklarına açık olarak delâlet etmektedir.⁽²⁾

(1) bk. *el-İ'tisâm*, c.1, s.187

(2) *age*, c.1, s.188

- c) Sahabe, tabiîn ve onlardan sonra gelen selef-i sâlihîn, bid'atlerin zemmi, çirkin görülmesi, bid'atlerden ve bid'at kokusu taşıyan şeylerden kaçılması konusunda icma etmişlerdir. Bu konuda seleften hiçbirisinden tevakkuf ya da istisna vaki olmuş değildir. Bu durum da -tüme varım olarak- bid'atlerin tümünün bid'at-i seyyie olduğuna ve içlerinden hiçbirinin bid'at-i hasene olmadığına açık ve net bir biçimde delâlet eden sâbit bir delîldir.⁽¹⁾
- d) Bid'atin ilgili olduğu hususun bizzat kendisi de bu sonucu gerektirmektedir. Çünkü bid'atin ilgili olduğu husus, Şâri'in zıddına gitmek ve şeriatı da bir kenara atmaktır. Bu mesabede olan şeylerin de güzel-çirkin, övülen-yerilen ayrımına tabi tutulması imkân dışıdır. Zira Şâri'in hoş görmediği şeylerin güzel görülmesi ne aklen, ne naklen doğru değildir.⁽²⁾
- e) Bid'at-i hasene görüşünün benimsenmesi, bid'atçılık kapısını ardına kadar açacaktır. Bununla birlikte hiçbir bid'atin reddedilmesi mümkün olmayacaktır. Çünkü bütün bid'at sahipleri, kendi bid'atlerinin bid'at-i hasene olduğunu iddia edecektir. Rafizîler, Mutezile, Cehmîye, Haricîler, Murcie, Sufiler ve daha başkaları işledikleri bid'atlerin bid'at-i hasene cinsinden olduğunu ileri süreceklerdir. Bunların tümüne birden verilecek olan yanıt, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in ifade ettiği "*Her bid'at sapıklıktır.*" hadîsidir.

(1) age, c.1, s.188

(2) age, c.1, s.188

- f) Bid'atlerin hasene olarak belirlenmesindeki kural nedir? Bu konuda müracaat edilecek kaynak kimdir?

Kuralın şerîata muvafakat olduğu söylenirse, biz de şerîata muvafık olan şeyin zaten kesinlikle bid'at olmadığını söyleriz.

Bu konuda müracaat edilecek kaynağın akıl olduğu ifade edilirse, buna karşın biz de akılların çeşitli çeşitli olduğunu ve birbirinden farklı olduğunu söyleriz. Ve bu akıllardan hangisinin kaynak olacağını, hangisinin hükmünün kabul edileceğini sorarız. Zira herkes kendi bid'atinin aklen bid'at-i hasene olduğunu iddia edecektir.

- g) Bid'atleri hasene diye kategoriye ayıranlara şunlar söylenir: Bid'at-i hasene adı altında dinde birtakım eklemeler yapılması caiz olduğuna göre aynı şekilde bid'at-i hasene adı altında dinden bazı şeylerin çıkarılmasını ve eksiltilmesini güzel görenlerin bu tavrının da güzel görülmesi caiz olur. Bu ikisi arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü bid'at bir fiili işlemeye yönelik olabileceği gibi fiilin terk edilmesi şeklinde de gerçekleşebilir. Sonuçta da din, eksiltme ve ekleme arasında yok olur gider. Bu da sapıklık olarak yeter.⁽¹⁾

- h) Bazıları şöyle der: Şerîatta herhangi bir bid'at-i hasene var olduğu taktirde biz, uygulanmamasını dinimiz ve dünyamız için daha faydalı, fırka ve ihtilafın önüne geçip söz birliği etmemiz için daha elverişli olarak gördüğümüz halde bu bid'at-i

(1) Ahmed b. Hacer Âl Bûtâmî, *Tahzîru'l-Muslimîn mine'l-İbtidâi fi'd-Dîn*, s.75

hasenenin terk edilmseini bid'at sayarız. Bizim bu görüşümüz hakkında delil bulunuyorsa, muhalefet edilmesi caiz olmaz. Hakkında delil bulunmuyorsa, o halde bu da bir bid'at-i hasenedir. Ve sizin tarafınızdan uygulanmaktadır. Her hal u karda bid'at bâtıldır. Bizim de istediğimiz zaten budur.⁽¹⁾

- i) Bid'at-i hasene görüşünün benimsenmesi dinin tahrîf ve ifsâdına yol açar. Zira ortaya çıkan herkes dine bir ibâdet ekler ve bunu bid'at-i hasene diye adlandırır. Böylelikle de bid'atler çoğalır gider. Şer'î ibâdetlerden dahi daha fazla sayıda olurlar. Sonuçta da din değişir ve önceki dinler gibi bozulmaya uğrar. Dolayısıyla dinin tahrîften ve bozulmaktan muhafaza edilmesi için bid'atçılık kapılarının tümünün kapatılması gerekmektedir.
- j) Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in insanlar içinde hakkı en iyi tanıyan, beyân ve konuşma gücü bakımından en ileri seviyede bulunan, insanlara en güzel öğüt veren biri olduğunu bilen kimse, hakkı mükemmel olarak bilmek ve en mükemmel biçimde başkalarına açıklama gücüne ve iradesine sahip olmak gibi tüm mükemmel özelliklerin Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şahsında bir araya toplandığını da bilir. İlim, kudret ve irade mükemmelliği ile birlikte matlubun da en mükemmel şekilde var olması gerekir. Dolayısıyla Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in dinî konuları açıklama konusunda olabilecek en belağatli, eksiksiz ve muazzam bir kelâma sahip olduğu da anlaşılmış olur.⁽²⁾

(1) Age, s.76

(2) *Mecmû'u Fetâvâ*, c.17, s.129

Tamamlayıcı Bilgi:

Hadîste geçen “her (küllu)” kelimesinin “(O rüzgar) Rabbinin emri ile her şeyi yerle bir eder.” (Ahkâf, 25) âyetinin delâletiyle umumluk ifade etmediği, çünkü rüzgarın *her* şeyi yerle bir etmediği ve bu yüzden de *her (küllu)* kelimesinin umumluk anlamında olmadığı söylenirse; buna karşı cevaben şöyle deriz:

Her (küllu) kelimesi burada da umumluk bildirmektedir. Çünkü rüzgar, dünyadaki *her* şeyi değil rabbinin emrettiği *her* şeyi yıkıp geçmiştir. Bunun üzerinde düşünülmeli gerekir.

Müfessirlerin hepsi de bu görüştedir:

Muhammed b. Cerîr et-Taberî şöyle der: ““(O rüzgar) Rabbinin emri ile her şeyi yerle bir eder.” âyeti kerimesi ile rüzgarın helak edilmeleri için gönderildiği şeyler kastedilmiştir. Çünkü Hûd ve îmân edenleri helak etmemiştir.”⁽¹⁾

Kurtubî⁽²⁾ de şunları kaydetmiştir: “Yani Âd kavmi mensuplarından ve sahip oldukları mallardan üzerinden geçtiği her şeyi (yıkıp geçmiştir).”

(1) *Câmi'u'l-Beyân*, c.13, s.26, 27

(2) *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, c.16, s.206

DÖRDÜNCÜ FASIL

İNSANLAR GÜZEL GÖRSE DE HER BİD'AT SAPIKLIKTIR

1- Ashâb, tabi'în ve daha sonraki hayırlı çağlarda yaşayıp da haklarında olumlu şehâdetle bulunan Müslümanların imamlarının teşkil ettiği ilim adamları bid'atlerin zemmedilmesi, çirkin görülmesi, bid'atlerden ve ehlinden kaçılması üzerinde ittifak etmişlerdir. Hiçbirinden de bu konuda ne bir tevakkuf, ne de tereddüt vaki olmuş değildir.

Aşağıda bu ilim adamlarının sahîh-müsned kaville-rini ve canlı uygulamalarından bazılarını bulacaksınız:

Sahâbe tabakasına baktığımızda müslümanın gönlüne bir ferahlık veren ve buna mukabil bid'atçının kalbini sıkıntıya boğarak görüşünü iptal eden bilgiler bulabiliriz. Gün gibi aşikâr olan bu gerçeklerden bazıları şunlardır:

Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh şöyle demiştir: "İttiba edin ibtidâ etmeyin (bid'atçılık yapmayın) yeter! (Her bid'at sapıklıktır.)"⁽¹⁾

- (1) Vekî, *ez-Zuhd*, 135; aynı tarikten Ahmed, *ez-Zuhd*, s.202; Dârîmî, *Mukaddimetu's-Sunen*, c.1, s.69; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, c.9, s.154; Beyhakî, *el-Medhal ile's-Sunen*, 204; Lâlekâî, *Şerhu Usûl İ'tikâdi Ehli's-Sunne ve'l-Cemâ'a*, 104; İbn Vaddâh, *el-Bid'a ve'n-Nehy' anhá*, 10; İbn Nasr, *es-Sunne*, s.23
Hepsi de el-A'meş > Hubeyb b. Ebî Sâbit > Ebû Abdirrahmân > İbn Mes'ûd tarikinden tahrîc etmiştir.
Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, c.1, s.181'de "Ricali sahîh ricalidir" der.

Abdullah b. Ömer “İnsanlar güzel görseler dahi tüm bid'atler sapıklıktır.” demiştir.⁽¹⁾

Bu şahsiyetlerin fiillerine baktığımızda kavilleri ile muvafık olduğunu görürüz. Meselâ 'Amr b. Seleme'den rivâyete göre şöyle anlatmıştır: Sabah namazından önce Abdullah b. Mes'ûd'un kapısında oturuyorduk. Dışarı çıktı ve birlikte mescide yürüdük. Ebû Mûsâ el-Eş'arî yanımıza gedi; “Ebû Abdırrahman henüz yanınıza çıkmadı mı?” dedi. “Hayır” dedik.

Ebû Abdırrahman dışarı çıkana kadar o da bizimle birlikte oturdu. Ebû Abdırrahman dışarı çıktığında hep beraber kalkıp yanına gittik. Ebû Mûsâ şöyle dedi:

“Ebu Abdırrahman! Ben az önce mescidde daha önce görmediğim, bilmediğim bir şey gördüm. Ve bunun

Derim ki: Fakat el-A'meş ve Hubeyb mudellistirler ve ananede bulunmuşlardır.

Bu rivâyeti Ebû Hayseme, *el-'İlm*, 54'te Cerîr tarikinden tahrîc etmiştir. Cerîr bize 'Alâ > Hammâd > İbrahim > tarikiyle tahdis etti, demiştir.

Şeyhimiz isnadın sahîh olduğunu bildirmiş ve inkıtanın İbrahim en-Nehaî ile Abdullah b. Mes'ûd arasında bulunduğunu ifade etmiştir.

İbn Vaddâh, *el-Bid'a ve'n-Nehy 'anhâ*, 10'da Esed tarikinden tahrîc etmiştir. Esed bize Ebû Hilâl > Katâde > İbn Mes'ûd yoluyla “Eserlerimize ittiba edin, bidatçılık yapmayın yeter!” lafzıyla tahdis etti, demiştir.

Bu tarikler sayesinde eser şüphe götürmeyecek şekilde sahîh olmaktadır.

Parantez içindeki ifade, Ahmed, Taberânî, Lâlekâî ve İbn Nasr'da bulunan bir ziyadedir ve sahîhtir.

- (1) Beyhakî, *el-Medhal ile's-Sunen*, 191; İbn Nasr, *es-Sunne*, s.24; Lâlekâî, *Şerhu Usûli Ehli's-Sunne ve'l-Cemâ'a*, 126'da tahrîc etmiştir.

Hişâm b. el-Gâz, Nâfi'i “İbn Ömer şöyle söyledi: “.....(hadîs)” derken işittiğini ifade etmiştir. Rivâyetin tariki bu şekildedir.

Derim ki bu isnadın sahîhliği güneş kadar parlaktır.

-Allah'a hamd olsun- hayırdan başka bir şey olmadığını düşünüyorum.

“O nedir?” dedi.

“Yaşarsan görürsün.” dedi ve devam etti: Mescidde halka halka oturmuş namazı bekleyen kimseler gördüm. Her halkada da bir adam vardı. Ellerinde de taşlar vardı. (Adam) yüz defa tekbir getirin, diyor; onlar da yüz kere tekbir getiriyorlardı. Yüz kere kelime-i tevhid söyleyin diyor; onlar da yüz kezre kelime-i tevhidi tekrarlıyorlardı. Yüz defa tesbihatta bulunun diyor; onlar da yüz kere tesbihatta bulunuyorlardı.

“Onlara ne dedin?” diye sordu.

“Senin fikrini ya da emrini beklediğimden hiçbirşey söylemedim.” dedi.

“Bazı iyiliklerinin zayi olmamasını garanti ederek işledikleri kötülükleri saymalarını emretmedin mi?” dedi ve gitti. Onunla birlikte biz de gittik. Bu halkalardan birine geldi yanlarında durdu. “Bu yaptığınız da nedir böyle?” dedi.

“Ey Ebû Abdirrahman! Tekbir, tehlil ve tesbihleri saydığımız taşlar.” dediler.

“Kötülüklerinizi sayın! Böylelikle ben de sizin hiçbir iyiliğinizin zayi olmayacağını garantileyeyim. Yazık size Muhammed ümmeti! Ne de çabuk helaka yöneldiniz! İşte Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashâbı hâlâ aranızda. Elbiseleri bile henüz çürümüş değil; kullandığı kapları dahi kırılmış değil. Canım elinde olana yemin olsun ki, ya siz Muhammed milletinden daha doğru bir millet üzeresiniz ya da sapıklık kapısını açmaktasınız.” dedi.

“Vallahi ey Ebû Abdîrrahman! Hayırdan başka bir amacımız yok.” dediler.

“Hayrı amaçlayan nice kimseler var ki hedefi tutturamaz. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bize “*Kur’ân okuyup da boğazlarını geçmeyen insanlardan*” bahsetmişti. Vallahi bilmiyorum; ama sanırım o kimselerin çoğu sizdendir.” dedi ve dönüp gitti.

‘Amr b. Seleme, “Bu halkalardakilerin çoğunu Nehravan Günü Haricîlerle beraber bize karşı savaşıırken gördük.”⁽¹⁾

- (1) Dârimî, *es-Sünen*, c.1, s.68-69; Bahşel, *Târih Vâsit*, s.198-199
‘Amr b. Yahyâ b. ‘Amr b. Seleme den gelen iki tarikden nakledilmiştir. ‘Amr b. Yahyâ, ‘babamın kendi babasından tahdîsde bulunduğunu işittim’ dedi ve hadîsi zikretti.

Derim ki: Bu isnad sahîhtir. Aşağıda daha fazla açıklama bulabilirsiniz:

A- ‘Amr b. Yahyâ

İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve’t-Ta’dîl*, c.6, s.269’da ve Buhârî, *et-Târihu’l-Kebîr*, c.6, s.382’de zikretmiştir.

İbn Ebî Hâtim, İbn Ma’in’den bu râviyi sika kabul ettiğini rivâyet etmiştir. İbn ‘Adiy, *el-Kâmil*, c.5, s.1773’te ve İbn Hacer de *Lisânu’l-Mîzân*, c.4, s.378’de İbn Ma’in’den bu râviyi leyyin kabul ettiğini zikretmiştir.

Derim ki: Sika kabul edilmiş olması burada daha önde gelir. Çünkü;

İbn Ebî Hâtim, İbn Ma’in’den sahîh isnadla zikretmiştir. Bununla birlikte cerh, sahîh tarikle sabit olmamıştır.

Cerh değerlendirmesi müfesser değildir. Dolayısıyla sika değerlendirmesi önde gelir.

İbn Hibbân bu râviyi *es-Sikât*, c.8, s.480’de zikretmiştir. İbn Hibbân’ın sika kabul etmesi muteberdir, kabul edilir. Çünkü bu değerlendirmesinde cerh ve ta’dil imamlarından birine muvafakat etmiştir.

İbn Ebî Hâtim bir grup sika ravinin bahsedilen raviden rivâyette bulunduklarını zikretmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında ‘Amr b. Yahyâ sikadır. Allah en iyisini bilendir.

Şeyhimiz -Allah kendisini korusun- *er-Radd ‘ala’t-Ta’akkubi’l-*

Hasîs, s.47'de 'Amr b. Yahyâ'nın İbn 'Ammâra b. Ebî'l-Hasen olduğu zannında bulunmuş ve aynı sayfada "İsnadı sahihtir. Tüm ravileri Buhârî'nin *Sahîh*'indeki ravileridir. 'Ammâra bunun dışındadır. O da sikadır." sözleri ile isnadın sahih olarak değerlendirilmiştir.

'Amr b. Yahyâ b. 'Ammâra değil 'Amr b. Yahyâ b. 'Amr b. Seleme olduğunu kesin olarak ifade edebilirim. Çünkü:

Bu husus, Bahşel tarafından *Târîhu Vâsit*'ta açık olarak bildirilmiştir.

Dârimî'nin hocası el-Hakem b. Mubârek de 'Amr b. Yahyâ b. 'Amr b. Seleme'den rivâyette bulunan raviler arasındadır. *Tehzibu'l-Kemâl*, c.7, s.132'de de belirtildiği gibi 'Amr b. Yahyâ b. 'Ammâra'nın ravilerinden değildir.

Dârimî ve Bahşel kıssayı anlatan kişi olan 'Amr b. Seleme'nin "O halkalardakilerin çoğunu gördük." Sözü nü nakletmişlerdir. 'Amr b. Seleme, 'Amr b. Yahyâ b. 'Ammâra'nın değil, 'Amr b. Yahyâ'nın dedesidir.

Derim ki: Daha sonra hocamız bu durumun bir vehm olduğunun farkına varmış ve *es-Silsiletu's-Sahîha*, c.5, s.12-13'te bu vehmden dönmüştür.

B- Babası Yahyâ b. 'Amr b. Seleme:

İbn Ebî Hâtim kendisini *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, c.9, s.176'da cerh ya da ta'dîl değerlendirmesinde bulunmaksızın zikretmiştir. Fakat bir grup sika râvi kendisinden rivâyette bulunmuştur.

Hocamız -Allah kendisine sıhhat ve afiyet versin- *es-Sahîha*, c.5, s.12'de şunları kaydetmiştir: "Şu'be'nin kendisinden rivâyette bulunmuş olması ta'dîl değerlendirmesinde bulunmak için yeterlidir. Çünkü Şu'be, biyografisinde de belirtildiği gibi kendisinden rivâyette bulunduğu ricali seçerdi. İbn Hibbân'ın *es-Sikât* adlı eserinde bulunması uzak bir ihtimal değildir. el-'Aclî, *es-Sikât* adlı eserinde onu zikretmiş ve "*kûfiye sikaten* (sika olarak yeterli görülmüştür)" demiştir.

Derim ki: Matbu olan *es-Sikât*'ta biyografisi yoktur.

Rivâyette teferrud etmemiş bilakis 'Amr b. Seleme'den Mucâlid b. Sa'îd kendisine mutabaatta bulunmuştur. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, c.9, s.127'de tahrîc etmiştir.

Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, c.1, s.181'de "İsnadında Mucâlid b. Sa'îd bulunmaktadır. Onu Nesâî sika kabul edeken Buhârî, Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ zayıf değerlendirmesinde bulunmuştur."

Derim ki: Fakat ona itibar edilir.

C- Dedesi 'Amr b. Seleme:

Sikadır. İbn Sa'd, İbn Hibbân ve el-'Aclî sika olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur.

Böylelikle kıssanın sahîh sabit olduğu ortaya çıkmaktadır. Allah en iyisini bilir.

Bu rivâyetin kuvvetine daha da kuvvet katan daha başka tarikleri de bulunmaktadır. Bu tarikleri aşağıda bulabilirsiniz:

'Atâ b. Sâib > Ebu'l-Buhturî > Abdullah b. Mes'ûd: Bu rivâyeti Abdullah b. Ahmed, *Zevâidu'z-Zuhd*, s.428; Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-Evliyâ*, c.4, s.380-381; aynı tarikten Taberânî, *el-Kebîr*, c.9, s.125-126; Abdurrazzâk, *el-Musannef*, 5409'da tahrîc etmiştir.

Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, c.1, s.181'de "İsnada 'Atâ b. Sâib bulunmaktadır. Sikadır fakat ihtilatta bulunmuştur."

el-Mecma', c.1, s.182 dipnotta "Ebu'l-Buhturî İbn Mes'ûd'dan işitmemiştir. Dolayısıyla hadîs munkatıdır." ifadesi geçer.

Derim ki: 'Atâ b. Sâib'in ihtilâtı ömrünün son dönemlerinde vuku bulmuştur. Bu nedenle âlimler ihtilattan önce kendisinden itmiş olanlarla ihtilattan sonra işitmiş olanları birbirinden farklı değerlendırırlar. Bu kıssayı aynı raviden Hammâd b. Seleme, Taberânî, *el-Kebîr*, c.9, s.126'da rivâyet etmiştir. Hammâd b. Seleme, *el-Kevâkibu'n-Neyyirât*, s.63'te yer aldığı üzere ihtilattan önce kendisinden işitmiş olanlardandır. Böylelikle illet ortadan zail olmaktadır.

İnkita illeti konusunda ise, Ebû Abdirrahman es-Sulemî, Taberânî, *el-Kebîr*, c.9, s.126'da Ebu'l-Buhturî'ye mutabaatta bulunmuştur. Bu illet de böylelikle zail olmuştur.

Bu değerlendirmeler ışığında belirtilen isnad, sabit olmuş olmaktadır. Sonsuz hamd Allah'a mahsustur.

Sufyân b. 'Uyeyne > Beyân > Kays b. Ebî Hâzim > İbn Mes'ûd tariki:

Abdurrazzâk, 5408; Taberânî, *el-Kebîr*, c.9, s.125'te tahrîc etmiş ve Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, c.1, s.181'de sahîh olduğunu bildirmiştir.

Derim ki: Heysemî'nin de dediği gibi isnadın ricali sika ve sebt kimselerdir.

Sufyân b. Seleme b. Kuheyl > Ebu'z-Zer'â > İbn Mes'ûd tariki: Ebû Nu'aym, *el-Hilye*, c.4, s.381'de tahrîc etmiştir.

Derim ki: Ebu'z-Zer'â, Abdullah b. Hâni el-Ekber el-Kûfî'dir. Hakkında beyân edilen görüşler hadîsini hasen derecesinden indirmemektedir. Ricalin geri kalanları ise sikadır. Kıssanın birçok tariki vardır. Bu tarikler *el-Kebîr*, c.9, s.128'de bulunabilir. Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, c.1, s.128'de bu tariklerden bazısını tashîh etmiştir. Oraya bakılabilir.

Derim ki: Bu büyük eser, ancak Allah ve Rasûlü'nün önüne geçmeyen ve "işittik itaat ettik" diyen ittiba ehlinin bilebileceği muazzam usûller içermektedir. Bu usûller şunlardır:

a) Gayeyi teşri kılmış olan vesileyi de unutmamıştır. Allah zikri teşri kıldığında zikrin vesilesini de unutmuş değildir. "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, sağ eli ile tesbihatta bulunurdu."⁽¹⁾ "*Muhakkak ki bunlar konuşturulacaklar*"⁽²⁾ derdi.

Birçok kimse, işlediği bid'at ya da irtikap ettiği dinde yeni uydurulmuş bir iş reddedildiğinde yaptığını caiz görerek "Bu yalnızca bir araç. Gaye ise Allah'a ibâdetdir. Vesîle ve araçlar, gaye ve maksatların hükmüne sahiptirler." derler.

"Vesileler, maksatların hükmüne sahiptir" kuralı kabul görmüş standart bir kural mıdır?

Üzerinde konuştuğumuz bid'atler konusuna da uygulanabilir mi? Yoksa bu kuralın geçerli olduğu başka bir alan mı bulunmakta?

Allâme İbn Kayyım el-Cevziyye rahimehullâh bu kâide hakkındaki doğru bakış açısını şöyle açıklamaktadır:

"... Böyle bir şey gerekmemektedir. Bir şey -vesîlesi mekruh olduğu halde- mubah ve hatta vacip olabilir.

(1) **Sahîh.** Ebû Dâvûd, no: 1502; Tirmizî/Tuhfe, no: 3553; Hâkim, c.1, s.547'de Abdullah b. 'Amr radiyallâhu anhumâ hadisinden tahrîc etmiştir.

Derim ki: Bu hadis sahîhtir.

(2) **Hasen.** Ebû Dâvûd, no: 1501; Tirmizî/Tuhfe, no: 3653 ve başkaları Yuseyra radiyallâhu anhâ hadisinden tahrîc etmiştir.

SDerim ki: Hadîsin isnadı hasendir.

Adanmış bir taatın yerine getirilmesi örneğinde olduğu gibi. Vesîlesi -yani adakta bulunmak- nehyedilmiş bir mekruh olduğu halde yerine getirilmesi vaciptir. Yerine getirilmesi ya da kefareti vacip olduğu halde mekruh yeminin mekruh (tercihe şayan görülmemiş) olması da böyledir. İhtiyaç anında yaratılmışlardan istekte bulunmak da mekruhtur. Fakat istenilen şey yerine getirildiğinde faydalanılması mübahtır.

Bu gibi şeyler oldukça çok sayıdadır.

Bazen vesîle mekruh ya da haram olmasına sebep olan bir mefsedet içerebilir. Fakat bununla birlikte vesîle olunan şey haram ya da mekruh kılınmamış olabilir.”⁽¹⁾

Bu önemli kıssada ashâbın âlimlerinin vesîleleri, maksatları ve işleyenlerin niyetleri bakımından ibâdetlerle alakalı muamelelerinin nasıl olduğu açıkça görülmektedir. Şu şekilde açıklayabiliriz:

- 1) Allah'ı tekbir, tehlil ve tesbih ile zikretmektedirler.
- 2) Bu zikirlerinde tekbir ve tesbihleri sayma aracı olarak taşları kullanmışlardır.
- 3) Bu amellerindeki niyetleri güzledir. Maksatları Allah'a ibâdet, zikir ve ta'zimdir. Bu nedenle de “Vallahi ey Ebû Abdurrahman, bununla maksadımız hayırdan başkası değildir.” demişlerdir.
- 4) Bununla birlikte Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh bu vesîle zımındaki bu ameli reddetmiştir. Çünkü kendi çağında böyle bir amelde bulunmayı gerektirecek sebep bulunmasına rağmen Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle bir

(1) *Medâricu's-Sâlikîn*, c.1, s.116

uygulamada bulunduğu dair bir bilgiye sahip değildir.

- 5) Sünnete muhalefet ederek bid'ate düşmeleri nedeniyle ihdas edilmiş olan bu amellerinden dolayı günaha girdiklerini bildirmiştir.

b) İzafî bid'at sapıklıktır.

İzafî bid'at, asıl yönünden bir delile dayanırken keyfiyet ve sıfat yönünden ise herhangi bir delile istinad etmeyen ameldir. İzafî olarak isimlendirilmesinin nedeni bu iki cihetin, yani açık muhalefet ve sahîh muvafakat cihetlerinin hiçbirisinden kurtulamayıdır.

Kıssada sözü edilen kimseler ne küfür kelimesi telaffuz etmişlerdir ve ne de -kendilerine zâhir olduğu kadarıyla- çirkin bir iş yapmışlardır. Bilakis yalnızca Allah'ı zikretmişlerdir. Bu da meşruiyeti nasla bildirilmiş bir işittir. Ancak Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in belirlemiş olduğu keyfiyet ve sıfata muhalefet etmişlerdir. Bu sebeple de ashâb, bunların yaptıklarını reddetmiş, bunun yerine işledikleri kötülükleri saymalarını emretmiştir.

c) Allah subhânehû ve teâlâ'ya hevaya ve adetlere uygun olarak ve bid'atlarla değil ancak ve ancak meşru kılınmış olan şeylerle ibâdet edilebilir.

d) Bid'at sünneti öldürür. Bahsedilen kişiler Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den mesur olarak gelmemiş bir zikir sıfatı uydurmuşlardır. Dolayısıyla da Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in hidâyetini öldürüp yok etmişlerdir. Selef-i sâlihîn'in anlayışının temelinde yatan budur. Onlar şunu kesin olarak bilmekteydiler: Sünnet ve bid'at asla bir arada bulunamaz.

Büyük tabî Hassân b. 'Atıyye rahimehullâh şöyle demiştir:

“Bir toplum kendi dinlerinde bir bid'at ortaya çıkarmaya görsün, mutlaka o bid'atin benzeri bir sünnet sökülüp atılmıştır.”⁽¹⁾

e) Sünnetin terkledilmesine sevkettiğinden dolayı bid'at, helak sebebidir. Bu ise çok ileri seviyede bir sapıklıktır.

Büyük sahabi Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh “Peygamberinizin sünnetini terk ederseniz sapıtırırsınız.”⁽²⁾ demiştir.

Ümmet sapıtırsa helâk olur. Bu nedenle Abdullah b. Mes'ûd bu halkalarda bulunan insanlara şöyle seslenmiştir: “Ey Muhammed ümmeti! Ne kadar da çabuk helake sürüklendiniz!”

Eserin siyakından zâhir olduğuna göre bu sahabînin özel bir bakış açısı vardır. Ebû Mûsâ el-Eş'arî radiyallâhu anh, Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh'ın görüş veya emrini bekleyerek o kimselerin işledikleri bu fiili reddetmemiştir. Bu tutum, İbn Ummi 'Abd'e karşı yaranmak için, ona yaltaklık etmek için sergilenmiş değildir. Aksine Ebû Mûsâ, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in razı olduğu bir husustan kendi nefsi adına rızalık göstermiştir. Zira Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştu: “İbn Ummi 'Abd'in ümmet için razı olduğu şeylere ben de ümmet adına razı oldum.”⁽³⁾

Eserde ashâbın tümünün işlenen bu amelin reddi tarafında bulunduklarına delâlet vardır. Çünkü Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh, bu halkalarda bulunanlara

(1) Dârimî, c.1, s.45'te tahrîc etmiştir. Derim ki: Bu rivâyet sahihtir.

(2) Müslim/Nevevî, c.5, s.156

(3) **Sahîh.** Hâkim, c.3, s.317-318 ve başkaları tahrîc etmiştir. Hocamız -Allah kendisini muhafaza etsin- *Silsiletü'l-Ehâdîs-i-Sahîha*, 1225'te bu rivâyetin sahîh olduğunu bildirmiştir.

karşı ashâbın hâlâ hayatta bulunmasını delil olarak beyân etmiştir.⁽¹⁾

f) Bid'atler küfrün postacısıdır. Çünkü bid'atçi kendisini bir teşri makamı ve Allah'a ortak olarak ortaya koymuştur. Hakimlerin Hâkimi'nin -haşa- eksik bıraktıklarını tamamlamaya çalışmış ve kendisinin Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in milletinden daha doğru yolda bir millet üzere olduğunu sanmıştır.

g) Bid'atler -sapıklık kapısı olan- ihtilaf kapısını ardına kaçır açar. İslâm'da kim kötü bir çığır açarsa, bu fiilin günahı da kıyâmete dek o fiili uygulayanların günahı -kendi günahlarından hiçbirşey eksilmeksizin- da onun boynunadır. Çünkü şerre delâlet eden onu işleyen gibidir.

h) Bid'atleri küçümsemek fısk ve isyana, Müslümanların cemaatine ve imamına karşı çıkmaya sevkeder. Kıssada bahsedilen kişilerin Nehravan Savaşı'nda köklerini kazıyan Ali radiyallâhu anh komutasındaki ashâb radiyallâhu anhum'a karşı savaştan Haricîlerle beraber oldukları görülmüyor mu?

Ehl-i Sünnet'in imamı İmam Ahmed'in ashâbından olan ilk Müslüman alimlerden Hasen b. Ali el-Berbehârî şöyle demiştir:

“Sonradan ihdas edilmiş şeylerin küçüklerinden sakın! Zira bid'atlerin küçükleri büyüüp kocaman olur. Bu ümmet içinde ihdas edilmiş olan her bid'at böyledir. İlk halleri küçük bid'atler şeklindeydi. Hak gibi görünür-

(1) Bu durum, mübarek selef menhecini desteklerken ashâb radiyallâhu anhum'un da sahabe menhecinin kendilerinden sonrakiler hakkında bir hüccet olduğunu bildikleri hakkında şahittir. *Limâzâ İhtartu'l-Menhece's-Selefî* ve *Basâiru Zevî'sh-Şeraf bi Şerhi Merviyât Menheci's-Selef* adlı kitaplarıma bakın.

lerdi. Bu bid'atlere düşenler aldanışa kapıldılar. Sonra da içinden çıkamadılar. Bid'atler de büyüyüp kocaman oldu. Uygulanan bir din halini aldı. (Sahibi ise) sırat-ı mustakîme muhalefet ederek en sonunda İslâm'dan çıktı.

Özellikle kendi zamanında yaşayan ve söz söyleyen kimselere bir bak! Allah sana rahmetiyle muamele etsin! Acele davranma! Ondan duyduğun bir şeye hemen girişme! Önce bir bak ya da soruştur! Acaba konuda Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashâbından ya da alimlerden hiçbiri söz söylemiş mi? Onlardan nakledilmiş bir eser bulursan, buna sarıl! Başkasına yönelme! Buna rağmen bir başka şeyi de seçme! Aksi halde ateşe düşersin.”⁽¹⁾

1) Sâlih ameller ancak niyetlere göredir. Hâlis niyet, bâtil bir ameli hakka dönüştürmez. Çünkü yalnız başına niyet, fiilin sıhhati için yeterli değildir. Bunun yanında şeriata uygun olması da gerekmektedir.⁽²⁾

Bu sebeple Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh bahsi geçen kişilerin iyi niyetlerini yaptıkları işi görmezden gelme nedeni ya da fiillerinin sıhhat delili olarak görmemiştir. Çünkü halis niyet, bid'ati sünnet, çirkini de güzel yapmaz.

Avamın aklına ve hatta diline şöyle bir şey düşmektedir: Bid'atler ve sonradan ihdas edilmiş olan şeyler hakkındaki niyetleri halistir. Onlar şeriata aykırılıkta bulunmayı kasdetmiyorlar. Dinin bazı gediklerini kapama düşüncesinde de değiller. Bid'atlere ve ihdas edilmiş olan şeylere bulaşmak gibi bir düşünce akıllarına bile gelmemiştir. Böylelerinin yaptıklarına sana karşı delil olarak

(1) İbn Ebî Ya'lâ, *Tabakâtu'l-Hanâbile*, c.2, s.19.

(2) İbn Kayyım el-Cevziyye, *Medâricu's-Sâlikîn*, c.1, s.85.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in "Ameller niyetlere göredir" hadîsini ileri sürdüklerini görürsün.

Bu önemli mesele hakkındaki sahîh görüşe göre Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in "Amelle niyetlere göredir" sözü ibâdetlerin üzerinde kaim olduğu iki asıldan birini beyân etmek üzere gelmiştir. Bu da:

Amelde ihlas ve bâtında dürüstlük göstererek Allah'tan başkası için yapılmamasıdır.

Diğer asıl ise, amelin sünnete uygun olmasıdır. "Herkim dînimiz üzere olmayan bir amel ile amel ederse, merduttur." hadîsinin içeriği bunu ifade eder. Kulun bütün amel ve sözlerinde gerçekleştirmesi istenen budur.

Buna göre "Usûlu, furûu, zâhiri ve bâtınıyla dinin tamamı bu iki muazzam hadîse dahildir.

"Ameller niyetlere göredir" hadîsi bâtın amellerde bir ölçüdür. "bu işimizin üzerine ..." hadîsi de zâhir amellerin ölçüsüdür.

Her ikisinde de ma'bûda ihlâs, rasûle ittiba söz konusudur. Her ikisi de zâhir olsun, bâtın olsun tüm söz ve ameller için şarttır.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e ittiba ederek amellerini ihlâsla Allah için yapan kimsenin bu ameli makbuldür. Bu iki şarttan birini ya da her ikisini yerine getirmeyen kimsenin ameli ise, merduttur."⁽¹⁾

Bu mana, "Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini sınamak için..." (Mülk, 2) âyetini tefsiri sadedinde Fudayl b. 'İyâd'dan nakledilmiştir. Şöyle demiştir:

"En ihlâslı ve en doğru (amel işleyeceğini denemek

(1) Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî, *Behcetü Kulûbi'l-Ebrâr*, s.10

için). Amel ihlâslı olup, doğru olmazsa, kabul edilmez. Doğru olup da ihlâsla yapılmamışsa, kabul edilmez. İhlâsla yapılmış olması sadece Allah için yapılmış olmasıdır. Doğru olması ise, sünnete uygun olmasıdır.”⁽¹⁾

İkinci Şeyhulislâm İbn Kayyım el-Cevziyye şöyle demiştir:

“Seleften biri şöyle demiştir: Her bir fiil için -her ne kadar ufak bir fiil olsa da- “Niçin? ve Nasıl?” diye iki divan kurulur: Yani “Niçin yaptın? Nasıl yaptın?”

Birincisi; fiilin nedeni ve etkeni hakkında sorulan sorudur:

Bu amel, işleyen kişinin insanlardan gelecek övgüyü kazanmak isteği ile ya da yergiyi bertaraf etmek amacıyla yahut da dünya hayatında iken kavuşmak istediği, sevdiği bir şeyi elde etmek veya hoşlanmadığı bir şeyi def etmek üzere hemen kavuşmak istediği bir haz, dünyalık bir maksat mıdır?

Yoksa bu fiili işlemeye yöneltten etken kulluk hakkını yerine getirmek, Allah subhânehû ve teâlâ'ya yakınlaşmak, sevgisini kazanmak ve O'na vesile aramak mıdır?

Bu soru “Bu fiili rabbin için yapman gerekli miydi? Yoksa kendi hazzın ve hevan için mi yaptın?” şeklindedir.

İkincisi; bu kulluk amelini işlerken Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e ittiba edip etmediği hakkında sorulan sorudur. Yani “Bu amel, Rasûlüm dili ile sana meşru kıldığım amel mi, yoksa meşru kılmadığım, razı olmadığım bir amel mi?”

(1) Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-Evliyâ*, c.8, s.95'te rivâyet etmiştir. Bk. *Tefsîru'l-Bağâvî*, c.5, s.419; *Câmi'u'l-'Ulûm ve'l-Hikem*, s.10; *Medâricu's-Sâlikîn*, c.1, s.83

Birincisi ihlâs hakkında; ikincisi ittiba hakkında sorulan sorudur. Allah celle celâluhû ancak bu iki şarta haiz ameli kabul eder.

Birinci sorudan kurtulmanın yolu ihlâsa hiçbir şey karıştırılmamasıdır. İkinci sorudan kurtulmanın yolu da ittibanın gerçekleştirilmesi; kalbin ihlâsa aykırı iradedden ve ittibayla çelişen hevadan salim tutulmasıdır.”⁽¹⁾

İbn Kesîr şunları kaydetmiştir: “Kabul olunan amelin iki şartı vardır:

- a) Yalnızca Allah için olması,
- b) Şerîata muvafık, doğru olması. İhlâsla yapıp da doğru olmayan amel kabul olunmaz.”⁽²⁾

Sözün öze, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in “Ameller niyetlere göredir” hadîsi ile takdiri olarak “amellerin niyetlere göre değerlendirildiği” ya da “amellerin niyetlere göre sonuçlandığı” murâd edilmektedir. Kuldan sudur eden amelde ihlâsın gerçekleştirilmesine ve niyet edilmek suretiyle de failinin kastı ile meydana getirilmesine teşvikte bulunmaktadır. Kulun amelleri kasdetmesi, amellerin varlığına ve işlenmesine bir sebep teşkil eder.”⁽³⁾

Binaenaleyh bâtil ve sonradan ihdas edilmiş bir amelin, sırf sahibinin samimi niyetinden ötürü caiz görülmesi mümkün değildir. Bu sebeple Abdullah b. Mes‘ûd bahsedilen halkalarda bulunanlara “Hayrı dileyen nice kimseler isabet edemez” demiştir. Bunun üzerinde düşünülmalıdır.

- i) Hayrın fazla oluşu hayır değildir. Hayırdaki fazla-

(1) *Mevâridü'l-Emânî'l-Muntekâ min İğâseti'l-Lehfân*, s.35-36

(2) *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, c.1, s.231

(3) Bk. *Fethu'l-Bârî*, c.1, s.13; *Umdetu'l-Kârî*, c.1, s.25

lık şeridir. Her şeyde bu durum görülmektedir. Herhangi bir şey sınırının üzerine çıkınca zıddına çevrilmektedir. Meselâ cesaret, fazla olduğunda aldırmazlık doğmaktadır. Cesaret az olduğunda ise korkaklık olmaktadır. Cömertlik de sınırı üzerinde olunca israf ve savurganlık olmakta; sınırının altından daha aşağı seviyede olduğunda ise cimrilik ve pintilik olmaktadır. Öyleyse işlerin en hayırlısı vasat olanlarıdır.

Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh ashâb içinde bid'atleri ilk defa reddeden sahabî değildir. Meselâ Abdullah b. Ömer radiyallâhu anh. O da ashâbın bid'atlere en sert tavır takınan, bid'atçıları dışlayanlarından biriydi. Bir adamın hapsirip "Elhamdu lillah ve's-salâtu ve's-selâmu alâ Rasûlillah" dediğini duydu.

O adama "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bize bu şekilde öğretmedi. "Rasûlullah'a salavat getirsin" demedi; "*Biriniz hapsirdiğinde Allah'a hamdetsin!*" buyurmuştur." dedi.⁽¹⁾

(1) **Hasen.** Tirmizî, 2738; el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 552-553; Hâkim, c.4, s.265-266; Hâris b. Ebî Usâme, *Musned*, v.200/*Buğyetu'l-Bâhis*

Hepsi de Ziyâd b. er-Rabî' tarikinden tahrîc etmiştir. Ziyâd, Âl Cârûd'dan Hadramî Nâfî'den bize bir adamın İbn Ömer yanında hapsirdiğini tahdis etmiştir dedikten sonra rivâyeti zikretmiştir. Tirmizî, "Bu ğarîb bir hadîstir" değerlendirmesinde bulunmuştur.

Hâkim "Bu, isnadı sahîh olan ğarîb bir hadîstir" demiştir. Zehebî de bu değerlendirmeye muvafakat etmiştir.

Derim ki: Bu hasen bir isnaddır. Hadramî -yani İbn 'Aclân- dışındaki ricali sika kimselerdir. Hadramî ise sadûktur. Nitekim bu husus Zehebî, *el-Kâşif*, c.1, s.177'de geçmektedir.

Uyarı: Hâkim'in isnadında Hadramî b. Lâhik olarak geçmektedir.

Derdim ki: Bu bir vehimdir. Bk. Hatîb el-Bağdâdî, *Muvaddih Evhâmi'l-Cem' ve't-Tefrîk*, c.1, s.227-230

Tâbi'ûnun uygulamaları da aynı şekildedir. Bu babda Sa'îd b. Museyyeb rahimehullâh hakkında bir rivâyet varid olmuştur. Buna göre Sa'îd b. Museyyeb, fecir doğduktan sonra bol bol rûku ve secde yaparak iki rekattan fazla namaz kılan bir adam görmüş ve bunu yasaklamıştır. Adam, "Ey Ebû Muhammed! Allah bana namaz kıldığın için azap mı eder!" deyince, "Hayır (namaz kıldığın için değil), fakat sünnete muhalefetten dolayı sana azap eder." demiştir.⁽¹⁾

Derim ki: Rivâyet edilen bu eserler çok güzel faydalar içermektedirler. Bunları şöylece sayabiliriz:

- a) Ashâb, sahîh sünnete muhalefet gösteren kim olursa olsun kendi babaları ve oğullarına varana kadar reddetmişler; hem de sert bir tavır sergilemişlerdir.
- b) Amelin terk edilmesi suretiyle gerçekleşen bid'at de daha önce açıklandığı üzere bir sapıklıktır.
- c) Ashâb-ı kirâm radiyallâhu anhum aydınlığı ile kalplere böylesine nüfuz eden ve ihya eden ileri görüşlü sözler bıraktıklarına göre kendilerinden sonra gelen nesil de sahip oldukları basiret ve ileri

(1) Beyhakî, *es-Sunenu'l-Kübrâ*, c.2, s.466; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Fakîh ve'l-Mutefakkih*, c.1, s.147; Abdurrazzâk, c.3, s.52; Dârimî, c.1, s.116; İbn Nasr, *es-Sunne*, s.84'te sahîh isnadla tahrîc etmiştir.

Derim ki: Sa'îd b. Museyyeb'in eşsiz cevaplarından olan bu söz rabbânî bir hüccettir. Zikir ve namaz adı altında birçok bid'ati güzel görüp de sünnet takipçilerinin bu amelleri reddetmesini kabullenmeyen ve onları Allah'ı çok az zikretmekle, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e salavatı mekruh görmekle ya da namaza tembel tembel kalkmakla itham eden bid'atçıların tepesine inen bir balyozdur.

"Ağızlarından ne de büyük sözler dökülüyor! Yalandan başka bir şey söylemiyorlar." Bu cevabı iyi belle! Zira bu cevap doğrunun ta kendisidir.

görüşlülükle hakka isabet etmişler ve ashâbınkine yakın sözler bırakmışlardır. Bunun tek nedeni ashâbın izini adım adım takip etmeleridir. Hepsinin de hakkı aradığını ifade etmemiz doğru olacaktır.

Önceki satırlarda ifade etmiş oldukları sözleri zikretmiştik. Burada da hakkın nûru ile aydınlanmış olan tutumlarından birini dile getirmek istiyoruz. Meselâ İmam Mâlik rahimehullâh. Kendisine bir adam gelmiş ve “Ey Ebû Abdillâh! Nereden ihrama gireyim?” diye sormuştu.

İmam Mâlik, “Zu'l-Huleyfe'den, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in ihrama girdiği yerden” dedi.

Adam, “Ben kabrin yanından, Mescidden ihrama girmek istiyorum.” dedi.

İmam Mâlik, “Böyle yapma! Senin hakkında fitneye düşmenden korkarım.” dedi.

Adam, “Bu fitne de nesi? Bu sadece biraz daha fazla mesafe demek.” dedi.

İmam Mâlik, “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yapmadığı bir faziletli ameli ilk önce senin uygulamış olmanı düşünmenden daha büyük fitne var mı?! Ben Allah'ın şöyle buyurduğunu işittim: **“Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir bela gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.”** (Nûr, 63)” dedi.⁽¹⁾

(1) Hatîb el-Bağdâdî, *el-Fakîh ve'l-Mutefakkîh*, c.1, s.148; Ebû Nu'aym, *el-Hilye*, c.6, s.326; Beyhakî, *el-Medhal*, 236; İbn Batta, *el-İbâne*, 98

BEŞİNCİ FASIL

BİD'AT-I HASENE GÖRÜŞÜNDE OLANLARA
REDDİYE

Bid'ati hasene ve seyyie taksimine tabi tutanların böyle bir vehmî ve sadece iddiaya dayanan bir ayırımı sarılmaları sonucu bazı şüpheler arız olmuştur. Ancak bu şüpheler incelendiğinde ve hak ciheti beyân edildiği takdirde bu türden bir ayırımı gidenler hakkında bela üstüne bela getirmekten başka bir yarar sağlamadığı görülmemektedir.

1) “Müslümanların güzel gördüğü şey, Allah katında da güzeldir. Müslümanların kötü gördüğü şey, Allah katında da kötüdür.”

Bu söz, Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh'tan sâbit olmuş bir eserdir. Ahmed, c.1, s.379; Tayâlisî, *Musned*, 23; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Fakîh ve'l-Mutefakkih*, c.1, s.146; Hâkim, c.3, s.78; Bezzâr, 130; Ebû Nu'aym, *el-Hilye*, c.1, s.375; İbnu'l-A'râbî, *el-Mu'cem*, 891; Taberânî, *el-Kebîr*, 8582, 8583, 8593; Bağâvî, *Şerhu's-Sunne*, 105; Beyhakî, *el-Medhal*, no: 49'da ve daha başka kaynaklar tahrîc etmiştir.

Sehâvî, *el-Mekâsidu'l-Hasene*, no: 959'da “hasen mevkuttur”⁽¹⁾ demiştir.

(1) Sehâvî rahimehullâh, eseri *Musned*'de isnad edenin vehmetmiş olduğunu idia etmiştir. 'Aclûnî de *Keşfu'l-Hafâ*, 2214'te ona tabi olmuştur. Fakat her ikisi de vehimde bulunmuştur.

Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, c.1, s.177'de "ricali mev-suktur" demiştir.

İbn Hacer de *ed-Dirâye*, c.2, s.187'de "... sahîh isnad-la" demiştir.

Bazıları eserin merfu olduğunu ifade etmişlerdir.⁽¹⁾ Hatîb, *et-Târîh*, c.4, s.165'de ve onunla aynı tarikten İbnu'l-Cevzî, *el-Vâhiyât*, no: 452'de Süleyman b. 'Amr en-Neha'î > Ebbân b. Ebî 'Ayyâş ve Humeyd et-Tavîl > Enes tarikinden tahrîc etmiş ve eseri zikretmiştir.

İbnu'l-Cevzî şunları söyler:

"Neha'î bu rivâyette teferrud etmiştir. Ahmed b. Hanbel 'Hadîs uydururdu' demiştir. Bu hadîs yalnızca İbn Mes'ûd'un sözü olarak bilinmektedir."

Derim ki: Ebbân da metruktur. Fakat Humeyd et-Tavîl ile bir arada bulunmaktadır. Dolayısıyla asıl problem Neha'î üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İbn Abdilhâdî şunları söylemiştir⁽²⁾:

"Sâkıt bir isnadla Enes'ten merfudur. Esah olan ise, İbn Mes'ûd'da mevkuf olmasıdır."

Allâme İbnu'l-Kayyım el-Cevziyye de şunları kaydetmiştir:

"Bu rivâyet, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözü değildir. Ancak hadîs ilminde yeterli bilgisi bulunmayanlar bu rivâyeti O'nun sözüne izafe etmekte. Bu

(1) Hafız Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye*, c.4, s.133'te bu merfu rivâyete vakıf olmamıştır. Hafız İbn Hacer, *ed-Dirâye*, c.2, s.187'de ona tabi olmuştur.

Ali el-Kârî'nin *el-Mevdû'âtü'l-Kübrâ*, s.106'da "merfu ve mevkuf olarak sahihtir" demesi bana garip geldi.

(2) 'Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, c.2, s.263'te kendisinden nakletmiştir.

rivâyet kendisinin sözü olarak yalnızca İbn Mes'ûd'dan sabittir. İmam Ahmed ve başkaları İbn Mes'ûd'un mevkufu olarak zikretmişlerdir.”⁽¹⁾

‘Alâî de şunları ifade etmiştir:

“Uzun araştırma ve incelemelerin, sorup soruştur-
maların sonucunda hadîs kaynaklarının hiçbirisinde bu
rivâyeti ne merfu olarak, ne de zayıf bir senedle kesinlikle
bulamadım. Bu rivâyet yalnızca İbn Mes'ûd'un mevkuf
bir sözüdür. Ahmed, *Musned*'inde tahrîc etmiştir.”⁽²⁾

Hocamız Allâme el-Elbânî da şöyle söylemiştir:
“Merfu olarak hiçbir aslı yoktur. Yalnızca İbn Mes'ûd'un
mevkufu olarak varid olmuştur.”⁽³⁾

Derim ki: Hadîs merfu olarak sahîh değildir. Tüm
bid'atlerin sapıklık olduğunu kesin bir şekilde ifade eden
hadîslere karşıt bir delîl olarak kullanılması caiz de-
ğildir.

Hadîsin sahîh olduğunu varsaysak dahi *Müslümanlar*
(*el-muslimûn*) kelimesinde yer alan elif-lâm takısı eğer is-
tiğrak içinse, yani bütün Müslümanları kapsamaktaysa,
bu bir icmadır. İcma hiç kuşkusuz ki delîldir. Usûl açı-
sından icma, bir asırdaki ilim adamlarının icmasıdır.
Mukallitlerin ilim ehlinde olmadıkları konusunda şüp-
he eden kimse yoktur.”⁽⁴⁾

(1) *el-Furûsiyye*, s.61

(2) Suyûtî'den *el-Eşbâh ve'n-Nazezâir*, s.89'dan yaptığı nakil içinde
yer almaktadır.

Merfu olarak bulamamış olmasını söylemesi tahrîcte de beyân
edildiği üzere araştırma sonucu söylenmiştir.

(3) *Silsiletu'l-Ehâdisi'd-Da'ife*, c.2, s.17

(4) bk. Muhammed Sultan el-Ma'sûmî, *Heli'l-Muslim Mulzem bi*
İttibâ'i Mezheb Mu'ayyen mine'l-Mezâhibi'l-Erbâa, s.57, tarafım-
dan tahkik edilmiştir.

‘İz b. Abdisselam şöyle söylemiştir: “Hadîs sahîh ise şâyet, müslümanalarla kastedilen icma ehlidir. Allah en iyisini bilir.”⁽¹⁾

Bid‘at-i hasene bulunduğu dair bu eserle delîl getirilene soruyoruz: Müslümanların hasene olduğuna dair üzerinde icma ettikleri tek bir bid‘at gösterebilir misiniz?

Tabii ki bu isteğin karşılanması imkansızdır. Zira Müslümanların hasene olduğu konusunda icma ettikleri tek bir bid‘at bile yoktur. Aksine en hayırlı çağlarda bütün bid‘atlerin sapıklık olduğu hususunda icma edilmiştir. Bu durum da halen devamlılığını korumaktadır. Allah’a hamd olsun!

Elif-lam takısı cins bildirmekteyse, birçok bid‘atte olduğu gibi Müslümanlardan bazıları güzel görürken diğerleri çirkin görebilir. Bunun sebebi akıl, heva ve görüşlerdeki farklılıktır. Böylelikle söz konusu eserin bid‘atlerin hasene olarak kısımlandırılmasında delîl olarak kullanılması sakıt olmuştur.

Ey îmân kardeşim, şunu bilmelisin ki; buradaki elif-lam takısı ahd içindir. Buna göre bu eserle murad edilen, ashâbın bir konu üzerinde icma ve ittifak etmesidir. Nitekim siyak da buna delâlet etmektedir:

“... Sonra Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem’in kalbinden sonra kulların kalbine baktı ve ashâbın kalplerini kulların içindeki en hayırlı kalpler olduğunu gördü ve onları dini uğrunda savaşan kimseler olarak peygamberine vezirler kıldı. Müslümanlar neyi güzel gördüyse Allah katında da güzeldir. Neyi kötü görmüşlerse, Allah katında da kötüdür.”

(1) *Fetâvâ el-‘İz b. Abdisselâm*, s.42, no:9

Hâkim'de bu noktayı açıklayan bir ziyâde varid olmuştur:

“Ashâbının tamamı Ebû Bekr radiyallâhu anh'ın halife yapılması görüşünü benimsemişti.” Bu son cümle murâdı açıklamaktadır. Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh Ebû Bekr'in halife yapılmasına ashâbın icma ile delîl getirmiştir.

Şu hususlar meseleyi daha da netleştirmektedir:

- 1- *Keşfu'l-Estâr an Zevâidi'l-Bezzâr*, c.1, s.81'de ve *Mecma'u'z-Zevâid*, c.1, s.177'de ve daha başka kaynaklarda yer aldığı üzere hadîs ehlinden bir grup “İcma Babı” olarak bu konuda bir bâb açmışlardır.
- 2- Hafız İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, c.10, s.328'de; Şeyhulislâm İbn Teymiyye, *Minhâcu's-Sunne*, c.1, s.166-167'de ve İbn Kayyım el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-Muvakkî'in*, c.4, s.138'de ashâbın Ebû Bekr radiyallâhu anh'ın hilâfet makamına geçmesi konusundaki icmalarına dair bu delîli kullanmışlardır.

İbn Kesîr şöyle demiştir:

“Bu eser, Sıddîk'in halife olarak öne geçirilmesi üzerinde ashâbın icmainı anlatmaktadır. Durum İbn Mes'ûd'un belirttiği gibidir.”⁽¹⁾

İbn Kayyım el-Cevziyye rahimehullâh da şunları kaydetmiştir:

“Bu eserde bazısının güzel gördüğü değil; Müslümanların güzel görüp icma ettikleri hususların Allah katında

(1) *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, c.10, s.328

da güzel olduğuna dair delîl bulunmaktadır. Bu da sizin aleyhinize bir hüccettir.”⁽¹⁾

İbn Kudâme de şöyle demiştir:

“Bu haber icmanın hüccet olduğu ve bu konuda ihtilaf bulunmadığına delildir.”⁽²⁾

Şâtıbî de şunları kaydetmiştir:

“Bu rivâyetin zâhiri Müslümanların güzel gördüklerinin güzel olduğuna delâlet etmektedir. Ümmet bâtıl üzerinde birleşmez. Ümmetin bir şeyin güzel olduğu konusundaki görüş birliği, o şeyin şer’î bakımdan da güzel olduğunu göstermektedir. Çünkü icma, şer’î bir delîl ihtiva etmektedir. Dolayısıyla hadîs, sizin lehinize değil, aleyhinize bir delildir.”⁽³⁾

Böylelikle bu eserde zikri geçen *Müslümanlar* ifadesi ile ashâbın kastedildiği konusunda açık bir delâlet bulunduğu görülmektedir.

Aynı sonuca delâlet eden bir diğer husus da hadîs mu-sannıfı imamların söz konusu eseri *Kitâbu’s-Sahâbe* bölümü altında tahrîc etmiş olmalarıdır. Meselâ bu imamlardan biri *el-Mustedrek*’teki uygulamasıyla Hâkim’dir. Bu eseri *Kitâbu Ma’rifeti’s-Sahâbe* bölümünde tahrîc etmiştir. Eserin baş kısmını irad etmemiş yalnızca “Müslümanlar neyi güzel görürse, ...” kısmından itibaren zikretmiştir.

Bu da göstermektedir ki; Ebû Abdillâh el-Hâkim rahimehullâh *Müslümanlar* ifadesiyle kastedilenin ashâb olduğunu anlamıştır.

İbn Mes’ûd radiyallâhu anh’ın bid’atleri ve bid’at

(1) *el-Furûsiyye*, s.60

(2) *Ravdatu’n-Nâzir*, s.86

(3) *el-İ’tisâm*, c.2, s.130

sahiplerini en şiddetli biçimde reddeden sahabîlerden olması durumu daha da netleştirmektedir. Böyle büyük bir sahabînin sözü, herhangi bir bid'atin güzel diye sınıflandırılmasına nasıl delil olarak sunulabilir? Hâlbuki kendisi bid'atlere karşı en fazla titizlik gösteren, sakınan ve yasaklayan bir sahabidir. Daha önce söz ve fiillerinden bazıları zikredilmişti. Bunlar üzerinde güzelce düşün ve gafillerden olma!

2) “Bu ne güzel bid'at!”

Son dönem ilim adamları arasında Ömer radiyallâhu anh'ın “Bu ne güzel bid'at!” sözünü delil olarak kullanmak yaygınlaşmıştır.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in “*Her bid'at sapıklıktır*” sözünü, Ömer'in bu sözü ile tahsis etmişlerdir.

Bu merdud bir ihticacdır. Çünkü Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in hadîsinin nassı ile teravih namazı meşrudur. Nitekim Câbir b. Abdillâh radiyallâhu anh hadîsinde şöyle anlatmıştır:

“Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan'da bir geceyi insanlara ihya ettirdi. Sekiz rekat ve vitir kıldı.”⁽¹⁾

Teravihin cemaatle kılınması da meşrudur. Çünkü Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bu namazı üç gece

(1) **Hasen li gayrih.** Taberânî, *es-Sağîr*, c.1, s.190; İbn Hibbân, *Sahîh*, 2541

Yakub b. Abdillâh el-Kummî > İsâ b. Câriye > Câbir radiyallâhu anh tarikinden tahrîc etmişlerdir.

Derim ki: İsnadında zaaf vardır. Çünkü isnada yer alan İsâ b. Câriye, leyyindir. Fakat *Sahîhayn*'da Âişe radiyallâhu anhâ hadîsinden bir şâhidi bulunmaktadır. Bu şâhid ile rivâyet, hasendir.

kıldırmaştır. Ancak kendilerine farz kılınır endişesiyle daha sonra terk etmiştir. Âişe radiyallâhu anhâ hadîsi buna delâlet etmektedir: “*Fakat size farz kılınıp da gücünüz yetmemesinden korktum.*”

Vahy kesilince Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in endişe duyduğu husus da ortadan kalkmış oldu. Varlık yokluk bakımından illet, malulle beraber hareket eder. Sonuç olarak arız olan noktanın ortadan kalmış olması nedeniyle sünnet, teravîh namazının cemaat halinde kılınması hali üzere kalmıştır. Daha sonra Ömer radiyallâhu anh yönetime gelmiş ve teravîh namazının sünnete uygun olarak on bir rekat kılınmasını emretmiştir. Böylelikle sünneti ihya etmiştir.⁽¹⁾

Konuyu tartışmak bakımından kendi istedikleri gibi, rivâyetin bid’atlerin hasene olarak kısımlandırılabilceğine dair delâletinin sıhhatini -mümkün olmadığı halde- kabul etsek bile kim olursa olsun hiçbir kimsenin sözünün Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in sözüne muarız olması caiz değildir.

Abdullah b. Abbâs radiyallâhu anhumâ şöyle demiştir:

“Başınıza gökten taş yağacağı zaman yakındır. Ben ‘Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle şöyle buyurdu’ diyorum; siz ise ‘Ebû Bekr, Ömer şöyle söyledi’ diyorsunuz.

Ömer b. Abdilaziz şöyle demiştir: “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in belirlemiş olduğu sünnet varken kimse görüş bildiremez.”⁽²⁾

(1) Bk. Şâtıbî, *el-İ'tisâm*, c.1, s.193-195; el-Elbânî, *Salâtu't-Terâvîh*, s.52-54; Ali Hasen b. Ali Abdulhamid ile birlikte müellif tarafından kaleme alınan, *Sıfatu Savmi'n-Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem fî Ramadân*, s.96-100, II.baskı.

(2) *İ'lâmu'l-Muvakkî'in*, c.2, s.282

Şâfi'î şöyle demiştir: “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünneti kendisine ayan beyân olduktan sonra herhangi bir kimsenin görüşünden dolayı bu sünneti terk etmesinin caiz olmadığı konusunda Müslümanlar icma etmiştir.”⁽¹⁾

Ahmed b. Hanbel radiyallâhu anh da şöyle demiştir: “Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in hadîsini reddeden kimse helakin eşiğinde demektir.”⁽²⁾

Ömer radiyallâhu anh’ın uygulamasının bid’at olmadığı anlaşıldığına göre, kendi ifadesinde yer alan bid’atin manası nedir?

Ömer radiyallâhu anh’ın sözünde yer alan bid’at ile şer’î değil luğavî mana kastedilmiştir.

Bu namaz, Ebû Bekr döneminde ve Ömer radiyallâhu anh yönetiminin ilk devrelerinde uygulanmadığına göre lügat bakımından bid’at, yani öncesinde bir benzeri bulunmayan uygulama olmaktadır.

Şer’î bakımdan ise bid’at değildir. Çünkü bu uygulamanın Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünnetinde bir aslı bulunmaktadır.

Şâtibî şöyle demiştir: “Söz konusu uygulamayı bu itibarla bid’at olarak isimlendiren kimsenin bu adlandırması önemli değildir. Bu uygulamanın, ifade edilen manasıyla bid’atçiliğin cevazına yönelik delil olarak kullanılması caiz değildir. Çünkü böyle bir istidlal, kelimelerin konuldukları anlamın tahrif edilmesinin bir türüdür.”⁽³⁾

İlim ehlinin ifadeleri de bu konuda ittifak halindedir. Aşağıda ilgili açıklamayı bulacaksınız:

(1) Age, c.2, s.282

(2) *Tabakâtu'l-Hanâbile*, c.2, s.15; *el-İbâne*, c.1, s.260

(3) *el-İ'tisâm*, c.1, s.250

- 1- Şeyhulislâm İbn Teymiyye rahimehullâh şöyle demiştir: “Bu konuda en fazla yapılmış olan değerlendirme Ömer’in hasene olarak vasfetmek suretiyle bid’at diye isimlendirmesidir. Bu isimlendirme, şer’î değil, luğavî bir isimlendirmedir. Şöyle ki: Bid’at, lügatte öncesinde bir misal bulunmaksızın ilk defa yapılmış olan her uygulamayı kapsar. Şer’î olarak bid’at ise, hakkında şer’î hiçbir delil bulunmayan şeylerdir.”⁽¹⁾
- 2- Hâfız İbn Kesîr rahimehullâh şöyle demiştir: “Bid’at iki kısımdır: Bazen şer’î bid’at olur ki bu, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in “*İhdas edilmiş her şey bid’attır ve her bid’at sapıklıktır.*” hadîsindeki gibidir. Bazen de luğavî bid’at olur. Bu da müminlerin emiri Ömer b. Hattab’ın Müslümanları teravih namazında bir araya toplaması ve Müslümanların da bu uygulamayı devam ettirmeleri hakkında ifade ettiği “Bu ne güzel bid’attır” sözünde olduğu gibidir.”⁽²⁾
- 3- Hafız İbn Receb şunları kaydetmiştir: “Selefin sözlerinde bazı bid’atleri güzel görmek yönündeki ifadeler, şer’î değil luğavî bid’atler hakkındadır. Ömer radiyallâhu anh’ın “Bu ne güzel bid’attır.” sözü de bunlardan biridir. Maksudı, bu fiilin o vakitten önce o şekilde uygulanmadığını ifade etmektir. Fakat bu uygulamanın şer’îatta bir aslı vardır.”⁽³⁾

3) “Kim İslam’da güzel bir çığır açarsa,...”

(1) *İktidâu’s-Sirâti’l-Mustakîm*, s.276

(2) *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, c.1, s.166

(3) *Îkâzu’l-Himemi’l-Muntekâ min Câmi’i’l-‘Ulûm ve’l-Hikem*, s.402 özetle.

Bid'atlerin hasene olarak kısımlandırılmasına bir delil olarak bid'at ehlinin, bu hadisin delâletine başvuru-arak ileri sürdükleri iddiaları bertaraf etmeden önce hadisin tamamını zikretmek istiyoruz.

Cerîr b. Abdillâh radiyallâhu anh'tan rivâyete göre şöyle demiştir: “Günün ilk saatlerinde Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem yanında idik. Başlarına yırtık benekli elbiseler⁽¹⁾ ya da aba geçirmiş ve kılıçlarını kuşanmış insanlar gelmişti. Çoğusu, hatta hepsi Mudar kabilesinden- di. Onların içinde bulundukları muhtaç durumu görün- ce Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzü değişti. İçeri girdi; sonra dışarı çıkıp Bilal'e namaz için ezan oku- yup kamet getirmesini emretti. Daha sonra da hutbe irad etti. Şöyle dedi:

“Ey insanlar! Sizleri tek bir nefisten yaratan Rabbinize karşı takva sahibi olun!..” (Nisâ, 1) **“Ey îmân edenler! Allah'a karşı takva sahibi olun ve her nefis yarın için ne takdim etmiş olduğuna baksın!”** (Haşr, 18) *Adam dinarından, dirheminden, elbisesinden, buğdayının bir sâ'ından, hurmasının bir sâ'ından tasaddukta bulunsun.*” Daha sonra da *“Yarım hurmayla bile olsa”* buyurdu.

Ravi anlatmaya şöyle devam etti: Ensar'dan bir adam bir kese ile geldi. Taşımakta neredeyse zorlanıyordu. Zorlanmıştı da.

Ravi şöyle anlattı: Daha sonra insanlar peşi sıra geldiler. İki öbek yiyecek ve giyecek birikmişti. Öyle ki Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzünün parıldayan bir altın gibi ıslıl ıslıl⁽²⁾ olduğunu gördüm.

(1) Hadisin asıl metninde geçen *nimâr* kelimesi, yünden mamul b - nekli elbise manasına gelmektedir.

(2) Yüzündeki aydınlık ve parlaklık nedeniyle parıldıyordu. Çünkü içinde bir sevinç vardı. Sanki altınla kaplanmış bir gümüş gibiy- di.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Kim İslam'da güzel bir çıkır açarsa⁽¹⁾, açtığı bu çıkırın ve bununla amel edenlerin -kendi ecirlerinde eksilme olmaksızın- ecirlerini alır. Kim de İslam'da kötü bir çıkır açarsa, o çıkırın da onunla amel edenlerin de -kendi günahlarında hiçbir eksilme olmaksızın- günahları onun boynunadır.”⁽²⁾

Bu hadîse belirttiğimiz münasebet açısından bakmayan kimse, âyetin geri kalan tarafını okumadan yalnızca **“Namaz kılanlara yazıklar olsun!”** (Mâ'ûn, 4) kısmını okuyan kimse gibidir. Çünkü böyle bir tavırla hakikatler yers yüz edilmiş, ölçüler saptırılmış olmaktadır. Zira Allah azze ve celle namaz kılanları tehdit etmemiştir. Bir yandan namazın kılınmasını emrederken, bir yandan da namaz kılanları nasıl tehdit eder ki?! Fakat Allah subhânehû ve teâlâ burada namaz kılanların bir sınıfı hakkında tehditkar ifade kullanmaktadır. Bu sınıf namaz kılanları ise Allah şöyle vassetmektedir: **“Onlar namazlarından gaflette olanlardır. Onlar gösteriş yapan ve en ufak bir iyiliğe engel olanlardır.”** (Mâ'ûn, 5, 6)

Yahut da **“Namaza yaklaşmayın!”** âyetini okuyup da âyetin geri kalan kısmını tamamlamayan kimse gibidir. Âyetin devamında Allah subhânehu **“sarhoş oldukları halde”** (Nisâ, 43) buyurmaktadır.

Bu misallerden -ki Kitab ve Sünnet'te benzerleri çoktur- dolayı fıkıh usûlünde siyak ve sibak (bağlam) fikri doğmuştur.

Hadîsin siyakı bid'atçiler nezdinde zuhur etmiş olan

(1) Müslümanların önüne terk edilip uygulamada bulunmayan ve dinde meşru olan bir işi yapmalarına sevkedecek kapı açan kimse kastedilmektedir.

(2) Müslim/Nevevî, c.7, s.102-104

“Kim İslam’da bid’at-i hasene ortaya koyarsa” şeklindeki tefsîri bertaraf etmektedir.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in “*Her bid’at sapıklıktır*” hadîsini bu suretle tahsîs etmektedirler.

Hadîsin siyakı ayrıca yaptıkları tefsîrin yersiz ve açık bir iftira olduğunu göstermektedir. Bu açıklama reddiye konusu edilmeye değer: Ensar’dan olan sahabinin tek yaptığı bahsedilen olayda sadakayı ilk önce vermesidir. Sadaka daha önce nasla meşru kılınmıştır. Bu sahabinin bid’at-i hasene işlediği düşüncesinde misiniz?!

Aynı olayda Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem de daha sonra o sahabinin ardından aynı davranışta bulunmuştur.

İmam Şâtibî şöyle demektedir:

“Hadîste yeni bir çığır açmakla kastedilen ortaya yeni bir şeyler koymak değildir. Buradaki maksat, sünnet-i nebevîde sâbit olan hususlarla amel edilmesidir. Çünkü:

a) *es-Sahîh*’te Cerîr b. Abdillâh radiyallâhu anhu hadîsinde bulunan delîl dolayısıyla hadîsin ifade edilmesine sebep meşru sadakadır. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in “*Kim güzel bir çığır açarsa*” hadîsini nerede söylediğini inceleyin! Kişinin gücü yettiği kadarıyla -bir kese bile olsa- zikredilenin gereğince en iyi şekilde amel edenler hakkında olduğunu göreceksiniz. O bir kese sebebiyle sadaka kapısı en etkili biçimde açılmıştır. Bunun üzerine Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem sevinç duymuş ve “*Kim İslam’da güzel bir çığır açarsa,...*” hadîsini söylemiştir.

Bu da buradaki sünnetin (yani açılan çığırın -çev.-) o sahabinin yaptığının benzeri olduğunu göstermektedir. O da sünnet olduğu sabit olan şeyle amel etmektir.

Böylelikle güzel çığırın bid'at olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Hadîste bu husus açıkça görülmektedir. Çünkü önce Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, sadakaya teşvikte bulununca ve daha sonra da bahsedilen Ensar mensubu sahabî, sadakasını getirince, ardından yetecek kadar yağarcasına bağışlar yapılmıştır. Sanki bu sahabi radiyallâhu anh'ın bu davranışı bir sünneti uyandırmıştır. Bunun anlamı sabit olmayan bir sünnet uydurmuş, bid'at ihdas etmiş demek değildir.

İbnu'l-Mubârek'in *Rakâik*'inde⁽¹⁾ Huzeyfe b. Yemân radiyallâhu anh'tan rivâyetle gelen açılâyıcı hadîs de bu hadîse benzemektedir. Şöyle anlatmaktadır:

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde biri kalktı ve bir şeyler istedi. İnsanlar ses çıkarmadılar. Sonra bir adam ona bir şeyler verdi. Ardından diğerleri de bağışta bulundular. Bunun üzerine Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem *“Kim hayırlı bir yol açarsa ve bu yola uygun davranırsa, hem kendi yaptığığının, hem de -ecirlerinden bir şey eksilmeksizin- bu yola uygun davranışta bulunanların ecirini alır. Kim kötü bir yol açar ve buna uygun davranırsa, hem kendi işlediğinin hem de -günahlarından hiçbir şey eksilmeksizin- bu yola uygun davranışta bulunanların günahını alır.”*

Öyleyse; *“Kim bir çığır açarsa”* sözünün anlamı *“Kim bir sünnet uydurursa”* değil, *“Kim sünnetle amel ederse”* şeklindedir.

(1) (no: 1462)'de hasen isnadla yer almaktadır. Ebû 'Ubeyde b. H - zeyfe dışındaki ricali sika'dır. İbn Hibbân tevsik etmiştir. Bir grup rivâyette bulunmuştur. Hadîsi hasendir.

Bu rivâyetin Ebû Hurayra ve Cerîr b. Abdillâh radiyallâhu anhumâ hadîsinden şahidleri vardır. Bu şahidlerle hadîs sahîh olmaktadır.

b) “Kim güzel bir çığır açarsa, ... Kim kötü bir çığır açarsa...” hadîsinin kesinlikle yeni bir sünnet uydurmayla hamledilmesi mümkün değildir. Çünkü iyi ya da kötü olması ancak şerîat açısından bilinebilir. Zira bir şeyin iyi ya da kötü olduğunun belirlenmesi şerîata mahsustur. Bu konuda aklın bir etkisi bulunmamaktadır. Ehl-i sünnet ve'l-cemaat'ın mezhebi bu yöndedir. İyi ve kötünün aklen belirlenebileceğini ancak bid'atçiler söylemektedirler.⁽¹⁾

Hadîste geçen *sünnetin* (çığırın) şer'î bakımdan ya iyi ya da kötü olması gerekir. Dolayısıyla iyi çığır ifadesi yalnızca mezkûr sadaka benzeri meşru sünnetler için kullanılabilir.

Kötü çığır tabiri de şer'î açıdan günah oldukları sabit olan masiyetleri kuşatıcı bir ifade olarak kalmış olur. Adem'in oğlu hadîsinde dikkat çekilen katl fiili bu hususta örnektir. Bu hadîste Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem “*çünkü o katl çığırını (sünnetini) ilk defa açan kimsedir*”⁽²⁾ buyurmuştur. Ayrıca kötü çığır ifadesi bid'atleri de kapsamaktadır. Çünkü şerîatın bid'atleri kınayıp yasakladığı sabittir.⁽³⁾

Binaenaleyh iyi çığır (sünnet) açılması, sünnetleri terk etmelerinden dolayı unutulmuş bir amelin insanlar arasında tekrar ihya edilmesidir.

Meselâ çağımızda herhangi bir kimse terkedilmiş bir sünneti ihya ettiğinde ‘bid'at-i hasene yepti’ denmez. Bunun yerine ‘güzel bir çığır açtı (güzel bir sünnet başlattı)’ denir.”

(1) Bu mesele hakkındaki gerçek görüşün ne olduğu hakkında daha önceki sayfalardaki açıklamamıza bakınız!

(2) Buhârî, H.no:3335; Müslim, H.no:1677'de Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh hadîsinden tahrîc etmiştir.

(3) *el-İ'tisâm*, c.1, s.182'den özetle

Öyleyse; güzel çağır (sünnet) aslı itibarıyla sahîh nasla meşru, insanlar tarafından terkedilmiş ve daha sonra yeniden ihya edilmiş şeydir. Ömer radiyallâhu anh'ın on bir rekat olarak cemaatle kaldırmak suretiyle teravih namazı sünnetini canlandırması bunun bir misalidir.

Son yıllarda burada, Şam beldesinde insanlar bayram namazlarını sünnet olduğu zannıyla yalnızca mescidlerde kılarlardı. Bu beldede sünnet sancağını taşıyan kimseler zuhur edince bayram namazlarının namazgahlarda kılınmasının sünnet olduğuna dikkat çektiler.

Aynı şekilde bu beldedeki avam ve mukallid kimseler teravih namazının yirmi rekat olduğu inancına alışmışlardı. Fakat Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in uyguladığı ve ashâb radiyallâhu anhum'un tabi olduğu sünnete dikkatleri çekilince bu davetçi alimler hakkında "İslam'da güzel bir çağır açtılar (güzel bir sünnet başlatıldılar)" denildi.

Terk edilmiş olan ve uygulama alanına çıkarılıp da Müslümanların dünyasını aydınlatmayı bekleyen sünnetlerden biri de Allah'ın şeriatıdır. Bazı zalimlerce hayattan uzaklaştırılarak batının sofra artıklarıyla ve şirk ehlinin fikir posalarıyla değiş tokuş edilmiş ve fert ya da cemiyyetin büyük-küçük tüm işlerine uygulanan kanunlardır. Beşeriyeti saplandığı bu çirkin bataklıktan, bu değersiz kurallardan kurtarıp Allah'ın koyduğu kuralları geçerli kılan kimse hakkında "İslam'da güzel bir çağır açtı" denir. Ve diğer kimseler de onun açtığı bu yola girerlerse, onların -ecirlerinden hiçbir şey eksilmeksizin- ecirlerinin aynısını alır. Bunun Müslüman idarecilerce bir fırsat olarak bilinmesi gerekir.

Mehmet Ali Paşa, Fransız kanunlarını ithal ederek Rufâ'a Tahtâvî'ye tercüme ettirip Mısır'da uygulamaya

koyunca diğer idareciler de onun izini takip etmişlerdir. Mehmet Ali Paşa bu tutumuyla İslam'da kötü bir çığır açmıştır.

Cevabın çeşitli açılardan netliğini daha fazla sağlamak üzere şunları eklemek istiyoruz:

- 1- “İslam'da iyi bir çığır açan kimse...” sözünü söyleyen aynı kişi “Her bid'at sapıklıktır” sözünü de söylemiştir. Dürüst, doğru sözlü ve sözü ve fiili tasdiklenmiş olan Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'den birbirini yalanlayan sözler sudur etmesi mümkün değildir. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözleri arasında kesinlikle çelişki bulunmamaktadır.⁽¹⁾ Buna göre bir hadîsi alır kabul ederken bir diğerinden yüz çevirmemiz caiz olmaz. Böyle bir tutum, Kitab'ın bir kımına inanıp da bir kısmını reddetmeye benzer.
- 2- Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, “kim bid'at ortaya çıkarırsa” dememiş; “Kim çığır açarsa (sünnet başlatırsa)” demiştir. Ayrıca “İslam'da” demiştir. Ama bid'atler İslam'dan değildir. “Güzel (hasene)” demiştir. Bid'atler ise güzel (hasene) değildir.⁽²⁾
- 3- Seleften hiçbirisinden iyi çığırı (sünnet-i hasene-yi), insanların kendi kafalarından ihdas ettikleri bid'at olarak açıkladığı nakledilmemiştir. Böylelikle bid'at ehlinin kendi bid'atlerini hasene olarak kısımlandırmaları konusunda ileri sürdükleri hüccetler iptal olmaktadır.

(1) Muhammed Sâlih el-'Useymin, *el-İbdâ' fî Kemâli's-Şer' ve Hatari'l-İbtidâ'*, s.19

(2) age, s.20

4- Allah teâlâ “Uydurdukları ruhbanlığa gelince, onu biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan îmân edenlere mükâfatlarını verdik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmışlardır.” (Hadîd, 27)

Bu âyette muhtemel hiçbir açıdan bid'atlerin güzel görülmesine dair bir delil bulunmamaktadır. Âyetin **“Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar”** kısmı, **“Uydurdukları ruhbanlığa”** kısmına yöneliktir. Bunun anlamına göre Allah celle celâluhû ruhbanlığı onlara yazmamıştır. Ancak onlar Allah'a daha yakın olabilmek maksadıyla uydurmuşlardır. Burada, bahsedilen ruhbanlığa yönelik bir kınama bulunmaktadır. Çünkü Allah celle celâluhû onlara bunu farz kılmamıştır. Böyle bir uygulamayı kendiliklerinden uydurmuş olmakla birlikte hakkıyla riâyet etmemeleri ve kendilerini ilzam ettikleri bu uygulamada kusurlu davranmaları kınamayı daha da arttırmaktadır. Bu da şiddetli kınama ve hoşnutsuzluğun bir türüdür.

Âyetin belirtilen bölümü **“bizim yazmış olduğumuz”** kısmına yönelik olduğu taktirde manası **“Ruhbanlığı uydurmak suretiyle kendilerini ilzam ettiler. Allah da ruhbanlığı onlara yazdı, farz kıldı. Yani ruhbanlık, hakimler Hakimi tarafından meşru kılınmış bir din haline geldi.”** Bu bir tür kabuldür. Bir benzeri de bizim dinimizde meydana gelmiştir. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, daha önce teşri kılınmamış olan ve ashâb tarafından söylenen sözlerin ya da yapılan fiillerin bazılarını ikrar etmekteydi. Rasûlullah'ın bu ikrarı ile söz konusu söz ve fiiller, Allah'a ibâdetle meşru birer vasıta haline gelmekteydi. Sünnet-i seniyyede buna benzer misaller çoktur.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefatından

sonra ise şerîatın herhangi bir eklemeye gereksinimi kalmamıştır. Çünkü Allah celle celâluhû şerîatı eksiksiz ve mükemmel kılmıştır. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem de bizleri cennete yakınlaştıracak ne varsa, bırakmamış mutlaka emretmiştir. Cehenneme yaklaştıracak ne varsa, onları da mutlaka yasaklamıştır.

Sözün özü: Bu âyet, bizden öncekilerin şerîatını bildirmektedir. Usul ilminde racih görüşe göre bu husus birçok delilden dolayı bizim şerîatımızdan değildir. Bu delillerden biri de Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu sözüdür: *"Benden önce hiçbir peygambere verilmemiş olan beş hususiyet bana verilmiştir... Peygamberler özellikle kendi toplumlarına gönderiliyordu. Ben ise insanların hepsine gönderildim."*⁽¹⁾

Bu da delâlet etmektedir ki; geçmiş peygamberlerin şerîatları kendi toplumlarına mahsustur. Bu sebeple İslam, inanç sistemiyle, ibâdetleriyle, hüküm ve şerîatlarıyla bir başkasına ihtiyacı bulunmayan eksiksiz bir şerîattır. Hatta Allah celle celâluhû İslam'ı her şey üzerinde hakim kılmış ve kendisinden önceki şerîatları neshetme özelliği vermiştir. Dolayısıyla da müslümanın İslam'dan başkasına yönünü dönmemesi, ona müracaat etmemesi gerekir. İslam, usulü de fer'î meseleleri de Allah subhânehû ve te'âlâ tarafından muhafaza edilmiş bir şerîattır. Yeryüzünün ve üzerindeki insanların mirasını alana dek tüm ademoğlu için rıza ve hoşnutluk gösterdiği şerîat İslam şerîatıdır. Gazab edilenlerin ve sapıtmışların üzerinde bulundukları şeyler, -Kur'ân ve sahîh sünnette varid olanlar dışında- asılsız, batıl, sapıklık, şirk, küfür, fesat ve elverişsizlik gibi özellikler barındırdığı halde nasıl bizim için birer şerîat olabilir ki?!

(1) Buhârî/Feth, c.1, s.436; Müslim/Nevevî, c.5, s.3-4'te Câbir b. A - dillâh radyallâhu anh hadîsinden tahrîc etmiştir.

Daha sonra bu kaidenin bir manası da şöyledir: Şeriatımız kendisine muhalif olmayan ve Ehl-i Kitap'ta bulunan bir takım hususlarla mükemmelleştirilmeye muhtaçtır.

Küçük-büyük tüm meselelerde Ehl-i Kitap'a muhalefet edilmesi konusundaki naslar açık ve seçik olduğu halde bu kaidenin içeriği nasıl doğru olabilir ki?!

Allah celle celâluhû'nun Kitabı, Peygamberi sallallâhu aleyhi ve sellem'in sahîh sünneti ve selef-i sâlihîn hidâyet yolları üzerinde düşünen kimse, Müslümanlarla Ehl-i Kitap arasına güçlü bir set çekildiğini ve müslümanı bu kimselerden süratle uzaklaşarak kaçması için motive ettiğini görecektir.

Hakim olan Şâri' bu konuda önemli bir asıl ortaya koymuştur. Bu asıl, ümmetin yol, yöntem ve müstakil eylemler bakımından ayırıcı özelliğinin gerçekleşmesi ve kendi fiil ve ibâdetlerinin diğer toplumlarınkıyla karışmamasını sağlamak için Ehl-i kitap'a ve diğer toplumlara bilinçli bir muhalefet göstermesidir.

Şeyhulislâm'ın *İktidâu's-Sırâtı'l-Mustakîm Muhâlefetu ashâbi'l-Cahîm* adlı kitabında s.11-31'de bu aslı başka hiçbir yerde benzerini görmediğim biçimde açıklamış olduğunu gördüm. Ayrıca "Öncekilerin şeriatı bizim de şeriatımızdır" kaidesinin geçersizliğini de beyân etmiştir. Şâtibî de *el-İ'tisâm*, c.1, s.332'de benzer açıklamalarda bulunmuş ve şöyle demiştir: "Usul ilminde de kabul edildiği üzere bizim dışımızdakiler için şeriat olan şeyler bizim şeriatımıza menfi olan şeylerdir."

Derim ki: Şâtibî'ye ait olan bu söz ile Şeyhulislâm'a rahimehumallâh ait olan ifadeler bir yerde buluşmaktadır. İlginç olan birinin doğulu birinin ise batılı olmasıdır.

Yurtları birbirinden uzak olmasına rağmen sahîh ilmî metot ve fesat ve çöküş çağlarında saflığını ve duruluğunu bozan şaibelerden İslam'ı arındırma konusundaki hırs, ikisini bir yerde bir araya getirmiştir.

Daha fazla bilgi edinmek isteyenler usul ilmi konusunda kaleme alınmış geniş malumatlı eserlere müracaat etmelidirler. Özellikle de müellifi İbn Hazm rahimehullâh'ın taklitten uzak kalarak kaleme aldığı "*el-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm*" adlı eserinin c.5, s.160-187'ye müracaat etmeleri faydalı olur.

"Öncekilerin şerîatı bizim de şerîatımızdır.." diyenlerin bu sözlerinin doğruluğu ilmî delillerin rüzgarı karşısında dayanamaz. Bu ifadenin doğruluğu iki şarta bağlıdır:

- a) Allah celle celâluhû'nun onlar hakkında rıza gösterdiği bir şerîat olmasının mevsuk bir nakille sabit olması,
- b) Bizim şerîatımızda bununla alakalı özel bir beyân bulunmaması.

Binaenaleyh âyet-i kerime bid'atleri hasene olarak kısımlandıranlar lehine hüccet değildir. Çünkü İslam, tüm bid'atlerin sapıklık ve tüm sapıklıkların ateşte olduğunu açıklamıştır.

5- Örf:

Tahsis edici olan unsur, Kitap, sünnet ya da nas ve istinbat olarak icmadır. Bir ya da daha fazla beldenin adeti, alimlerin veya diğer insanların bir kısmının ya da bir çoğunun görüşü vb. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözü ile çelişmesi mümkün olmayan unsurlardır.

Ümmetin kabulünden dolayı ya da reddetmemesi-

ne binaen -cumanın ilk sünneti⁽¹⁾, mevlid kutlamaları⁽²⁾ ve bir mezhebe bağlanmak⁽³⁾ gibi- bu muhalif adetlerin bir çoğunun üzerlerinde icma edilmiş olduğuna inanan kimseler bu inanışlarında hatalıdır. Bu tür adetleri her an reddeden kimseler bulunmuştur; bulunmaktadır da. Çoğu alim, Mâlik'in asrında Medine halkının uygulama ve icmalarına itimat etmediklerine ve -îmân ve ilme sahip olmalarına rağmen- sünnetin başkaları gibi onlar aleyhine de delîl teşkil ettiği görüşüne sahip olduklarına göre avamın ya da avamın idaresini elinde bulundurup derinlikli bir bilgi sahibi olmadan cehaletle liderlik yapan ve ulu'l-emr sınıfında sayılmayanların adetlerine adetlerine ve fasit geleneklerine nasıl itimat edilebilir. Muhtemelen böylelerinin Allah'a ve Rasûl'üne îmânları kemal bulmamıştır.

Şu beyitlerin sahibi ne kadar da güzel ifade etmiştir:
 Asıl özgür kimdir bilir misin sen?
 Cemaatlere zıt da olsa doğruya yönelen,
 Yol-yöntem olan adetleri yarıp geçen.
 İnsanlar cahilliklerinden boyunlarını bükse,
 Aralarında sancaklar dikse,
 Hakka ittibada kınamadan korkmaz,
 Karşısında kılıçlar çekilse bile.

- (1) Bk. İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, c.1, s.162, Dâru'l-Ma'rife; el-Elbânî, *el-Ecvibetu'n-Nâfi'a*, s.33-36, el-Mektebu'l-İslâmî
- (2) bk. Ebû Bekr el-Cezâirî, *el-İnsâf fî mâ Kile fi'l-Mevlid mine'l-Ğuluvv ve'l-İchâf*; Fâkihî, *el-Mevrid fî 'Ameli'l-Mevlid*, Mektebetu'l-Me'ârif, Riyad
- (3) bk. Müellife ait, *Muellefât Sa'id Havvâ Dirâseten ve Takvîmen*, s.87-89, I. Baskı; Ma'sûmî, *Heli'l-Muslim Mulzem bittibâ'i Mezhheb Mu'ayyen mine'l-Mezâhibi'l-Erba'a*, tarafımdan tahkik edilmiştir.

Şunu bilmelisin ki kardeşim, -Allah sana bereket ih-san etsin- hak; kaldırılmış parmakların çokluğuyla ya da medyatik gürültünün gücüyle bilinmez. Bilakis hakkın hayatta tek başına yalnız da kalsa parıldayan bir aydınlığı vardır. Selef-i sâlihın bu manayı destekleyen ifadeleri bulunmaktadır:

Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh şöyle demiştir:

“Tek başına dahi olsan cemaat, hakka muvafık olandır.”⁽¹⁾

Selef-i sâlihten rıdvanullahi aleyhim ecmain biri şunu ifade etmiştir:

“Hak yolundan ayrılma! Bu yolun saliklerinin azlığı seni soğutmasın! Batıl yollara karşı dikkatli ol! Helake sürüklenenlerin çokluğuna aldanma!”⁽²⁾

Bu ifadeler, avamın fesadı zamanında Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetine azı dişleri ile sıkı sıkıya sarılan mümin topluluğun Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e dair nitelemelerinden alınmıştır. Bu az sayıdaki insanlar farklı yönelenlere aldırmadan sırat-ı mustakime tutunmaktadır.sırat-ı mustakimden başka yönler kayanlar her ne kadar sayıca çok olsalar da düşük bir değere sahiptirler.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem: “İslam, garip olarak başladı. Başladığı gibi de tekrar garip olarak dönecektir. Gariplere ne mutlu!” buyurunca,

“Onlar kimlerdir? Ey Allah'ın Rasûlü!” denildi.

“İnsanların bozulduğu zamanda salah sahibi olan

(1) Lâlekâî, Şerhu Usûli İ'tikâdi Ehli's-Sunne ve'l-Cemâ'a, 160; İbn 'Asâkir, Târîhu Dimeşk, c.13, s.322

(2) bk. İbn Kayyım el-Cevziyye, Medâricu's-Sâlikîn, c.1, s.22

kimselerdir.” buyurdu.⁽¹⁾

İnsanların bozuldukları zamanda salah ehli olan garib kimseler, sünnetlere sıkı sıkıya sarılıp bid'atlere savaşı açtıklarından dolayı az sayıdadırlar.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem “*Gariblere ne mutlu! Onlar ki sayıca çok ama kötü olan insanlar arasında az sayıya sahip sâlih kimselerdir. Onlara isyan edenler, itaat edenlerden daha çoktur.*”⁽²⁾

- (1) **Sahih.** Abdullah b. Mes'ûd, Câbir b. Abdillâh, Sehl b. Sa'd, Abdurrahman b. Senne, Sa'd b. Ebî Vakkâs radiyallâhu anhum'dan oluşan bir grup sahabiden varid olmuştur.

Abdullah b. Mes'ûd hadîsi: Ebû 'Amr ed-Dânî, *es-Sunenu'l-Vâride fi'l-Fiten*, v.25b'de; el-Âcurrî, *Sıfatı'l-Ğurabâ mine'l-Muminî'n*, 15-16'da zayıflık bulunan bir isnadla tahrîc etmiştir. Çünkü isnadında bulunan İshak es-Seb'î müdellis ve muhtelittir.

Câbir b. Abdillâh hadîsi: Tahâvî, *Muşkulu'l-Âsâr*, c.1, s.298; Lâlekâî, *Şerhu Usûli İ'tikâdi Ehli's-Sunne ve'l-Cemâ'a*, c.2, s.112 ve Beyhakî, *ez-Zuhdu'l-Kebîr*, 200'de tahrîc etmiştir. İsnadında seyyiu'l-hıfz (kötü bir hafızaya sahip) Leys'in katibi Abdullah b. Sâlih bulunmaktadır.

Sehl b. Sa'd hadîsi: Taberânî, *el-Kebîr*, c.6, s.164; *es-Sağîr*, c.1, s.104; Kudâ'î, *eş-Şihâb*, 1075; ed-Dûlâbî, *el-Kunâ ve'l-Esmâ*, c.1, s.192-193; İbn 'Adiy, *el-Kâmil*, c.2, s.1462'de tahrîc etmiştir. İsnadında Bekr b. Suleym bulunmaktadır ki, mütabaatta mekbul bir ravidir.

Abdurrahman b. Senne hadîsi: Abdullah b. ahmed, *Zevâid*, c.4, s.73-74; İbn Vaddâh, *el-Bida' ve'n-Nehy anhá*, 188; İbnu'l-Esîr, *Usudu'l-Ğâbe*, c.3, s.353'te tahrîc etmiştir. İsnadında İshak b. Abdillâh b. Ebî Ferre bulunmaktadır. Metrûktur.

Hadîsin bir başka tariki daha bulunmaktadır: İbn Abdilberr, *Câmi'u Beyâni'l-İlm*, c.2, s.116'da; Ebû Nu'aym, *Zikru Ahbâri Asbahân*, c.2, s.83'de sahîh isnadla tahrîc etmiştir.

Sa'd b. Ebî Vakkâs hadîsi: Ahmed, c.1, s.184; Ebû Ya'lâ, *el-Musned*, c.2, s.99; Bezzâr, *Keşfu'l-Estâr*, c.4, s.98; İbn mende, *el-İmân*, s.521-522; Ebû 'Amr ed-Dânî, *es-Sunenu'l-Vâride fi'l-Fiten*'de sahîh isnadla tahrîc etmiştir.

Sonuç olarak hadîs, mustefiz sahîhdir.

- (2) **Hasen.** Ahmed, c.2, s.177, 222; Abdullah b. Mubarek, *ez-Zuhd*, 112; Fesevî, *el-Marife ve't-Târih*, c.2, s.517; el-Âcurrî, *Sıfatı'l-*

İman kardeşim, sünnetine sıkı sıkıya sarılmak ve bid'atlerle bid'at sahiplerinden uzak durmak suretiyle Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in kardeşi olabilmek için hırslı ol!

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem “*Kardeşlerimizi gördüğümüze sevindim.*” buyurdu.

Ashâb, “Biz senin kardeşlerin değil miyiz? Ey Allah'ın rasûlü!” dediler. “*Siz benim ashâbımsınız. Kardeşlerim ise, henüz gelmemişlerdir.*” buyurdu.⁽¹⁾

İşte bu garibler, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in kardeşleridirler. Ümmetin tefrikaya düştüğü sırada sünnetine sarılmakta, karanlığın yoğun olduğu zamanlarda O'nun hidâyeti ile doğru yolu bulmaktadırlar. Ne mutlu onlara! Dönecekleri yer ne kadar da güzel!

Bu nedenle adetlerle ibâdetlerin birbirinden iyi ayrılması gerekmektedir. Bu da iki hadîse dayanır:

- 1- Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in “*Bizim bu işimizde kendisinden olmayan bir şeyi ihdas eden merduttur.*”⁽²⁾ Hadîsi ile

Ğurabâ mine'l-Muminîn, 6, 52; İbn Vaddâh, *el-Bida' ve'n-Nehy anhâ*, 184; Taberânî, *el-Evsat*, 8986; Beyhakî, *ez-Zuhd*, 205'te tahrîc etmiştir.

Heysemî, *ez-Zevâid*, c.7, s.278'de “İsnadında kendisinde zayıflık bulunan İbn Lehî'a yer almaktadır.” demiştir.

Derim ki: Bu hususun herhangi bir zararı bulunmamaktadır. Çünkü abadilenin kendisinden yaptığı rivâyetlerde sorun bulunmamaktadır. Bu hadîsi kendisinden Abdullah b. Mubârek, Abdullah b. Yezîd Ebû Abdîrrahman el-Makarrî, Kuteybe b. Sa'îd rivâyet etmiştir. Bu ravilerin hepsi de İbn Luhay'a'dan ihtilâtin-
dan önce rivâyette bulunmuştur. Ayrıca İbn Lehî'a kendisi de açıkça tahdis lafzını ifade etmiştir. Bu şekilde tedliste bulunduğu şüphesi ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla isnad ceyyiddir.

(1) Müslim/Nevevî, c.3, s.137-138

(2) Tahrîci daha önce geçmişti.

- 2- Meşhur hurmaların aşılınması hadîsesindeki “Siz dünyanızın işlerini daha iyi bilirsiniz” sözü.

Sahîh-i Muslim, 2366’da bu husus, “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in Dünya Geçimine Yönelik Bir Görüş Olarak Zikrettikleri Dışındaki Sözlerine İmtisal Edilmesinin Vücubu Babı” zikredilmiştir.

Binaenaleyh “Helalin helal, haramın da haram olarak belirlenmesi, ibâdetlerin teşri kılınması, kemiyet ve keyfiyetlerinin, vakitlerinin beyân edilmesi, muamelata dair genel kaidelerin konulması ancak ve ancak Allah ve Rasûlü’nden kaynaklanabilir. Bu konularda ulu’l-emrin bir müdahalesi söz konusu değildir. Bizimle onlar bu konuda aynı seviyeye sahibiz. Dolayısıyla anlaşmazlık durumunda onlara müracaatta bulunmayız. Bizim müracaat edeceğimiz tek makam Allah ve Rasûlü’dür.

Dünyaya yönelik hususlarda ise, onlar bizden daha bilgilidir:

Ziraat konusunda idareci olanlar, ziraat alanında el-verişli ve gelişmesine yönelik olan hususları en iyi şekilde bilirler. Ziraatla alakalı konularda bir direktif yayınladıklarında ümmetin bu emre uyması gerekir.

Ticaretin gelişimi için öncü olan idareciler kendi alanları ile ilgili hususlarda itaat edilecek kimselerdir.

Kamu yararına olan hususlarda ulu’l-emrin görüşüne müracaat etmek; meselâ gıdanın zararlısını öğrenip kullanmamak, faydalısını öğrenip istifade etmek bakımından doktora müracaat etmek, “Doktor bizim için faydalı olan şeyi helal kıldı, zararlı olanı da haram kıldı” anlamına gelmemektedir. Doktor yalnızca bir yol göstericidir. Helal ve haramı belirleyen ise Allah teâlâ’dır: **“Onlara temiz şeyleri helal; pis şeyleri de haram kılar.”** (A’raf, 157)⁽¹⁾

(1) *Usûlu fi’l-Bida’ ve’s-Sunen*, s.94

“Bu vesile ile din ile ilgili olarak ihdas edilen her bid'atin sahibine gerisin geri reddedilen bir sapıklık olduğunu bilmiş olmaktadır. Dünya ile alakalı olarak ortaya çıkarılan bid'atler (yenilikler) ise dinin ortaya koyduğu asılları yıkmadığı sürece herhangi bir sıkıntı doğurmaz.

Allah sana dünyada dilediğin gibi yeni keşif ve icadlarda bulunmayı mübah kılmaktadır. Ancak adalet, mefsedete engel olup maslahatı sağlama kuralını muhafaza etmeyi de bir ödev olarak yüklemektedir.”⁽¹⁾

İlim ehli nezdinde bu babdaki ölçü Şeyhulislâm'ın açıkladığı gibidir:

“İnsanların amelleri ikiye ayrılır: a) Din edinerek ahirette ya da hem dünya hem ahirette yararını gördükleri ibâdetler. b) Yaşamlarında faydalandıkları adetler.

İbadetlerdeki asıl kural, ancak ve ancak Allah celle celâluhû tarafından teşri kılınmasıdır.

Adetlerdeki asıl kural ise ancak Allah subhânehû ve te'âlâ tarafından yasaklanmasıdır.”⁽²⁾

Ayrıca İbn Teymiyye rahimehullâh şunları kaydetmiştir:

“... Adetler ise insanların dünya hayatlarında ihtiyaç duydukları konularla alakalı olarak edindikleri alışkanlıklardır. Bu konudaki asıl kurak yasak olmayışıdır. Bunlarla ilgili yasaklama ancak ve ancak Allah teâlâ tarafından yapılabilir. Çünkü emretme ve yasaklama Allah'ın şerîatıdır. İbadetin ise emredilmiş olması gerekir. Buna göre emredildiği sabit olmayan bir şeyin yasaklanmış olduğuna dair nasıl hüküm verilebilir?!

(1) age, s.106

(2) *İktidâu's-Sırâtî'l-Mustakîm*, c.2, s.582

Bu nedenden dolayı Ahmed ve ehl-i hadîsten daha başka fakihler şunu ifade ederler: İbadetlerde aslolan tevkîftir. Herhangi bir ibâdet, sadece ve sadece Allah tarafından teşri kılınabilir. Aksi halde rabbimizin şu kavli-i şerifine dahil oluruz: **“Yoksa onların, Allah’ın izin vermediği bir dini getiren ortakları mı var?”** (Şûrâ, 21)

Adetlerde aslolan affedilmektir. Adetlerden ancak ve ancak Allah’ın haram kıldıkları yasaktır. Aksi halde şu âyet kapsamına dahil oluruz: **“De ki: Allah’ın size indirdiği rızıktan bir kısmını helal, bir kısmını da haram bulmanıza ne dersiniz?”** (Yûnus, 59)

Bu kaide muazzam bir öneme sahip faydalı bir kaidedir.”⁽¹⁾

6- Özellikle Nehyedilmiş Olan Şeyler:

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in “*Her bid’at sapıklıktır*” sözünün Hakîm olan Şâri tarafından hususiyetle nehyedilmiş masiyetlere hamledilmesi caiz değildir. Zina, hırsızlık, faiz vb. gibi. Çünkü bu durum hadîsin faydasını tatil etmek demektir. Bir tür tahrif ve ilhaddır. Bu konuda bir takım mefsedetler bulunmaktadır:

- a) Bu hadîse istinad edilmemesi: Çünkü nehyedilmiş olan hususun hükmü böyle bir tahsisle bilinir.
- b) Bid’at isminin etkisini kaybetmesi.
- c) Her bid’at hakkında özel bir nehy varid olmuş değildir. Hakkında özel bir nehy varid olmuş olan her şey de bid’at değildir. Bu iki isimden birini söyleyip de diğerrinin manasını kasdetmek telbis ve tedlistir.
- d) Bid’atlarla masiyetlerin eşit görülmesi: Gerçekte

(1) *el-Kavâidu’n-Nûrâniyye*, s.22

bid'atler masiyetlerden daha kötüdür. Nitekim Süfyan-ı Servî şöyle demiştir: “Bid'at iblise masiyetten daha sevimlidir. Masiyetten tevbe edilebilirken, bid'atten tevbe edilemez.”⁽¹⁾

Sa'id b. Cubeyr şöyle demiştir:

“Oğlumun fasık kurnaz bir sünnî ile arkadaşlık yapması bid'atçı bir abid ile arkadaş olmasından bana daha sevimli gelir.”⁽²⁾

Şeyhulislâm İbn Teymiyye şöyle demiştir:

“Bid'atten tevbe edilemez” sözleri şu anlama gelmektedir: Allah ve Rasûlü'nün teşri kılmadığı bir şeyi din ittihaz eden bid'atçinin yaptığı bu kötü iş kendisine süslenmiştir. Bu nedenle de bu çirkin işi güzel olarak görmüştür. Güzel gördüğü müddetçe de tevbe edecek değildir. Çünkü tevbenin başı yaptığı işin tevbeyi gerektirecek kötü bir iş olduğunu ya da vucub veya müstehablık bildiren bir emir ile emredilmiş bulunan güzel bir işi terk ettiğini bilmesidir. Aslında kötü olduğu halde yaptığı fiilin güzel olduğu görüşüne sahip olduğu sürece tevbe etmez.

Fakat böyle birinin tevbesi, hakkın ne olduğunun ortaya çıkması için Allah'ın hidâyet etmesi ve doğruya yönlendirmesi suretiyle mümkün ve olabilecek bir şeydir. Nitekim Allah subhânehû ve te'âlâ kafir, münafık, bid'at ve dalâlet ehli grup-

(1) bk. İbn Teymiyye, *Mecmû'u Fetâvâ*, c.11, s.472; *İktidâ'u's-Sırâtî'l-Mustakîm*, s.272-274

Bu eseri Abdullah b. Ca'd, *Musned*, 1885; Lâlekâî, *Şerhu Usûli İ'tikâdi Ehli's-Sunne ve'l-Cemâ'a*, 1885; Ebû Nu'aym, *el-Hilye*, c.7, s.26'da tahrîc etmiştir.

(2) İbn Batta, *el-İbânetu'l-Kübrâ*, s.132'de nakletmiştir.

lardan... bazı kimselere bildikleri hakka tabi olma hidâyetini nasip etmiştir.”⁽¹⁾

İbn Teymiyye rahimehullâh ayrıca şunları ifade etmiştir:

“Bid'at ehli kimseler sünnet ve icma ile şehevî masiyet ehli kimselerden daha şerlidirler. Zira masiyet ehli kimselerin günahları nehyedilmiş olan hırsızlık, zina, içki içmek, malı batıl yollarla yemek gibi fiillerdir.

Bid'at ehli kimselerin günahları ise sünnete ve müminlerin cemaatine ittiba konusunda muhatap oldukları emri terk etmektir.”⁽²⁾

Bu ayırım sünnette yer almıştır.

Meselâ masiyetler konusunda şöyle bir misal verilebilir: Bir adam içkici diye anılırdı. İçki içerdi. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem gülerdi. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e her getirildiğinde had cezası olarak sopa vurulurdu. Bir defasında biri ona lanet etmiş ve “Allah ona lanet etsin! Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e ne kadar da çok getirildi.” demişti.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem “Ona lanet etme! Çünkü allah'ı ve Rasûlü'nü seviyor” demişti.”⁽³⁾

Bid'atler hakkında ise şu misal zikredilebilir: Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem taksimatta bulunmuştu. Yanına bir adam geldi. Alnı çıkık,

(1) *Mecmû'u Fetâvâ*, c.10, s.9

(2) *age*, c.20, s.103

(3) *Buhâri/Feth*, c.12, s.75'te Ömer b. Hattab radiyallâhu anh hadîsinden tahrîc etmiştir.

gür sakallı, başı tıraşlı ve alnında secde izi vardı. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in taksimine itiraz etti. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bunun aslından bir topluluk çıkacak. Onarılın kıldığı namaz karşısında sizden biriniz kendi kıldığı namazı azımsayacak. Tuttukları oruç karşısında kendi tuttuğu orucu küçümseyecek. Kuran okuyuşları karşısında kendisinininkini azımsayacak. Kur'ân'ı okuyacaklar. Ama boğazlarından aşağı inmeyecek. Okun yaydan fırlayıp gitmesi gibi dinden çıkacaklar. Onlara yetişebilirsem, yemin olsun ki Âd Kavmi gibi katledeceğim.”⁽¹⁾

İçki içip de Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in lanet edilmesini yasakladığı ve itikadının doğruluğu lehinde şahitlikte bulunduğu adamın hakkında anlatılanlar, masiyetin amel ve eylemlerde bir sapma olduğunu ifade eden bir nastır. Çok namaz kılmasına, çok oruç tutmasına, bol bol Kuran okumasına ve alnında secde izi taşıyor olmasına rağmen Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e itiraz eden diğer adam hakkında ise Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem bol bol ibâdet etmelerine rağmen zürriyetinin öldürülmesini emretmiştir. Rasûlullah, ibâdet ve zühd ehli olmalarına rağmen; ama bid'atçı oldukları için böyle bir emir vermiştir.

Meşhur kıssada anlatıldığı gibi Abdullah b. Mes'ûd'un zikir etmek için halka oluşturmalarını reddettiği ve sonra da Ali b. Ebî Tâlib radiyallâhu

(1) Buhârî/Feth, c.8, s.67; c.10, s.552; c.13, s.415-416, 535; Müslim/Nevevî, c.7, s.169, 171-173, 174

anh komutasında Nehravan Savaşı'nda ashâbın kendileri ile savaştığı kimseler bunlardır.

Dahası Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *“Bunlar hakkında bid'atler ihdas eden ya da ihdas edeni barındırana Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti olsun!”*⁽¹⁾

Böylelikle İslam'da bid'atlerin ne derece çirkin oldukları, masiyetlerden daha da karanlık ortaya çıkmış ve açıklanmış olmaktadır. Çünkü masiyetler organlarla yapılan amellerde bir sapma iken bid'atler, akidede bir sapmadır. Tasavvuratta meydana gelen bir yamulmadır. İmanda oluşan bir bozulmadır.

- e) Bid'atlerin özellikle nehyedilmiş olan şeylerle sınırlanması bid'atlere uygun değildir. Çünkü bid'atlerin meşru oldukları konusunda hiçbir şer'î delil bulunmamaktadır. Masiyetler hakkında ise, sakınılması ve uzak durulması konusunda deliller mevcuttur. Bu nokta üzerinde düşünülmesi gerekir.

7- Kur'ân'ın cem edilmesi, mushafa yazılması ve yalnızca Osman mushafı ile yetinilmesi:

Bid'atleri hasene ayırımına tabi tutanlar, Kur'ân'ın cem edilmesinin, mushafa yazılmasının ve Osman radiyallâhu anh mushafıyla yetinilmesinin sahabe ve tabi'ûn tarafından dinde ihdas edilmiş bir bid'at olduğunu iddia ederler. Bu sayılanlar kendilerine göre bid'atlerin güzel görülmesi için bir delil niteliğindedir.

(1) Buhâr/Feth, c.12, s.41-41; c.13, s.281; Müslim/Nevevî, c.9, s.140-141, 142-143,145

Derim ki: Hafız İbn Hacer'in *Fethu'l-Bârî*, c.13, s.281'de açıkladığı gibi hadîs umumidir.

Bu söylemlerini bertaraf etmeden ve çabalarının sonuçsuz ve yanlış olduğunu açıklamadan önce zikrettikleri bu hususları muvassak misaller ve sahîh delîllerle daha geniş bir şekilde ele almak gerekiyor.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashâbı Kur'ân'ın cem edilmesi üzerinde ittifak etmişlerdir:

Zeyd b. Sâbit radiyallâhu anh şöyle anlatmıştır: Ebû Bekr radiyallâhu anh bana Yemâme Savaşı'na katılan ashâbın öldürüldüğü haberini ilettili. Ömer b. Hattab da yanında idi. Ebû Bekr radiyallâhu anh şöyle anlattı:

Ömer bana geldi ve "Yemâme Savaşı günü ölümün sıcaklığı Kur'ân karileri üzerinde iyice hissediliyordu. Çeşitli savaşlarda kuranın öldürülmesi devam ederse, Kur'ân'ın bir çoğunun yok olup gitmesinden korkuyorum. Kur'ân'ın bir araya cem edilmesi emrini vermen görüşündeyim."

Ömer'e "Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yapmadığı bir şeyi biz nasıl yaparız?" dedim.

Ömer, "Vallahi bu hayırlı bir iştir. Ömer sürekli benim görüşümü soruyordu. Ta ki Allah bu iş hususunda benim gönlümü açtı ve Ömer'le aynı görüşü paylaştım."

Zeyd şöyle demiştir: "Ebû Bekr "Sen genç, akıllı ve itham etmediğimiz bir adamsın. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem için vahyi yazardın. Kur'ân'ı araştır ve bir araya cem et!" dedi."

Allah'a yemin olsun ki, herhangi bir dağı bir yerden bir yere taşıma sorumluluğunu sırtıma yükleyseydi Kur'ân'ın cem edilme emrinden daha ağır gelmezdi.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yapmadığı bir işi siz nasıl yapacaksınız? dedim.

“Vallahi bu iş hayırlı bir iştir.” dedi. Ebû Bekr sürekli benim görüşümü almak istiyordu. Ta ki Allah, Ebû Bekr radiyallâhu anh'ın gönlünü açtığı bu hususta benim de gönlümü açtı. Bir araya cem etmek üzere hurma dallarına, ince taşlara yazılmış olan ve insanların hafızalarında bulunan Kur'ân'ı araştırdım. Tevbe Sûresi sonunda yer alan **“Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir.”** (Tevbe, 127-129) âyetlerinin Ebû Huzeyme el-Ensârî'de olduğunu ve ondan başkasında da bulunmadığını gördüm.

Sayfalar vefatı anına dek Ebû Bekr radiyallâhu anh'ın yanında bulunuyordu. Daha sonra Ömer'de ve ondan sonra da kızı Hafsa yanında durdu.”⁽¹⁾

Enes b. Mâlik radiyallâhu anh'dan rivâyete göre:

Huzeyfe b. el-Yemân Osman'ın yanına geldi. Irak halkı ile beraber Ermenistan ve Azerbaycan topraklarının fethedilmesi için Şamlılara karşı savaşıyordu. Iraklıların kıraat farklılıkları Huzeyfe'yi korkutmuştu.

Huzeyfe, Osman'a şöyle dedi: “Ey müminlerin emiri! Yahudi ve Hristiyanların ihtilafı gibi ihtilafa düşmezden önce bu ümmetin ihtiyacını gider!”

Osman, Hafsa'ya “Sayfaları bize günde de birkaç kopyasını hazırlayalım. Sonra sana geri veririz.” diye haber gönderdi. Hafsa da sayfaları Osman'a gönderdi. Osman Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Zubeyr, Sa'id b. 'Âs ve Abdullah b. Hâris b. Hişâm'a emir verdi. Mushafları istinsah ettiler.

Osman Kureyli üç kişiye şunları söyledi: “Sizinle Zeyd b. Sâbir arasında Kur'ân'dan herhangi bir şey hakkında anlaşmazlık zuhur ederse, onu Kureyş lisanıyla ya-

(1) Buhârî/Feth, c.8, s.344; c.13, s.183

zın! Çünkü Kur'ân onların diline göre nazil olmuştur.” Onlar da emredileni yerine getirmiş ve sayfalarda yazanları Mushaflara kopya etmişlerdir. Daha sonra Osman sayfaları Hafsa'ya geri vermiştir. Kopyaladıkları her bir mushafı değişik beldelelere göndermiştir. Bunun dışında kalan sayfa ya da Mushafların yakılmasını emretmiştir.”⁽¹⁾

İnsanlı kardeşim -Allah seni hidâyete sevketsin- geçen satırlar üzerinde düşündüğünde şu hususların ortaya çıktığını göreceksin:

- a) Ashâbın yaptıkları uygulamanın şerîatın asıllarından ve delillerinden herhangi birine zıt düşmeden şer'î maksatlara uygun olması.

Ebû Bekr Sıddîk'in Ömer Fârûk radiyallâhu anhumâ'ya hitaben “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yapmadığı bir işi biz nasıl yapacağız?” şeklinde ifade ettiği sözünde ve

Zeyd b. Sâbit'in de Ebû Bekr radiyallâhu anhumâ'ya benzer şekilde söylediği ifadelerinde yaptıklarının şerîata ters olduğunu bildiklerine dair bir delâlet bulunmamaktadır. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in döneminde Kur'ân'ın cem edilmemesi bazı ahkam ve tilaveti neshedecek âyetleri beklemesi nedeninden dolayıdır. Çünkü vahy henüz inmeye devam etmekteydi. Allah dilediğini değiştirmekte, dilediği hükmü vermekteydi. Şâyet Kur'ân bir mushafta bir araya toplanmış olsaydı her seferinde değiştirilmesi zor olurdu ya da sıkıntı doğururdu. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefatı ile vahyin nüzûlu de kesildi ve şerîat istikrar buldu. Kur'ân'ın artıp eksilmesine

(1) Buhârî/Feth, c.8, s.537

karşı insanlar temin edildiler. Vacip ve haramların artmayacağı konusunda da temin edildiler. Allah raşid halifelere Kur'ân'ın bir araya cem edilmesini, kopyalanarak çoğaltılmasını ve Osman mushafı ile yetinilmesini ilham etti. Uygulamaya konarak amel edilmesinin gereği Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünneti ile kaimdir. Ayrıca Allah celle celâluhû Kur'ân'ı garantileme ve koruma hususunda Muhammed ümmetine olan sadık vaadini yerine getirdi. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Zikri biz indirdik. Onu koruyacak olan da biziz.”**

(Hicr, 9)

Kur'ân'ın bir araya cem edilme işlemi Ömer ile istişare neticesinde Ebû Bekr Sıddık radiyallâhu anhumâ eliyle başlamıştır. Allah teâlâ'nın **“tertemiz sayfaları okuyan”** (Beyyine, 2) âyetinde işaret edildiği gibi Kur'ân, sayfalarda yazılı; fakat dağınık vaziyette idi. Zeyd b. Sâbit'in “Bir araya cem etmek üzere Kur'ânı hurma dallarından, ince taşlardan ve insanların hafızalarından araştırdım” sözünde de bu husus görülebilmektedir.

- b) Kur'ân'ın bir araya cem edilmesi çalışması, ashâbın kendiliklerinden yaptıkları bir çalışma değil; **“Onun cem etmek ve okumak bize aittir.”**

(Kıyâmet, 17) âyetinde belirtildiği üzere bir araya toplanması vaadinin -koruma vaadindeki gibi- Allah subhânehû ve te'âlâ tarafından yerine getirilmesidir.

Kur'ân'ın korunacağı vaadini içeren Hicr Sûresi'ndeki âyet ile bir araya cem edilme vaadini iktiva eden Kıyâmet Sûresi'nde yer alan âyetler arasını bulmak istediğimizde daha önce de belirt-

miş olduğumuz o muazzam asla kesin olarak ulaşmış oluruz. Bu asla göre gayeyi meşru kılan vesileyi unutmış değildir. Nasıl ki Kur'ân'ın korunması Allah'ın meşru kıldığı bir gaye ise, cem edilmesi de Allah'ın beyân ettiği bir vesiledir. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde Kur'ân, hurma dalları, ince beyaz taşlar ve ayrıca insanların hafızalarından müteşekkil olan sayfalarla yazılı idi. Ashâb-ı kiram, Yemâme Savaşı günü ölümün sıcak nefesinin kurra sahabiler üzerinde şiddetlendiğini gördüklerinde Kur'ân'ın yazılı bulunduğu diğer vesilelere yönelip sığındılar. Onlar bir araya topladılar. Bu, Kur'ân'ın bir araya cem edilip korunması hususunun gerçekleştirilmesi ile alakalı Allah tarafından yapılan bir bildirimdi.

- c) Ashâbın Kur'ân'ın bir araya cem edilmesi konusundaki ittifakı gerçekleşmiştir. Bu da ashâbın icmaıdır ve hiç kuşkusuz bir hüccettir. Nasıl böyle olmasın ki, onlar dalâlet üzere birleşmeyen bir topluluktur.
- d) Ashâbın Kur'ân'ın korunması için almış oldukları tedbirler zorunlu bir durumdur ya da Kur'ân konusunda Müslümanların ihtilafa düşmeleri gibi bir zararın def edilmesidir. Birincisi “Vacibin tamamlanması için mutlak surette gerekli olan şey de vaciptir” kuralı gereğince. İkincisi ise, “Mefsedetin def edilmesi ve zerâiin engellenmesi” babındandır. Bu kaideler Kitab ve sünnetten istinbat edilmiş kaidelerdir.
- e) Bu vesileler bizzat hedeflenmiş değildir. Fakat nass ile meşru kılınmış olan şeylere götüren vesillerdir.

- f) Kur'ân'ın bir araya cem edilmesi, çoğaltılması, Osman mushafı ile yetinilmesi, mürtedlere karşı savaşılmaması, Ehl-i Kitab'ın Arap Yarımadası'ndan çıkarılması, Ebû Bekr radiyallâhu anh'ın Ömer radiyallâhu anh'ı halife olarak göstermesi, işleri kendisinden sonra şûraya bırakması, diavanların belirlenmesi konusunda gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler bütün İslam ümmetini ilgilendirmektedir.

Bu hususlar kabul edildiği takdirde bid'atlerin ashâbın uygulamasına zıt oldukları anlaşılır. Çünkü bid'atler şeriâtın maksadına değil bid'atçilerin maksatlarına uygundur.

Bid'atler, vesileler babından değil; kulluk maksadı ile yapılmaktadır. Bu da şeriatta arttırma ve eksiltmeye yol açmaktadır. Bunda da zorluk ve sıkıntı söz konusudur. Sıkıntıları giderip kolaylığı sağlamak konusunda şeriâtın maksatlarına da zıttır.

Bid'at olan hususlar ümmetin bütününe değil; sadece kendi çıkar ve arzularını gerçekleştirme düşüncesindeki kimseleri ilgilendirmektedir. Asırlar boyu görülen bid'atçilik gerçeğini araştıranlar bu konuyu kesin ve net bir biçimde göreceklerdir.

Bid'atler konusu, örf mevzusunda belirttiğimiz gibi asırlar boyunca ihtilaf konusu olmuştur. Kimisi bid'atleri güzel görürken, başkaları da reddetmektedir. Bu ashâb arasında vuku bulmuş olan icma ve ittifakın hilafıdır.

Ey ittiba ehli insan, böylelikle bid'atçiliğin ashâbın uygulamasıyla ilişkilendirilmesinin kendi lehlerine bir hüccet teşkil etmediğini, kayda değer bir görüş olmadığını, yalnızca zayıflıklarını daha da artırdığını göreceksin.

Fakat bid'at ihdas edenler bu bid'atin Müslümanların maslahatlarını gerçekleştirdiğini açıkça iddia etmektedirler.

Bu nedenle maslahat ahkamı ile bid'atler ilim müntesipleri nezdinde birbirine oldukça karışmış ve çoğu bid'at hakkında maslahat tabirini kullanarak mesâlih-i mürsele babından saymışlardır.

Durum böyle olduğuna göre maslahatlarla bid'atleri birbirinden ayırmaya yarayacak bir kural var olması gerekir.

Şeyhulislâm İbn Teymiyye rahimehullâh şunları kaydetmiştir:

“Bu konudaki kural -Allah daha iyisini bilir- şudur: İnsanlar sadece maslahat olarak gördükleri için bir şeyi ihdas ederler. Çünkü o şeyin mefsedet olduğuna inanmış olsalardı şâyet, ihdas etmezlerdi. Zira ne akıl, ne de dinin böyle bir çağırısı olabilir.

İnsanların maslahat olarak gördükleri şeye ihtiyaç hissettiren sebebe bakılır:

Bu sebep Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra ortaya çıkmış ise fakat tefrit söz konusu değilse, bu durumda ihtiyaç duyulananın ihdas edilmesi caiz olabilir.

Benzer şekilde; böyle bir uygulamayı gerektiren şey, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde mevcut olan bir şey ise, fakat vefatı ile ortadan kalkmış olan bir muarızdan dolayı Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem terk etmiş ise yine aynı durum söz konusudur.

İhtiyaç duyulan bir sebep bulunmuyorsa ya da ihtiyaç duyulan sebep kulların günahları ise, bu durumda ihdas edilmesi caiz değildir.

Yapılmasını gerektiren sebep, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in döneminde var olan her şey; maslahat ise, fakat fiilayat konuşmamışsa maslahat olmadığı bilinir.

Gerektirici sebep, Yaratıcıya masiyet söz konusu olmaksızın Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefatından sonra ortaya çıkmış ise, bu taktirde maslahat olabilir.

Sonra burada fakihlerin takip ettikleri iki yol bulunmaktadır:

- a) Nehyedilmediği sürece bunlar uygulanabilir. Mesâlih-i mürseleye kail olanların görüşü bu yöndedir.
- b) Emredilmediği sürece uygulanmaz. Bu da hükümlerin mesâlih-i mürsele ile sabit kılınmasını benimsemeyenlerin görüşüdür. Bunlar da iki gruba ayrılmaktadır:
 - a. Şari'in keliması, fiili veya ikrarı lafzı altına dahil olmuyorsa hükmün sabit olmadığı görüşünde olanlar. Bunlar kıyası kabul etmeyenlerdir.
 - b. Şari' lafzı veya manası ile hükmün sabit olduğu görüşünde olanlar. Bunlar da kıyas taraftarı olanlardır.

Fiilin yapılmasını gerektiren sebep mevcut bulunup da maslahat olsaydı ve bununla birlikte teşri kılmamış olsaydı, böyle bir fiilin ortaya konulması Allah'ın dininin değiştirilmesi demek olur. Böyle bir tutum insanı, kendilerine Allah'ın dinini değiştirme ithamı nispet edilen krallar, alimler, kullar ve ictihad hatası yapanlar zümresine dahil eder.

Bu kısma misal olarak bayram namazları için okunan ezan zikredilebilir. Bazı idareciler böyle bir uygulama ihdas ettiklerinde Müslümanların tepkisiyle karşılaştılar. Çünkü bid'at bir uygulamaydı. Bid'at oluşunun kerahetine delîl teşkil etmediği ifade edilebilir. Ezanın Allah'ı zikir ve kullara da ibâdete çağrı niteliğinde olduğu, dolayısıyla da **“Allah'ı çokça zikredin!”** (Ahzâb, 41) ve **“Allah'a çağrıda bulunandan daha güzel sözlü kim olabilir?”** (Fussilet, 33) âyetlerinde olduğu gibi genel uygulamalar kapsamına gireceği söylenebilir. Yahut da cumadaki ezana kıyas edilebilir. Bayram ezanlarında okunan ezanın hasene olduğuna dair istidlalde bulunmak, daha başka birçok bid'atin güzel olduğuna dair delîl getirmekten daha güçlüdür.

Dahası şunlar da söylenebilir: Herhangi bir engel bulunmamakla birlikte uygulamayı gerekli kılan sebep bulunmaktaysa ve buna rağmen Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bu uygulamayı terk etmişse, -nasıl ki herhangi bir fiilin yapılması sünetse- bu da sünnettir.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem cumada ezan okunmasını emredip de bayram namazlarını ezansız ve kametsiz kıldığına göre ezanın bayram namazlarında terk edilmesi sünnettir.

Bu konuda hiç kimsenin eklemeye bulunma hakkı yoktur. Hatta bu konudaki eklemeler, namaz sayılarına, namazların rekat sayılarının, oruç tutulacak gün sayısına veya hacca yapılacak eklemeler gibidir.

Birisi öğle namazını beş rekat kılmak isterse ve bu uygulama sâlih amelin daha da artırılmasıdır, derse, böyle bir hakkı yoktur.

Aynı şekilde Allah'a dua edeceği, zikredeceği ayrı bir mekan yapmak isterse böyle bir hakkı bulunmamaktadır.

Böyle bir fiile girişene “Bu güzel bir bid‘attır” denilemez. Denilecek tek şey, “Her bid‘at sapıklıktır.”

Biz bunun hakkında özel bir nehy bulunduğunu ya da içinde mefsedet bulunduğunu bilmezden önce sapıklık olduğunu biliyoruz.

Böyle bir uygulama ihdas edenin ortaya attığı maslahat ya da ileri sürdüğü deliller Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında da vardı. Bununla birlikte böyle bir uygulamada bulunmamıştır. Uygulamada bulunmamış olması da özel bir sünnettir. Tüm genel uygulamaların ve bütün kıyasların önünde gelir.”⁽¹⁾

Şeyh Muhammed Hıdır Huseyn rahimehullâh şöyle demiştir:

“Araştırmacılar mesâlih-imürsele konusunda tahkikte bulunmuşlar ve muamelat alanında işletirken ibâdetlerin usulü alanından uzak tutmuşlardır. Şeriat ilminde fıkıh ehli olan kimse muamelat ahkâmının Şâri’den aldığı ve her yönden üzerinde kafa yorduğu andan itibaren selim akılların, sırlarına vakıf olması ve hayatın hayrının kendilerine sarılmakta olduğunu gördüğü medeni maslahatların gözetilmesi üzerine kurulu olduğunu bilir.

İbâdetler konusunda ise, kimisinin hikmeti açık ve meşruiyetinin maksadı nettir. Kimisinin ise özel hikmeti akılların idrakinin üzerindedir. Bu kabilden olan şeylerin hikmetine inanmak konusunda akıl, bunların hayırdan başka bir şey emretmeyeceğine delâlet eden kesin bir delil ikame eden kimseden sudur ettiğini zanneder. Ve ibâdetler çeşitli türleri ile birlikte racih akılların ortaya ihmal ettiklerinden uzak kaldıkları sürece akıl, bu inançta herhangi bir sıkıntı görmez.

(1) *İktidâu’s-Sırâtı’l-Mustakîm*, c.2, s.594

Aklın özel maskahatına vakıf olduğu şey ile baskın bir fesadı kapsaması nedeniyle ihmal ettiği şey arasındaki fark ancak hastalıklı bir bakış açısına sahip olanlara gizli kalabilir.

İbadetlerde gizli kalan özel maslahat çok olduğunda “Bunların temelinde sadece kulluk var” demiş ve bunlarla ilgili emri Hakîm olan Şâri’den varid olduğu şekliyle sınırlamışlardır. Ayrıca Şâri’ ibâdetler konusunda kendi belirlediğinin üzerine ekleme yapılması hakkında sakındırmıştır. Ve yakınlaşma maksadıyla uydurulan şeyleri bid’at ve sapıklık olarak adlandırmıştır.

Mesâlih-i mürsele yoluyla ibâdetlerde tasarruf yapılması bid’atlerin kapısını aralayacaktır. Ve insanları bu kapıdan geçirerek derin bir sapıklığa itecektir.

Şâri’in maksadına uygun bir takım maslahatlar barındırdıkları gerekçesiyle Kitap ve sünnette yeri bulunmayan ibâdetler uydurulmasının batıl ve asılsız oluşu konusunda hiçbir tartışma söz konusu değildir.”⁽¹⁾

8- Bid’atlerin beş hükme ayrılması:

Bazı alimler beş şer’î hükmü bid’atler üzerinde cari kılmışlar ve bid’atleri mezmûm bir kısım olarak saymamışlardır. Bu beş ahkâmın vacip, mendup, mübah, mekruh ve haramdır. Bu taksimi yapan Karafî rahimehullâh’tır.⁽²⁾ Karafî’nin ifadelerinin aslı hocası Abdulazîz b. Abdisselâm rahimehullâh’tan alınmıştır. O şöyle der: “Bid’at, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in çağında tanınmayan bilinmeyen bir fiilin yapılmasıdır. Bu da şu kısımlara ayrılır: Vacip bid’at, haram bid’at, mendup bid’at, mekruh bid’at ve mübah bid’at...”⁽³⁾

(1) *Resâilu’l-İslâh*, c.2, s.154

(2) *el-Furûk*, c.4, s.205

(3) Abdulazîz b. Abdisselâm, *Kavâidu’l-Ahkâm* c.2, s.172

Yukarıdaki taksimat şu sebeplerden dolayı hoş değildir:

- a) Şer'î bir delîlin delâlet etmediği sonradan ortaya çıkarılmış bir ayırımdır ve hatta kendi kendisini nakzetmektedir. Çünkü bid'atin aslı, hakkında herhangi bir şer'î delîl bulunmamasıdır. Vaciplik, mendupluk, mübahlık, haramlık ya da mekruh-luk konusunda delîl olan bir husus varsa, orada bid'atten söz edilemez. Delîline göre meşru bir iş sayılır.
- b) Sahîh delîller üzerine kaim olan hususlarla bid'atlerin bir araya cem edilmesi birbirine zıt ve çelişkili unsurların bir araya toplanması demektir.
- c) Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in "*İhdas edilmiş olan her şey bid'at ve her bid'at sapıklıktır*" sözü tüm bid'atlerin haram olduğuna, sapıklığa sevkettiğine ve sapıklığın da cehennemde olduğuna delîldir.
- d) Günah, bütün bid'atlerin ortak paydasıdır.
- e) Abdulaziz b. Abdissleâm rahimehullâh'ın ifadele-rinde yer alan vacip kısım "Vacip olan şeyin ta-mamlanması için mutlaka elzem olan şey de vaciptir" kaidesi babına dahildir. Kendisi de bunu açık bir dille ifade etmiştir. Bu babın; şer'î açıdan zaruri olan konuları korumaya sevkettiğine ya da dinde gerekli olan bir sıkıntının giderilmesine yönlendirdiğini ve dolayısıyla da bid'atlerin aynı seviyede olmadıklarını öğrendim.

Mendup olan kısım ise, hiçbir halde bid'atlerden sa-yılmaz. Meselâ köprüler inşa etmek, okul vb. müesseseler

kurmak, ümmetin geneline hitap edecek yararlı işler yapmak veya zararı giderecek çalışmalar yapmak örnek olarak zikredilebilir. Sınırlardaki koruma noktaları düşman saldırılarını engelleyerek, düşmanı korkutarak caydırır. Köprüler insanlara hareket ve gidiş-geliş kolaylığı sağlar; can tehlikesini giderir. Okullar ilim öğrenme farızasını gerçekleştirirler. Teravih namazı ise Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından uygulanmış bir sünnettir. Ömer radiyallâhu anh'ın "Bu ne güzel bid'attır" sözünün anlamının açıklanması sadedinde bu konu beyân edilmişti.

Vermiş olduğu tüm misallerin bu minvalde açıklanması mümkündür.

Şâtıbî rahimehullâh bu taksimatı çok hoş bir şekilde münakaşa konusu etmiş, tutarsızlığını ve fasit olduğunu beyân etmiştir. Şöylece özetleyebiliriz⁽¹⁾:

- Vacip bid'atler kısmı: Denildiği şekilde değildir. Çünkü bu kısımda zikredilen misaller "Vacibin tamamlanması için mutlaka elzem olan hususlar da vaciptir" kabilindendir. Ya da genel nasların delâleti altında bulunmakta ve selef-i sâlih radiyallâhu anhum tarafından uygulanmış bulunmaktadır. Bunların hiçbirisi bid'atlerden sayılmaz.
- Mendup olan kısım: Bu kısım da hiçbir halde bid'atlerden değildir. Vermiş olduğu örnekler incelendiğinde bu konu daha iyi anlaşılacaktır. Meselâ; Ramazan'da teravih namazının cemaatle mescidde kılınması misali. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem mescidde teravih namazı kılmış;

(1) *el-İ'tisâm*, c.1, s.188-220

insanlar da arkasında cemaat olmuşlardır.⁽¹⁾

- Haram kısım: Bu kısımda da mutlak surette bid'at bulunmamaktadır. Bu kısımda bulunanların tümü meşru olana muhalif şeylerdir.
- Mekruh kısım: Bu kısımda genel olarak bid'atler kabilinden olan ve hakkında söz edilmeyen şeyler zikredilmiştir. Ya da ibâdetler konusunda eksiltme ve arttırma yapılamayacağı şeklinde ihtiyat kabilinden olan şeyler zikredilmiştir. Çünkü ibâdetlerde eksiltme ya da arttırma yapılması çirkin bid'atlere dendir.
- Mübah kısım: Bu kısım da bid'atlere dahil değildir. Bu hususta elek meselesi zikredilmiştir. Elek meselesi bid'atlerden değil, nimetten istifade babbındandır. Mübah bir nimetten istifade eden kimse için "Bid'at ihdas etti" denilemez. Bu husus sadece yeme-içmede israf konusuyla alakalı olabilir. Zira israf kemiyet yönünden olabileceği gibi keyfiyet yönünden de olabilir. Elek konusu da bu iki yönün dışında kalmaz. Eğer israf mal ile alakalı ise mekruhtur. Değilse, aslen caiz olmakla birlikte bağışlanabilir.

Şatıbî bahsi şu şekilde sonlandırmıştır:

"Bu konuda zikretmiş olduklarından ortaya çıkan sonuca göre bid'atlerin böyle bir ayırıma tabi olmadığı, bilakis bid'atlerin kerahet ya da tahrir yönünden yasaklandığı anlaşılmaktadır."

Ulaştığımız sonuç açık ve net olduğuna göre 'İzz b.

(1) bk. *Fetâva'l-İzz b. Abdisselâm*, s.88; Tartûşî, *el-Havâdis ve'l-Bida'*, s.55-56

Abdisselâm'ın sözlerinin şer'î değil, luğavî bid'ate hamle edildiği anlaşılır.

İzz b. Abdisselâm'ın bid'at-i hasene görüşüne sahip olmadığı şu hususlardan anlaşılmaktadır:

1) Regaib namazını reddederken yaptığı açıklamada sunları ifade etmiştir:

“... Şerîatta herhangi bir sebebe dayanmayan münferit secde ile Allah teâlâ'ya yakınlaşma konusunda herhangi bir şey varid olmamıştır. Takarrub içerikli amellerin sıhhati olmazsa olmaz şart, vakit ve rükünler bulunmadır.

Meselâ sebep ve şartları bulunmaksızın vakti dışında yapılan Arafat ve Müzdelife vakfeleri, şeytan taşlanması ve Safa-Merve arasında sa'y amelleri ile Allah teâlâ'ya yaklaşılamaz. Bunun gibi münferit olarak yapılan secde ile de -her ne kadar sahîh bir sebebi bulunduğu taktirde secde yakınlaştırmacı bir amel olsa da- yaklaşılmaz.

Benzer şekilde herhangi bir zamanda ve herhangi bir anda kılınacak namaz ya da tutulacak oruçla da Allah azze ve celle'ye yaklaşılamaz. Belki de cahil kimseler aslında uzaklaştırmacı bir amelle rablerine yaklaştıklarını sanırlar. Ama ne yaptıklarının da farkında değildirler.”⁽¹⁾

Hocamı Şeyh el-Elbânî -Allah onu muhafaza buyursun- bu konudaki taliki şöyledir:

“Bu ifadelerden anlaşıldığına göre İzz b. Abdisselâm rahimehullâh müteahhirûnun nezdinde hakim olan anlamı, yani aslının meşru olduğu deliline dayanarak Allah'ın meşru kılmadığı şeylerle O'na yakınlaşmaya çalışmak manası ile bid'at-i hasene görüşünde değildir. İleride zik-

(1) *Musâcele İlmiyye*, s.7-8

redeceği “Bid‘at-i hasene sünnete muhalif değil, muvafık olandır” görüşü de bu hususu desteklemektedir. Bunun üzerinden düşünülmesi gerekir.”⁽¹⁾

Derim ki: Bu görüşü regaib namazının bid‘at olduğunu itiraf eden İbn Salâh’a reddiye mahiyetindedir.

“Ona karşın Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in “*En kötü şey ihdas edilmiş olanlardır. Her bid‘at sapıklıktır.*” sözü ile delil getiririz. Bid‘at-i haseneler bundan istisna edilmiştir. Bid‘at-i hasene, sünnetlere muhalif olmayan, bilakis muvafık olan şeylerdir. Bunun dışında kalanlar Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in “*En kötü şey ihdas edilmiş olanlardır. Her bid‘at sapıklıktır.*” sözünün umumluluğu üzere kalmıştır.”⁽²⁾

2) ‘İzz b. Abdisselâm, fetvalarında sonradan ihdas edilmiş olan taabbudî amellerin tümünün çirkin birer bid‘at olduğuna hükmetmiştir. İzz’in sözü ile istidlalde bulunanlara bu ameller hakkında sorulsa, bid‘at-i hasene olduğunu söylerler.

Şu sözleri de (s.47) bu kabildendir: “Kunut sırasında Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’e salavat getirmek sahîh değildir. Kunutta Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ile ilgili herhangi bir şey eklenmesi ya da çıkarılması gerekmez.”

Hocamız Allame el-Elbânî -Allah kendisini muhafaza buyursun- İzz’in sözünden nakilde bulunup bunun üzerinde talikini şu ifadelerle zikretmiştir: “O’nun bu sözünde bid‘at-i hasene konusunda bazı müteahhir ilim adamlarının yaptığı gibi geniş bir tutum içinde bulunmadığına işaret bulunmaktadır.”⁽³⁾

(1) age, s.8

(2) age, s.31

(3) *Sıfatu Salâti’n-Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem*, s.161

Derim ki: 'İzz b. Abdisselâm'ın Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in ziynetini zikrettikten sonra s.80'deki şu ifadeleri konuya daha açıklık kazandırmaktadır: "Sünneti hedefleyen kimse buna eklemeye bulunmaz. Hayrın tamamı Rasûle ittibada, O'nun izni takip etmektedir."

Seccade üzerinde namaz kılmak meselesi hakkında s.68'de şunları ifade etmiştir: "Efdal olan küçük olsun büyük olsun tüm söz ve fiillerinde Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e ittiba etmektir. O'na itaat eden hidâyet bulur. Allah azze ve celle'nin sevgisini kazanır. O'nun itaatından ve izinden çıkan ise ittibadan uzaklaştığı kadar doğrudan da uzak kalır."

s.173'te şunları ifade etmiştir: "Selefin izini takip etmek, bid'at ihdas etmekten daha evladır."

Sabah ve ikindi namazları akabinde musafaha etmenin hükmü hakkında soru sorana s.46'da cevap verdiği sıradaki ifadelerine bakınız: "Sabah ve ikindi namazları peşinde musafaha etmek, bid'attir. Ancak namazdan önce yolculuktan gelip de musafaha edeceği kimse ile bir araya gelecek kimse bunun dışındadır. Çünkü bir yerden gelip de musafaha etmek meşrudur."

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem namazdan sonra meşru zikirleri yapardı. Üç kez istiğfarda bulunur⁽¹⁾ sonra da ayrılırdı. Rivâyete göre "*Rabbim kullarının tekrar diriltildikleri gün beni azabından koru!*"⁽²⁾ derdi. Hayrın tamamı Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e ittibadadır."

el-Kavâid'de sabah ve ikindi namazları peşinde musafaha yapmanın mübah bid'atlerden olduğunu ifade

(1) Müslim, c.1, s.414'te Sevbân'dan rivâyet etmiştir.

(2) Müslim, 709'da Berâ b. Âzib'den rivâyet etmiştir.

ederken burada şer'î açıdan bid'at olarak değerlendirdiği açıkça görülmektedir.

Buradaki ifadeleri orada zikrettiklerine eklenerek şu sonuç ortaya çıkar: Bu ameli mübah bid'at olarak değerlendirmesi luğavî açıdandır. Gayr-i meşru değerlendirmesinde bulunması ise şer'î açıdandır. Bu nokta üzerinde düşünülmesi gerekir.

Açıkça anlaşıldığına göre 'İzz b. Abdisselâm'ın hasene, vacip, müstehab ve mübah bid'at derken maksadı luğavî anlam bakımındandır. Şer'î bir terim olarak ise tüm bid'atler sapıklıktır. Böylece şer'îatta bid'at-i hasene bulunduğu görüşüne sahip olmanın, bazı eserlerde ve bazı ilim adamlarının sözlerinde varid olan bid'atle alakalı luğavî ve şer'î anlamı birbirine karıştırmanın en önemli sebeplerinden olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu iki si arasındaki ayırımı Allah tarafından muvaffak kılınan kimsenin zihin karışıklı dağılır. Mesele net biçimde anlaşılır hale gelir.

9- Bid'atin hasene kısmı bulunduğu görüşüne sahip olanlar İmam Şâfi'î'nin bid'atleri hasene olarak taksim ettiğini iddia ederler:

Bid'atler konusunda İmam Şâfi'î rahimehullâh'tan rivâyet edilen şu ifadelere aldanmaktadırlar:

“Sonradan ihdas edilmiş şeyler iki kısma ayrılır:

- Kitaba, sünnete, esere ya da icmaya aykırı olarak ihdas edilmiş olanlar. Bunlar sapıklık olan bid'atlerdir.
- Bunlardan herhangi birine muhalif olmaksızın ihdas edilen hayırlı şeyler. Bunlar da zemmolunmayan şeylerdir.

Ömer Ramazan'daki teravih namazı hakkında “Bu ne güzel bir bid'attir” demiştir. Yani daha önce olmayıp da sonradan ihdas edilmiş bir uygulamadır. Önceden var olmuş ise, bunda geçmiş olanların reddedilmesi söz konusu değildir.”⁽¹⁾

Şu lafızla da rivâyet edilmiştir: “Bid'at iki çeşittir: Övülmüş bid'at ve yerilmiş bid'at. Sünnete muvafık olan övülmüş bid'attir. Muhalif olan ise yerilmiş bid'attir.”

Ömer radiyallâhu anh'ın Ramazan'da kılınan teravih namazı hakkında söylediği “Bu ne güzel bid'attir” sözünü delil olarak ileri sürmüştür.⁽²⁾

a) Şâfiî'nin sözü sahîh ise, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in hadîsine muarız ya da umumluğunu tahsis edici nitelikte olması sahîh değildir.

Ashâbının Şâfiî rahimehullâh bizzat kendisinden naklettiklerine göre sahâbi kavli münferid olduğu zaman hüccet sayılmaz. Kendisinden sonraki kimselerin de onu taklit etmesi gerekmez.⁽³⁾ Sahabî sözü hüccet sayılmazken

(1) Beyhakî, *Menâkıbu's-Şâfi'i*, c.1, s.469'da Rabî b. Süleyman'dan tahrîc etmiştir. Derim ki: senesinde yer alan Muhammed b. Mûsâ el-Fadl'ın biyografini bulamadım.

(2) Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-Evliyâ*, c.9, s.113'de Harmele b. Yahyâ'dan tahrîc etmiştir. Derim ki: Senesinde Abdullah b. Muhammed el-'Atsî bulunmaktadı. Hatîb el-Bağdâdî, *et-Târih*'te ve Sem'ânî de *el-Ensâb*'da zikretmiştir. Fakat cerh ve tadil bakımından bir değerlendirmede bulunmamışlardır.

(3) Bk. Zincânî, *Tahrîcu'l-Furû' 'ala'l-Usûl*, s.179, thk. Muhammed Edîb Sâlih, Muessesetu'r-Risâle. Derim ki: Bunun incelenip tekrar gözden geçirilmesi gerekir. Bu ifadeleri Şâfiî, *er-Risâle*, s.597-598, thk. Ahmed Şâkir ile karşılaştırınız. Bu karşılaştırma sonucunda bu ifadelerin müteahhirünün vehimlerinden biri imamlarına muhalefet olduğunu göreceksiniz. Muhakkık ilim adamı Muhammed Ebû Zehra da onları taklit etmiştir. Allame muhakkık İbn Kayyım el-Cevziyye de *İ'lâmu'l-Muvakkî'in*, c.4, s.121-123'te bu takrir etmiştir.

Şâfi'î'nin sözü nasıl hüccet sayılabilir?!

b) Meşhur bir ifade olan “İstihşanda bulunan teşride bulunmuş olur”⁽¹⁾ sözünün ve “İstihşan bir lezzetlenmeden ibarettir”⁽²⁾ ifadesinin sahibi olan İmam Şâfi'î nasıl olur da bid'at-i hasene görüşüne sahip olabilir?!

Bu nedenle Şâfi'î rahimehullâh'nın sözünü açıklamak isteyen kimse O'nun usul ve kaidelerine göre açıklamalıdır. Bu da O'nun temel aldığı aslı anlamayı gerektirir. Bütün ilimlerde bu meşhur bir durumdur. İlim erbablarının terimlerini bilmeyenler sözlerinin manasını da anlamazlar ve bu sözlerin açıklamasında faydayı yaklaştıracaklarına daha uzak ederler. Bu ifadelerimizin daha iyi anlaşılabilmesi için bir iki misal verelim:

- 1- “Muttefekun aleyh” tabiri hadîs ehli nezdinde Buhârî ve Muslim'den her ikisinin tahrîc ederek ittifak ettikleri hadîs anlamına gelir. Fakat *Muntekâ'l-Ahbâr* müellifi Ebu'l-Berekât Abdusselâm b. Teymiyye'ye göre ise Ahmed, Buhârî ve Muslim'in her birinin tahrîc edip ittifak ettikleri hadîs manasına gelmektedir.
- 2- “Şeyhân” terimi tarihçilere göre Ebû Bekr ve Ömer radiyallâhu anhumâ'yı ifade ederken; hadîşçilere göre Buhârî ve Muslim'e işaret eder. İmam Şâfi'î nezdinde ise Râfi'î ve Nevevî kastedilmektedir.

c) Şâfi'î'nin rahimehullâh'ın sözünü inceleyen kimse, övülmüş bid'atle şer'î manada değil, luğavî manada bid'ati kastedtiği konusunda bir şüphesi kalmaz. Zira şer'î anlamda tüm bid'atler Kitab'a ve sünnete muhaliftir. Şâfi'î, övülmüş olan bid'ati Kitap ve sünnete muhalif ol-

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

(2) *er-Risâle*, s.507

mamakta kayıtlamıştır. Şer'î anlamdaki bid'atler ise muhaliftir.

İbn Receb şöyle demiştir: “Şâfi’î radiyallâhu anh’ın muradı daha önce de zikrettiğimiz şu husustur: Yerilmiş olan bid’atte temel olan kural, şerîatta kendisine dayanaacağı herhangi bir aslının bulunmamasıdır. Şer’î kullanımda bid’at budur. Övülmüş olan bid’at ise, sünnete muvafık olandır. Yani sünnete dayandığı bir aslı bulunandır. Bu ise sünnete muvafık olması hasebiyle şer’î bakımdan değil, lügat açısından bid’attir.”⁽¹⁾

Şâfi’î’nin Ömer radiyallâhu anh’ın “Bu ne güzel bid’attir” sözü ile delil getirmesinde bu husus açık ve net olarak görülmektedir. Ömer burada şer’î eğil, luğavî yönden bid’ati kasdetmiştir. Çünkü şer’î bid’atlerin tümü sapıklıktır. Kitab’a, sünnete, esere ve icmaya aykırıdır.

Bundan başka bir şerîat mı var?!

d) Şâfi’î, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’e itiba konusunda oldukça sıkı biri olarak tanınmaktadır. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in hadîsini reddedene karşı oldukça öfke duyduğu bilinmektedir. Bir mesele hakkında kendisine soru sorulduğunda: “Bu mesele hakkında Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’den şöyle şöyle rivâyet edilmiştir.” demiş; soru soran şahıs “Ey Ebû abdillah, bunu mu söylüyorsun?” deyince, Şâfi’î sıçrayarak kalkmış ve “Bana bak! Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’den bir hadîs rivâyet edip de onu söylemezsem hangi yer beni barındırır ve hangi gök beni gölgelendirir? Evet bana işitmek ve itaat etmek düşer.” demiştir.⁽²⁾

(1) *Câmi’u’l-‘Ulûm ve’l-Hikem*, s.253

(2) Ebû Nu’aym, *el-Hilye*, c.9, s.106; Beyhakî, *Menâkıbu’s-Şâfi’î*, c.1, s.475; Hatîb Bağdâdî, *el-Fakîh ve’l-Mutefakkîh*, c.1, s.150; İbn ‘Asâkir, *Târîhu Dimeşk*, c.15, s.10’te sahîh isnadla tahrîc etmiştir.

Buna göre Şâfi'î'nin Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in "*Her bid'at sapıklıktır*" hadîsi ile çelişmesi nasıl düşünülebilir?

Dolayısıyla ifadeleri Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözü ile çelişmeyecek şekilde hamledilir -ya da böyle hamledilmesi daha yakışık alır.- Çünkü bu sözleri ile luğavî bid'ati kasetmiştir. Allah en iyisini bilendir.

10- Ğudayf b. Hâris'ten rivâyete göre şöyle anlatmıştır: Abdulmelik b. Mervan bana haber göndererek şunları söyledi: "Ey Ebû Esma! Biz insanları iki şey üzerinde bir araya topladık." "Onlar nedir?" diye sorunca "Cuma günü minberde iken elleri kaldırmak ve sabah ile ikinci namazlarından sonra bir şeyler anlatılması." şekline cevapladı. "Bunlar bana göre sizin en ideal bid'atlerinizdir. Bunların hiçbirisi konusunda size olumlu cevap verecek değilim." dedi. "Niçin?" diye sordu. Cevaben şöyle dedi: "Çünkü Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem "*Bir topluluk bid'at ihdas ettiğinde mutlaka onun karşısında bir sünneti kaldırmıştır.*" Buyurmuştur. Bir sünnete sarılmak, bid'at ihdas etmekten hayırlıdır."⁽¹⁾

a) Bu rivâyet sabit değil ve hatta zayıftır. İsnadında iki illet bulunmaktadır:

1- isnadındaki Ebû Bekr b. Abdillâh b. Ebî Meryem zayıftır. Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Ma'în, Ebû Zur'a, Ebû Hâtim, Nesâî, Dârakutnî ve İbn Hacer zayıf olduğu değerlendirilmesinde bulunmuşlardır.

2- İsnada bulunan Bakıyye b. Velîd, tesviye tedlisinden bulunmuş ve an'ane yapmıştır.

b) Rivâyetin sahîh olduğu varsayımına göre kim

(1) Ahmed, c.4, s.105

olursa olsun hiçbir kimsenin sözünün Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözüne muarız olmaması caiz değildir.

- c) Ğudayf b. Hâris'in sahabiliği konusu ihtilaflıdır.
- d) Ğudayf b. Hâris bu bid'atleri olumlu karşılamayı reddetmiş, kabul etmemiştir. Bu bid'atlerin reddi konusunda da *"Bir topluluk bid'at ihdas ettiğinde mutlaka onun karşısında bir sünneti kaldırmıştır."* hadisi ile delil getirmiştir.

Bu bid'at hasene olsaydı benzeri bir sünneti kaldırmazdı. Sünnetin kaldırılması cezayı gerektirir. Güzel olan şey ise cezayı gerektirmemektedir.

11- Tartışma ve heva ehli kimselerden bid'atleri hasene ayırımına tabi tutanların bazıları bid'at ihdas etmenin ictihat hatası olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Derim ki: Bu ikisi arasında dağlar kadar fark var! Asıl, sıfat ve sonuç olarak birbirlerinden oldukça farklıdır.

- a) Asıl yönünden; şeriat, hevanın bid'atler konusunda izi takip edilen bir unsur olduğuna delâlet etmiştir. Onların hedefleri de bu yöndedir. Şeriatın delil onların hukukuna tabidir. Şâyet şeriat hevalarına muhalefet gösterse tevil yoluna giderler. Eğer tevil yoluna da gidemezlerse reddedip hedeflerine uyan şüpheye tabi olurlar. Kendi beğenilerini celbeden fitnenin ardına düşerler.

Hak teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun (Kur'ân'ın) bazı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çı-**

karmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler.” (Âl-i İmrân, 7)

Allah celle celâluhû önce kalp eğriliğini ardından da Kitab'ın anasını ve bu az sayıdakiler karşısında çoğunluğunu oluşturan manası açık ve muhkem âyetlerin hilafına olan müteşabihlerin peşine düşmeyi zikretmiştir. Çok sayıdaki bu muhkem âyetleri bırakıp muhkeme arzedilmedikçe net bir anlam vermeyen az sayıdaki müteşabihe yönelmişlerdir.

Allah sana merhameti ile muamele etsin! Allah'ın tanıklığı ile bid'atçilerin şerîatı yerine getirmek konusunda önce hevalarına nasıl da tabi olduklarına bir bak!

Allah celle celâluhû şöyle buyurmuştur: **“Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar var ya...”** (En'âm, 159)

Dini parça parça etme eyleminin kendilerine nasıl nispet edildiğine bir bak! Dinin parçalanması delilin muktezasında yer alsaydı onlara böyle bir nispet yapılmaz ve zemmedilerek zikredilmezdi. Bunun tek nedeni hevaya ittiba edilmesidir.

Sırat-ı mustakîm açık ve net olarak belirginleştikten sonra yoldan ayrılan sokaklara sapılması suretiyle parçalara ayrılmıştır.

Allah subhânehû ve te'âlâ şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.”** (En'âm, 153)

Derin bilgi sahibi olan müctehid, işin başında bid'at ihdas etmez. Kendisinden bid'at vaki olsa da birden bire ve bizzat değil, arızî olarak vaki olur. Çünkü müteşabihe ittibayı kasdetmemiştir. Yani hevasının peşine düşmemiş; hevasını tek dayanak haline getirmemiştir. Hak kendisine zahir olduğunda boyun eğmesi ve hakkı kabul ederek anlayışını ona göre düzeltmesi de bunun alametidir.

Bu nedenle bid'atçılık ilmî kriterler bakımından müctehitlerden olamayacak ve dolayısıyla da şerîata muhalif sonuçlara varabilecek derecede ilmî melekesi oturmamış kimselerden vaki olabilir. Bununla birlikte şerîatın maksatları konusunda cehalet ve buna iten heva bulunuyorsa, meşrû zannettiği ve kendi görüşünün sıhhatini gösterdiğini sandığı şüphelerle karşılaşınca nasıl bir tutum sergileyecek? Heva ve arzular kalbine öyle bir yerleşir ki tefrikaya dair hadîste bildirildiği gibi⁽¹⁾ sahibinin yakasını bırakmayan kuduz hastalığı misali normal şartlarda bunların kalpten atılması o kadar kolay değildir.

Kuduz çok zorlu bir hastalıktır. İyileşmesi ümidi azdır. Bid'atler de buna benzer.

Kudur hastalığı bulaşıcıdır da. Bid'atler de öyledir.

Buna göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in "Allah bid'at sahibi olan herkesin tevbesine engel koymuştur."⁽²⁾ Hadîsi şöyle hamledilir:

Yani bid'atler sahibi ile birlikte devam eder gider

(1) bk. Müellife ait olan *Nushu'l-Umme fî Fehmi Ehâdîsi İftirâki'l-Umme*, Dâru'l-Adhâ Yayın Dağıtım

(2) Tahrîci ileride gelecek.

ve genellikle tevbe etmesine engel teşkil ederler. Allah emri üzerinde galib olandır. Fakat insanların çoğunu bunu bilmezler.

- b) Nitelik yönünden; hiç kuşkusuz ki hevasına tabi olan kimse sapıtmıştır.

Allah celle celâluhû şöyle buyurmuştur: **“Allah’tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyan-dan daha sapık kim olabilir?”** (Kasas, 50)

“Heva ve hevese uyma, sonra bu seni Allah’ın yolundan saptırır.” (Sâd, 26)

Hakkın arayışı içinde bulunan; fakat arada sırada hata edebilen müçtehidin bu yanılgısı, hata, gilta veya zelle olarak adlandırılır.

- c) Sonuç yönünden; bid'at işleyen herkes kınanmış ve günah işlemiş demektir.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem **“Bütün bid'atler sapıklıktır. Her sapılık ateştedir.”**⁽¹⁾ buyurmuştur.

Sapıklık dönüş yerinin ne olduğu ateş olarak beyân edilmesi, bid'atin hata değil günah manasına geldiğini bildirmektedir. Bazı kimseler, delâlet ettiği manalardan biri olması hasebiyle hadîsteki **“sapıklıktır”** ifadesini hata olarak yorumlamışlardır.

Tüm müçtehitler ecir alırlar.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Hâkim içtihatta bulunup da isabet ederse iki ecir alır. İçtihat eder de hata ederse bir ecir alır.”**⁽²⁾

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

(2) Buhârî/Feth, c.13, s.318; Müslim/Nevevî, c.12, s.13-14'te 'Amr b. Âs radiyallâhu anh hadîsinden tahrîc etmiştir.

Bu işaretelerle bid'atçı ile müçtehit ve hata işleyen arasında dağlar kadar farklılık bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu işaretler arasına ilim öbekleri yerleştirdim. İlmin raihasını alan azıcık bir irdeleme ile bunları algılayabilecektir. Ama hevesleri peşinde giden.. bu ilimle onun arasına gerilmiş bir örtü, konulmuş bir engel bulunmaktadır. Çünkü zifiri karanlıkları aydınlık olarak görürken hak inanışa ise yokluk nazarı ile bakmaktadır. Böyleleri şiddetli alevi olan ateşe yaslanacaklardır. Allah celle celâluhû dışında da ne bir dost, ne bir yardımcı bulamayacaklardır.

ALTINCI FASIL

BİD'ATLERİN TANINMASI GEREĞİ

1- Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in "*Her bid'at sapıklıktır ve her sapıklık ateştedir.*" hadîsinden dinde ih-das edilmiş olan şeylerden kaçınabilmek için bunların tanınması gerektiği anlaşılmaktadır. Şairin şu hikmetli sözlerinde ifade ettiği gibi:

Şerri tanıdım, yaşamak için değil korunmak için,

Hayrı şerden ayıramayan şerrin kucığına düşer.

Bu hususun temeli sünnette açıkça bildirilmiştir. Huzeyfe b Yemân radiyallâhu anh şöyle anlatmaktadır:

"İnsanlar Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e hayır hakkında sorular sorarlardı. Ben ise içine düşebilirim endişesiyle şer hakkında sorardım."⁽¹⁾

2- Kulluk edilirken yalnızca sünneti tanımak yeterli değildir. Bunun mukabilinde şerîata zıt bid'atlerin de tanınması gerekmektedir. Aynı şekilde îmân konusunda da şirki tanımadan tevhid yeterli olmaz. Yüce Allah subhânehû ve te'âlâ bu muazzam hakikata şu âyet-i kerimesinde işaret etmektedir: "**O halde kim tâğutu reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah iştir ve bilir.**" (Bakara, 256)

(1) Buhârî, c.6, s.615-616; c.13, s.35; Müslim/Nevevî, c.12, s.236. *el-Kavlu'l-Mubîn fî Cemâ'ati'l-Muslimîn* adlı risalemden bu rivâyetin değişik tarik ve lafızlarını bir araya toplayarak sahîh olanla olmaları birbirinden ayırdım.

Peygamberlerin gerçekleştirmeleri amacıyla gönderildikleri amaç da budur. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Andolsun ki biz, “Allah’a kulluk edin ve Tâğût’tan sakının” diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik.”** (Nahl, 36)

Ayrıca bu konu müminlerin yaşamlarında gerçekleştirdikleri bir husustur. Allah celle celâluhû şöyle buyurmuştur: **“Tâğût’a kulluk etmekten kaçınıp, Allah’a yönelenlere müjde vardır. (Ey Muhammed!) Dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah’ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.”** (Zümer, 17)

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bu hususu şu sözü ile pekiştirmiştir: **“Lâilâhe illallâh diyen ve Allah dışında ibâdet olunanları inkar eden kimsenin malı ve kanı haram olur. Hesabı da Allah’a aittir.”**⁽¹⁾

Allah ve Rasûlü yalnızca tevhid il yetinmemiş bunun yanına tevhidinb dışında kalan inançların inkar edilmesini de eklemişlerdir. Bu da şirkin ve küfrün tanınmasını gerektirmektedir. Aksi halde insan hiç farkına varmadan şirke veya küfre bulaşabilir. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah’a îmân ederler.”** (Yusuf, 106)

Sünnet ve bid’atle alakalı olarak da aynı şeyler ifade edilebilir. Bu konuyla diğeri arasında hiçbir fark bulunmamaktadır. ‘İrbâd b. Sâriye radiyallâhu anh tarafından bize aktarılan Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in ashâba olan vasıyetinde de net olarak görülmektedir:

“... Benim ve hidâyete erişmiş raşit halifelerin sünnetine sarılın! Azı dışlarınızla sıkı sıkıya tutunun! Sonradan

(1) Müslim/Nevevî, c.1, s.212

ihdas edilmiş olan işlerden sakının! Çünkü her bid'at sapıklıktır."⁽¹⁾

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem ashâba sünnete sarılmalarını ve bid'atlerden sakınmalarını emretmiştir.

Bu durum, gerçekte de şahit olunan bir husustur. Herhangi bir şey ancak zıttı ile daha iyi tanınabilir. İbn Kuteybe ed-Dîneverî rahimehullâh şöyle demiştir:

“... Hikmet ve kudret, bir şeyin zıddı ile birlikte yaratılması suretiyle mükemmel olur. Her biri diğeri ile tanınır. Mesela; aydınlık karanlıkla; bilgi bilgisizlikle; hayır şer ile; fayda zarar ile; tatlı acı ile tanınır. Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah kusurlardan münezzehtir.”** (Yâ Sîn, 36)

Çiftler: Erkek-dişi, kuru-yaş gibi zıtlar ve sınıflardır.

Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Şurası muhakkak ki erkek ve dişiden ibaret olan çifti O yarattı.”** (Necm, 45)⁽²⁾

Bu durum kelie-i tevhide de açıkça görülmektedir: “Lâ ilâhe illallâh Muhammedun Rasûlullah”. Birinci bölüm red-kabul, nefy-isbattan oluşmaktadır. Allah celle celâluhû dışındaki varlıklar için -müstehak olmadıklarından dolayı- ilahlık red ve nefyedilirken yalnızca Allah için kabul ve isbat edilmektedir. Bir tek gerçek ilah Allah azze ve celle'dir. İkinci bölümde ise, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den başkalarına ittiba reddedilirken Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında kabul edilmektedir. Gerçek anlamda ittiba edilen O'dur.

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

(2) *Te'vîlu Muhtelefu'l-Hadîs*, s.14

Öyleyse birinci bölüm “Gerçek manada Allah’tan başka mabud yoktur” anlamına gelir. İkinci bölüm ise “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’den başka gerçek anlamda ittiba edilecek kimse bulunmamaktadır” anlamına gelir.

Yahyâ b. Mu’âz er-Râzî şöyle demiştir: “Tüm insanların ihtilafı üç asla racidir. Bu üç aslın hepsi de birbirine zıttır. Birinden kurtulan diğerine yakalanır: Tevhid, zıddı şirk; sünnet, zıddı bid’at; itaat, zıddı masiyet.”⁽¹⁾

3- Bu sebeple davetçilere düşen görev şudur: Müslümanları bid’atlere ve şirke karşı uyarmak; tevhide ve sünnete sarılmayı emretmek. Allah tebâreke ve teâlâ’ya davet çalışması bu temel esas üzerine ikame edilmelidir. Nitekim Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”** (Âl-i İmrân, 104)

Tevhide ve sünnete davet marufun emredilmesi; şirk ve bid’atlerden sakındırmak da münkerin yasaklanması demektir. Ümmet-i Muhammed, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ve en üstün ümmet olma vasfını bu yolla kazanabilirler. Allah teâlâ şöyle buyurmaktadır: **“Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten meneder ve Allah’a inanırsınız.”** (Âl-i İmrân, 110)

İmam Ebû Şâme el-Makdisî şöyle demiştir⁽²⁾:

“Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem ve ashâbı -ve daha sonra gelen kimseler- kendi zamanlarında yaşayan insdanları bid’atlerden ve sonradan ihdas edilmiş olan

(1) *el-İ’tisâm*, c.1, s.91

(2) *el-Bâ’is ‘alâ İnkârî'l-Bida’ ve'l-Havâdis*, s.11

şeylerden sakındırmışlar; mahzurlu olan tüm şeylerden kurtulabilmenin reçetesini barındıran ittibayı emretmişlerdir.

Allah azze ve celle'nin kitabında terk edilemeyecek bir hususa ittiba emri yer almaktadır: **“De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki, Allah da sizi sevsin ve sizin için günahlarınızı bağışlasın.”** (Âl-i İmrân, 31)

“Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.” (En'âm, 153)

Sadedinde olduğumuz konu hakkında bu bir nasdır.

Tâbi'înin büyüklerinden ve müfessirlerin imamı olan Ebû'l-Haccâc b. Cebr el-Mekkî'den bize rivâyet edildiğine göre **“Başka yollara tabi olmayın!”** âyeti hakkında **“Bunlar bid'atler ve şüphelerdir”** demiştir.⁽¹⁾

İzz b. Abdisselâm rahimehullâh şöyle demiştir:

“Müslümanların işlerini idare eden, bid'atleri yok etme ve sünnetleri ihya konusunda yardımcı olan kimselere ne mutlu!”⁽²⁾

Nihâyetu'l-Mubtediîn'de de şunları ifade etmiştir:

“Saptırıcı bid'atlerin inkarı ve bunların iptali için delil ikame edilmesi, bunlara kail olan ister kabul etsin, isterse reddetsin vaciptir.”⁽³⁾

Mervezî şunları ifade etmiştir: **“Ebû Abdillâh'a -yani imamımız (Ahmed b. Hanbel'e)- 'Bid'at ehli hakkında su-**

(1) Dârimî, c.1, s.68; Beyhakî, *el-Medhal*, 200 ve diğer kaynaklar tahrir etmiştir.

(2) *Musâcele İlmiyye*, s.10

(3) İbn Muflih, *el-Âdâbu's-Ser'iyye*, c.1, s.210'da nakletmiştir.

sarak söz söylemediği halde namaz ve oruçla meşgul olan biri hakkındaki görüşün nedir?’ dedim. Yüzünü ekşitti ve şöyle dedi: “Oruç tutsa, namaz kılsa ve insanlardan uzak dursa, bu kendisi için yapılmış bir amel değil mi?” “Elbette ki” dedim. “Bid’atler hakkında konuşması hem kendisi, hem de başkası lehinedir. Bu da daha efaldır.”⁽¹⁾

Derim ki: İmasm Katâde’nin şu ifadeleri ne kadar da güzel:

“İnsan bir bid’at işlediğinde sakınılması için bu bid’atin hatırlatılması gerekir.”⁽²⁾

Bu durumun çağdaş İslamî cemaatlerin birçoğuna gizli kalması gerçekten üzüntü vericidir.⁽³⁾ Bunun temeline yatan şey, -alimlerin dahi düşebildikleri ve sayısı çok olan- bid’atçılık sebepleri konusundaki bilgi eksikliği ve bid’atçıyı bekleyen kötü son hakkındaki cehalettir.

(1) *Tabakâtu’l-Hanâbile*, c.2, s.216

(2) *Şerhu Usûli’l-İ’tikâd*, no:256

(3) bk. Müellif tarafından kaleme alınmış olan *Muellefât Sa’id Havvâ Dirâseten ve Takvîmen*, s.128-132, I. Baskı; *el-Kavlu’l-Mubîn fî Cemâ’ati’l-muslimîn*, 3. Fasil

YEDİNCİ FASIL

BİD'ATÇİLİĞİN SEBEPLERİ

1- Nebvî sünnet ve hadîs usulü konusundaki bilgisizlik: Öyle ki, bu tür bir bilgisizliği bulunan kimseler sahîh-zayıf, sağlam-hastalıklı ayırımını yapamazlar. Dolayısıyla da zayıf ve uydurma hadîsler çoğalır gider. Meselâ:

Vahdet-i vücut bid'ati aslı olmayan bir hadîse dayanır: *“Ne gökyüzüm, ne de yeryüzüm beni kuşatabildi. Fakat mümin kulumun kalbi beni kuşattı.”*

Nûr-i Muhammedî bid'ati de uydurulmuş sunî bir hadîse bağlanmışır: *“Ey Câbir Allah'ın yarattığı ilk şey, peygamberinin nurudur.”*

Mahlukatın Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem uğruna yaratılmış olduğu bid'ati de yalan mahsulü bir hadîse dayanır: *“Sen, sen olmasaydın, gezegenleri (kainatı) yaratmazdım.”*

Bu hadîsi uyduran cahil bilmiyor ki, yaratıklar olmasaydı şâyet Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem peygamber olarak gönderilmezdi. Allah celle celâluhû şöyle buyurmuştur: **“Biz seni ancak alemlere rahmet olasin diye gönderdik.”** (Enbiyâ, 107)

2- İnsanların fetva verip, öğretimde bulunan ve Allah'ın dini hakkında bilgisizce sözler sarfeden cahil kimseleri lider edinmeleri ve böylelikle de heva-heves ve görüşlerin meyline eksen olan bid'atlerin güzel görülmesi artış göstermektedir.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *“Allah ilmi kullardan söküp almak suretiyle almaz. Ancak hiçbir alim bırakmayana ve insanlar cahil liderler edinene dek alimleri(n ruhunu) kabzetmek suretiyle ilmi de kabzeder. O cahil liderler ilimsizce fetva verir; hem kendileri sapıtırlar, hem de başkalarını saptırırlar.”*⁽¹⁾

Bu durum kıyâmet alametlerindendir. Nitekim Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *“Kıyâmet alametlerinden biri de ilmin küçükler yanında aranmasıdır.”*⁽²⁾

İbnu'l-Mubârek rahimehullâh *“Küçükler bid'at ehlidir.”*⁽³⁾ demiştir.

3- Şerîatın delâlet etmediği ve aklın da kabul etmediği adet ve hurafeler:

Şair şöyle demiştir:

Üç şeyle eve şekavet çöker:

Düğün, matem ve ZAR.

4- Taklit, müctehid imamlar hakkında masumiyet

(1) Buhârî/Feth, c.1, s.194; c.13, s.282; Müslim/Nevevî, c.16, s.223-225>te Abdullah b. Ömer radiyallâhu anh hadîsinden tahrîc etmiştir.

(2) **Sahîh.** İbnu'l-Mubârek, *Zuhd*, 61'de, aynı tarikten Lâlekâî, *Şerhu Usûli İ'tikâdi Ehli's-Sunne ve'l-Cemâ'a*, 102'de ve diğer kaynaklar tahrîc etmiştir.

İbn Lahî'a bize haber verdi ve dedi ki; Bekr b. Sevâde, Ebû Umeyye el-Cumhî'den bana tahdis etti, demiş ve merfu olarak hadîsi zikretmiştir.

Derim ki: Bu sahîh bir isnaddır. Çünkü İbn Lehî'a hadîsi, kendisinden abadile rivâyette bulunduğu taktirde ceyyiddir. İbnu'l-Mubârek de abâdileden biridir. Bk. hocamız tarafından kaleme alınmış olan *silsiletu'l-Ehâdîsi's-Sahîha*, 695.

(3) Bk. Abdullah b. Mubârek *Zuhd*, s.21, 281, Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye

inancına sahip olmak ya da şeyhlere peygamberlerin konumuna yakın bir kutsallık atfetmek.⁽¹⁾

5- Müteşabih olan âyet ve hadîslere ittiba etmek.

Allah celle celâluhû âyet-i kerimede şöyle buyurmuştur: **“Kalplerinde eğrilik olanlar, fite çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşabih âyetlerin peşine düşerler.”** (Âl-i İmrân, 7)

Bid'atçılık sebepleri çok sayıda olmakla birlikte şu üç şeye yöneliktir:

a) Ahkam kaynakları ve ahkâmın anlaşılmasına götürecek vesileler hakkındaki bilgisizlik:

Şer'î hükümlerin kaynakları: Allah'ın Kitabı, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünneti ve bunlara eklenen icma ve kıyastır.

İbadetlerle ilgili hükümlerde kıyasa müracaat edilmez. Çünkü kıyasın rükünlerinden biri asıldaki hüküm ile diğerindeki hükmün illet ortaklığı bulunmasıdır. İbadetin oturduğu temel ise, sırf kulluk ve tam anlamıyla imtihandır.

Bu bakımdan neşet eden bozuklukların nedenleri sünnet, kıyasın mahalli, Arap Dili üslupları ve kıyasın mertebesi hakkındaki bilgisizlikten dolayıdır.

Sünnet Hakkındaki Bilgisizlik:

Bu tür bilgisizlik, sahîh hadîsler ve sünnetin teşrîdeki yeri hakkındaki bilgisizlikleri kapsamaktadır.

Birinciden dolayı sahîh olan hadîslerin bildirdiği hükümler heder edilebilmektedir.

(1) bk. el-Ma'sûmî, *Heli'l-Muslim Mulzem bittibâ'i Mezheb Mu'ayyen mine'l-Mezâhibi'l-Erba'a*, tarafımdan tahkik edilmiştir.

İkinciden dolayı ise, sahîh hadîsler heer edilerek nazar-ı itibara alınmamakta ve bunlar yerine lehinde hiç-bir şer'î şahit bulunmayan bid'atler geçirilmektedir.

Kıyasın Teşrîdeki Yeri Hakkındaki Bilgisizlik:

Bu bilgisizli sebebiyle son dönem fıkıhçılarından bazısının ibâdetlerde kıyaslamada bulunmaları gibi bir tutum ortaya çıkmıştır. Bu yolla sünnette bildirilmemiş, uygulanmasına ihtiyaç bulunduğu ve engel de söz konusu olmadığı halde uygulanmamış bir takım şeylerin dinde var olduğu yönüne gitmişlerdir.

Arap Dili Üslupları Hakkındaki Bilgisizlik:

Bu bilgisizlik nedeniyle bazı naslar, asıl yönünden farklı anlamlara yönlendirilmiştir. Bu da ilk nesildekilerin bilmedikleri, tanımadıkların bir takım hususların ihdas edilmesine yol açmıştır.

Buna örnek olarak bazı kimseler tarafından dile getirilen şu görüş zikredilebilir: “*Müezzini duyduğunuzda onun dediği gibi deyin! Sonra bana salavat getirin!*”⁽¹⁾ hadîsi, ezanın akabinde müezzinin Rasûlullah’a salavat getirmesini istemektedir. Salavatın ezandan farklı bir keyfiyette -yani cehrî olarak okunması- olması müezzinden istenmemiştir. Dolayısıyla salavatın bilinen keyfiyetle meşru olduğuna delâlet etmektedir. Hadîsin delâletini, müezzinden istenmiş olması şeklinde bir manaya yönlendirmişlerdir. Çünkü Peygamber’in sallallâhu aleyhi ve sellem’in sözündeki hitap tüm müslümanlara yöneliktir ve müezzinde onlara dahildir. Yahut da “*duyduğunuzda*” ifadesi müezzini de kapsamaktadır. Çünkü ezanı müezzinin bizzat kendisi de duymaktadır.”

(1) Müslim, 384

Her iki tevil de böyle bir durumda Arap Dil üslupları konusundaki bilgisizlikten kaynaklanmaktadır. Zira bu hadisin baş kısmı müezzinden kesinlikle söz etmemektedir. Son kısımları da baş kısmı üzerine bina edilmiştir. Dolayısıyla son kısmı da müezzini konu etmemektedir.

İlk nesildeki ilim adamlarının icmâına göre Kur'ân ve sünnetin anlaşılmasının kendisine bağlı bulunduğu Arap Dil özellikleri, ictihad edilmesi, şer'î naslara müracaat ve bu nasları anlayabilmek için temel bir şarttır.

Teşrî Kaynakları İçinde Kıyasın Mertebesinin Bilinmemesi:

Kıyas, teşrî kaynakları içinde sünnetten sonra gelmektedir. Bunun bilinmemesinin sonucu olarak bazı kimseler herhangi bir konu hakkında sabit bir sünnet bulunmasına rağmen bu sünnete müracaattan geri durarak kıyaslamada bulunmuşlardır. Böylece de bid'ate düşmüşlerdir.

Fıkıhçıların görüşlerini inceleyenler bun misal teşkil edecek birçok örnekle karşılaşabilirler. Bu husustaki en yakın misal, bazı kimselerin ezanın akabinde Rasûlullah'a salavat getirme konusunda müezzini ezanı işitene kıyas etmeleridir. Halbuki hem hükmü ve hem de kıyastan önce geldiği bilinen terk içerikli bir sünnet bulunmaktadır. Ayrıca “Müezzini işittiğiniz zaman” hadîsi sahip olduğu üslubu ile ezanın ardından salavatın ezanı işitenlere mahsus olduğuna delâlet etmektedir.

b) Ahkam konusunda hevanın peşine takılmak:

Bazı kimseler arzularının pençesine düşer ve delil araştırmasına girişirler. Hevanın etkisiyle maksadını gerçekleştirecek hükme ulaşmaya çalışırlar. Daha sonra da istinat edeceği, tartışma konusu edineceği delil ararlar.

Böyle kimseler gerçekte hevayı asıl konumuna getirip buna göre delilleri yorumlamakta ve yine buna göre deliller üzerinde hükme varmaktadırlar. Bu tür tavırlar ise teşriyi tamamen ters yüz etmek, Şâri'nin delil nasbetmekteki maksadını bozmak demektir.

Hevanın peşine takılmak, Allah'ın dosdoğru yolundan sapmanın temelini teşkil eder: **“Allah’tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesinin peşine düşenden daha sapık kim olabilir?”** (Kasas, 50)

Bir gerçektir ki; heveslerin peşine düşülmesi ile dinler yok olup gitmekte; hayrın kökü kazınmaktadır.

Hevaya dayanarak bid'atçılık yapmak Allah katında günah bakımından en şiddetli ve hakka karşı işlenen cürüm bakımından en tehlikeli bir bid'at türüdür. Heva nice şeriatları tahrif etmiş; nice dinleri değiştirmiş ve nice insanları apaçık bir sapıklığa sürüklemiştir.

c) Şer'î konularda akla hüsnü zan beslemek:

Allah celle celâluhû akıl için belli bir algılama ve kavrama sınırı belirlemiştir. Her şeyi idrak edebilme gücü vermemiştir.

Eşya içinde aklın kesinlikle ulaşamayacağı şeyler bulunmaktadır. Bazı şeylerin de içine ulaşamazken sadece zahirine ulaşabilmektedir. Akıl bu kendine dönük kısırlılığı ile birlikte idrakı mümkün olan tüm hakikatlerin anlaşılmasında neredeyse ittifak edebilmektedir. Algı ve algı vesileleri bakanlara göre çok farklılık arz etmektedir.

Bu nedenle; akıl açısından algılanabilmesi mümkün olmayan ve çeşitli fikirlerin ifade edilebileceği konularda mucizeleri önünde aklın tasdik etmek zorunda kalacağı doğru sözlü, dürüst bir haber kaynağına müracaat etmek

gerekir. Bu da her şeyi en iyi şekilde bilen sonsuz ilim sahibi 'Alîm ve herşeyden haberdar Habîr olan Allah katından desteklenen peygamberden başkası değildir.

Bu asla binaen Allah celle celâluhû insanlara peygamberlerini yaratıcılarının razı edecek, mutluluklarını garantileyecek, dünya ve ahirete yönelik hayırlar konusunda müthiş derecede nasiplenmelerini sağlayacak şeylerle göndermiştir.

Son olarak; bid'atçılık hakkında serdettiğimiz bu sebepler asılları itibarıyla şu hadîste bir araya cem edilmiştir: *"Bu ilmi birbiri peşi sıra gelen halefler taşıyacaktır. Aşırılığa yönelenlerin tahrifine, iptal edenlerin iddialarını ve cahillerin tevillerini bu ilimden uzak tutacaklardır."*⁽¹⁾

Aşırı gidenlerin tahrifi ifadesi ile taassub ve katılığa işaret etmektedir.

İptal edenlerin iddiaları sözü ile şer'î konularda akla hüsnü zan beslenilmesine ve hevanın peşinden gidilmesine işaret etmektedir.

Cahillerin tevili ifadesi ile de ahkâmın kaynak bakımından ve bu kaynaklardan anlaşılması bakımından bilinmemesine işaret etmektedir.⁽²⁾

(1) **Hasen li ğayrih.** *Tahrîru'n-Nukûl fî Tashîhi Hadîsi'l-'Udûl Rivâyeten ve Dirâyeten* adlı eserde de hasen li ğayrih olduğunu beyân ettim.

(2) Mahmûd Şeltût, *"el-Bid'a*, s.17-26, özet ve tasarrufla

SEKİZİNCİ FASIL

BİD'ATİN TEHLİKESİ

Bid'atin ne derece tehlikeli olduğunu göstermek bakımından bid'at ehlinin dünya ve ahiret açısından nasıl bir akıbete sahip olduklarına bakmak yeterli olacaktır.

1- Ameli merduttur.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *“Bizim şu işimizde yeni bir şeyler ihdas eden merduttur.”*⁽¹⁾ Bu kimseler özellikle de bid'atleri güzel gören kişilerden ise...

Allah celle celâluhû şöyle buyurmuştur: **“De ki: Size, (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi? (Bunlar;) iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir.”** (Kehf, 103, 104)

2- Masiyeti üzer,nde ısrarcı davrandığı ve bid'ati üzere kaldığı sürece tevbesine engel olunur. Bu nedenle de kötü bir akıbete sahip olmasından endişe edilir.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *“Allah bid'at sahibi herkesin tevbesini engeller.”*⁽²⁾

3- Havuza gelemeyen ve Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in şefaatine nail olamaz.

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

(2) **Hasen.** Nitekim hocamız tarafından *Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha*, 1620'de belirtilmiştir.

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “Ben sizden önce havuzun başında olacağım. Sizden bazı kimseler bana gösterilecek. Onları alayım diye davrandığımda benim yanımdan çekilip alınacaklar. “Rabbim onlar benim ashâbım” diyeceğim. O da “Onlar senden sonra neler ihdas ettiler bilmiyorsun” diyecek.”⁽¹⁾

Bir idğer rivâyette “Senden sonra neleri değiştirdiklerini bilmiyorsun” diyecek ben de “Benden sonra değiştirenlere azab olsun! Azab olsun!” diyeceğim.” buyurmuştur.⁽²⁾

Hadîste Ali, Ebû Zerr, Mikdâd, selmân, Ammâr b. Yâsir ve Huzeyfe dışında kalan ashâbı tekfir eden rafizîler lehine herhangi bir delîl bulunmamaktadır.⁽³⁾

4- Buna göre bid'ati ile amel eden kimsenin kıyâmete dek günah işlemiş olacağı:

Allah celle celâluhû şöyle buyurmuştur: “Kıyâmet gününde kendi günahlarını tam olarak taşımaları ve bilgisizce saptırmakta oldukları kimselerin günahlarından da bir kısmını yüklenmeleri için (öyle derler). Bak ki yüklenecekleri şey ne kötüdür!” (Nahl, 25)

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

“... Kim İslam'da kötü bir çığır açarsa onun günahı ve kendisinden sonra ona göre amel edenlerin günahı -günahlarından hiçbir şey eksilmeksizin- onun boynunadır.”⁽⁴⁾

Bunun tek nedeni kötü bir sünnet başlatmış olması ve bunu takip edilen bir yol kılmasıdır. Kim olursa olsun Allah'a karşı takva sahibi olmalıdır. Zamanın uzamasına

(1) Buhârî/Feth, c.13, s.3

(2) Buhârî/Feth, c., s.4

(3) bk. İbn Kuteybe, *Te'vîlu Muhtelefi'l-Hadîs*, s.158

(4) Tahrîci daha önce geçmişti.

karşın bid'atlerin sadece devamlılık, şöhrat ve yaygınlık bakımından artacağını bilmelidir. Bu ölçüye göre bid'atçı bid'atlerin günahını alır.

Ayrıca bid'atler karşılığı olan sünnetlerin yok olmasına yol açar. Bunun günahı da bid'atçının boynunadır. Bu günah katlamalı bir günahdır. Bid'atçılık günahına eklenen günahdır. Haricilerin bid'atinden ibret alınmalıdır. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem onları bize *"Okun yaydan çıkıp gittiği gibi dinden çıkarlar"* ifadeleri ile tanıtmıştır.

Bunun tek nedeni bid'atçılıktır. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu sözü de buna delâlet etmektedir: *"İslam ehli olanları öldürüp putperestleri bırakırlar. Onlara yetişebilirsem, Âd kavmi gibi öldüreceğim."*⁽¹⁾

5- Her bid'at sahibi melundur:

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *"Kim bu işte bir şeyler ihdas ederse ya da ihdas eden birini barındırırsa Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti üzerine olsun!"*⁽²⁾

6- Bid'at sahibi kimseler Allah'tan gitgide uzaklaşırlar:

Haricilerle ilgili işaret edilen hadîs bunun şahididir: *"... Onların namazları yanında kendi namazınızı, oruçları yanında kendi orucunuzu azımsarsınız. Okun yaydan çıkıp gittiği gibi dinden çıkacaklar."*⁽³⁾ Bid'atlerindeki çabalarını açıklamış sonra da Allah'tan nasıl uzaklaştıklarını belirtmiştir.

(1) Tahrîci daha önce geçmişti.

(2) Tahrîci daha önce geçmişti.

(3) Tahrîci daha önce geçmişti. Haricilerle ilgili hadîslerin mütevatir olduğunu bilmekte yarar var.

7- Davetçi bid'atçının şahitliğinin kabul edilmemesi:

Bid'ate davet eden kimse, şeriatın korusunun muhafazası ve insanlara getireceği zararın def'i için dünyada cezaya müstehaktır. Uğrayacağı en basit ceza da ilişkilerin kesilmesidir. Dini bir mertebesi kalmaz. Kendisinden ilim alınmaz. Fetva sorulmaz. Şahitliği kabul edilmez. Bu sebeple muhaddis, fakih ve usulcü alimler bid'ati nede niyle tekfir edilen bid'atçının rivâyetinin ittifakla kabul olunmayacağı konusunda ortak görüşe sahiptirler. Bid'ati nedeniyle tekfir olunmayan bid'atçi hakkında ise ihtilaf etmişlerdir. Ancak kendi mezhebinin ve mezhebinin mensuplarının zaferi için yalan söylemeyi helal görenlerin rivâyetlerini reddetmişlerdir.

Şâfi'î "Hattabiyye dışında heva ehli kimselerin şahitliğini kabul ediyorum"⁽¹⁾ demiştir.

Çünkü Hattâbiler kendi görüşlerine muvafakat edenlerin zaferi için yalan tanıklıkta bulunmayı helal saymaktaydılar.⁽²⁾

Alimlerden biri şöyle demiştir: "Bid'ate davet etmiyorsa şahitliği kabul edilir. Davet ediyorsa kabul edilmez."

Nevevî rahimehullah şunları kaydetmiştir: "En ideal, en doğru ve dengeli görüş budur. Bu nedenle sahîh ehli alimler bid'at davetçisi olanlardan tahriçte bulunmamışlardır. Fakat kendileri ve ilim ehlinin çoğusu batında Kadercilik, Murcie, Şia ve Haricî görüşlere sahip olan

(1) bk. Ebu'l-Hasen el-Eş'arî, *Makâlâtü'l-İslâmiyyîn*, c.1, s.75; Şehristânî, *el-Milel ve'n-Nihal*, c.1, s.179; Bağdâdî, *el-Fark beyne'l-Firak*, s.247

(2) Bu durum bir çok İslâmî cemaat için geçerlidir. "Davet Maslahatı" adı altında kendilerine karşı reddiyede bulunduk.

kimselerden rivâyette bulunmuşlardır.”⁽¹⁾

İmam Zehebî de şunları ifade etmektedir: “... Bid'at iki kısma ayrılır: Aşırı şialık ya da aşırı olmayan ve doğrudan sapmamış şialık gibi küçük bid'at. Böylesi bid'at tabi'in ve tebe-i tâbi'in arasında din, vera ve dürüstlüklerle birlikte çokça görülürdü. Böylelerinin hadîsleri reddedilecek olsa, nebevî eserlerin çoğusu elden gider. Bu da apaçık bir mefsedettir.

Büyük bid'at; tam anlamıyla rafizîlik, bu konudaki aşırılık, Ebû Bekr ve Ömer radiyallâhu anhumâ'nı değerini düşürmek ve buna davet etmek gibi tutumlar misal verilebilir. Bu türden olanlarla ne delîl getirilir; ne de değer verilir.

Bu kısımla ilgili olarak tek bir dürüst ya da güvenilir insan hatıra gelmez. Aksine yalancılık şiarları olmuştur. Takıyye ve nifak huyları haline gelmiştir. Bu durumdaki bir insanın nakli nasıl itibara alınabilir. Kesinlikle ve kesinlikle hayır!

Selef zamanında ve örfündeki aşırı şiî, Osman, Zubeyr, Talha, Muâviye ve Ali radiyallâhu anh'a karşı savaşan ashâb topluluğu hakkında söz söyleyen ve onalara dil uzatan kimselerdir.

Şu zamanımızdaki ve örfümüzdeki aşırı şiî ise, o öncü şahsiyetleri tekfir eden, Ebû Bekr ve Ömer'den uzak duran kimsedir. Böylesi ayağı kaymış bir sapıktan ibarettir.”⁽²⁾

(1) bk. Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Muslim*, c.1, s.60, Dâru İhyâi't-Turâsî'l-'Arabî; İbn Teymiyye, *İmân*, s.369, el-Mektebu'l-İslâmî

(2) *Mîzânul-İ'tidâl*, c.1, s.5-6

DOKUZUNCU FASIL

BİD'AT EHLİNDEN UZAK DURMAK VE İLİŞKİLERİ KESMEK

İmam Bağavî şöyle demiştir: “Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem bu ümmetin tefrikaya düşeceğini, aralarında hevaların ve bid'atlerin zuhur edeceğini haber vermiş ve kendi sünnetine ve ashâbı radiyallâhu anh'ın sünnetine ittiba edenlerin kurtulacağına hükmetmiştir.

Müslümana düşen heva ve bid'atları bir inanç unsuru olarak edinen ya da herhangi bir sünnete gereken değeri vermeyen bir kimse gördüğünde onunla ilişkileri kesmek, uzak kalmak ve ölü ya da diri olsun onu terk etmektir. Bid'atini terk edip hakka dönene dek karşılaştığında selam vermez; selam verdiğinde selamını almaz.

Üç günden fazla ilişkilerin kesilmesi, aralarında arkadaşlık ve muaşeret hukukunda kusur meydana gelmiş olan iki kişi ile alakalıdır. Din hakkı ile ilgili değildir. Heva ve bid'at ehli kimselerle ilişkinin kesilmesi tevebe edecekleri ana kadar devam eder.”⁽¹⁾

Daha sonra Bağavî rahimehullah, muhalefîn hadîsinden istinbatta bulunarak şunları kaydetmiştir:

“Ashâb-ı kiram, tâbî'în, tebe-i tâbî'în ve sünnet alimleri bid'at ehline düşmanlık gösterilmesi ve kendileriyle ilişkilerin kesilmesi konusunda icma ve ittifak ederek bu görüşü sürdürmüşlerdir.”⁽²⁾

(1) *Şerhu's-Sunne*, c.1, s.224

(2) *age*, c.1, s.227

İmam Şevkânî Allah teâlâ'nın “Âyetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zalimler topluluğu ile oturma.” (En'âm, 68) âyetinin tefsiri sadesinde şunları kaydetmektedir:

“Bu âyette Kelamullahı tahrif eden, Kitabı ile ve Rasûlü'nün sünneti ile oynayan ve bu tutumlarını da sapık hevalarına ve fasit bid'atlerine dayandıran bid'atçilerle oturup kalkmaya hoşgörüyü yaklaşan kimseler için muazam bir öğüt bulunmaktadır. Bu yaptıkları reddedilmez ve içinde bulundukları durum değiştirilmezse en azından yapılacak olan kendileriyle oturulup kalkılmamasıdır. Bu zor olmayan oldukça kolay olan bir tavidir. Avama karışık gelecek ve şüpheye sevkedebilecek kuşkulardan kaçınmasıyla birlikte kişinin bu bid'atçilerle bir arada bulunması mümkün olabilir ve bu birliktelikte münker sözler işitmekten ziyade bir mefsedet de söz konusu olabilir.

Bu melun beraberliklere sayılamayacak kadar çoklukta şahit olduk. Hakka zafer kazandırıp batılı ezme adına gücümüz yettiğince, enerjimiz oranında girişimlerde bulunduk. Bu tertemiz şeriatı hakkıyla tanıyan kimse, sapık bid'at ehli ile bir arada bulunmanın haram fiillerden birini işleyen -özellikle de Kitab ve sünnet ilminde ayakları sebat bulmamış- bir isyankar ile birlikte bulunmaktan kat kat fazla mefsedete yol açacağını da bilir. Zira belki onların yalanlarından ve hezeyanlarından açıkça batıl olduğu belirgin olan şeyler kendisine ifade edilebilir de bu vesileyle kalbinde tedavisi zor, def edilmesi imkansız yaralar meydana getirir. Ömrü boyunca da buna göre amelde bulunur ve hak olduğu inancına sahip bulunarak rabbinin huzuruna çıkar. Hâlbuki Allah celle celâluhû

batılı reddetmekte; münkeri kabul etmemektedir.”⁽¹⁾

Muhaddis ve fakihlerden ilim adamları bu konuda çeşitli bablar açmışlardır. Bunlardan bazıısı şunlardır:

Sunen-i Ebî Dâvûd, c.4, s.198’de “Heva ehlinde uzak durmak ve onlara buğzetmek” Babı,

İmam Munzirî, *et-Teğîb ve't-Terhîb*, c.3, s.14’te “Şerli kimseleri ve bid'at ehlini sevmekten sakındırmak (terhib). Çünkü kişi sevdiği sevdiği ile birliktedir”

İmam Nevevî, *el-Ezkâr*, s.323’te “Bid'at ve masiyet ehli kimselerden uzak kalmak” Babı

Öyle ki bazı ilim adamları bu konuyu akide bablarından addetmiştir. Meselâ; İmam Beyhakî, *el-İ'tikâd*, s.236’da “Bid'at ehli kimselerle oturup kalkmanın yasaklanması” Babı

Bazı ilim adamları da bid'atçı kimselerden ilim alınmasını nehyederken bu konuyu ilim talebi babları içinde zikretmiştir.⁽²⁾

Bu nedenle Kadı Ebû Ya'lâ rahimehullâh şöyle demiştir: “Ashâb ve tâbî’în bid'atçilerle ilişkilerin kesilmesi konusunda icma etmiştir.”⁽³⁾

Fudayl b. ‘İyâd da şöyle demiştir:

“Bid'at sahibi biri ile oturup kalkan kimseden sakının! Bid'at sahibi ile oturup kalkanlara hikmet verilmemiştir. Bid'at sahibi olanla aramda demirden bir kale bulunması bana sevimli gelir.”⁽⁴⁾

(1) *Fethu'l-Kadîr*, c.2, s.122

(2) bk. Ebû Bekr Zeyd, *Hilyetu Tâlibi'l-'İlm*, s.28

(3) *Hecru'l-Mubtedî*, s.32

(4) *el-Hilye*, c.8, s.103 özetle

Yahyâ b. Ebî Kesîr de şöyle demiştir: “Bir yolda bid'at sahibi biriyle karşılaştığın zaman başka bir yola gir!”⁽¹⁾

sünnet ve selef müntesibi bazı kimseler işi dengede tutmak istemiş ve tevfik ve ihsan iddiası ile hem sünnet ehli ve hem de bid'at ehli kimselerle oturup kalkmaktadırlar.

Tutulan bu yol, selef imamlarının izlediği yola aykırı bid'at bir yoldur.

Selef imamlarından biri şöyle söylemiştir: “Bizimle birlikte olmayan kimse aleyhimizdedir demektir.”⁽²⁾

Bu ifade, sünnet ehli ile bid'at ehli arasındaki ayrışmanın hakikatini ve vücubunu ortaya koyan açık bir nasırdır.

Şu sözlerin sahibi ne güzel de söylemiştir:

Terket ey ilim talebesi kes ilişkini!

Hevaya meyleden sapıklık, batıl ehlini

Sakın, sakın yönelme bid'atlere!

Sahipleri kıl u kâl ile sapıtanlara⁽³⁾

Evzâ'î'ye bir adamın ‘ben hem sünnet ehli ve hem de bid'at ehli kimselerle oturup kalkıyorum.’ dediği söylenince, Evzâ'î şöyle dedi: “Bu, hak ile batılı eşitlemeye çalışan biridir”⁽⁴⁾ dedi.

İbn Batta şu sözleri ile talikte bulunmutur:

“Evzâ'î doğru söylemiştir. Ben de derim ki: Bu adam hakkı batıldan, küfrü îmandan ayırt edemeyen biridir.

(1) Âcurrî, *eş-Şer'îa*, 64

(2) *el-İbâne*, 488

(3) *Zeylu Târîhi Bağdâd*, c.16, s.318

(4) *el-İbâne*, c.1, s.456

Bu gibileri hakkında âyet nazil olmuş; Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünneti varid olmuştur.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **“İman edenlerle karıştıklarında “İnandık” dediler. Şeytanları ile başbaşa kalınca “Biz sizinle birlikteyiz” dediler.”** (Bakara, 14)

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

“Münafık iki sürü arasında kalan şaşkın koyun gibidir. Bazen bu sürüye gider; bazen öbür sürüye gider.”⁽¹⁾

Sonra devamla şunları söylemiştir:

“Bu tipler günümüzde oldukça çok sayıdadır. Allah sayılarını arttırmasın! Sizi de bizi de münafıkların şerinden, azgınların tuzaklarından korusun! sizleri de bizleri de dini oyuncak edenlerden, şeytanın aldatmasına kanıp da topukları üzerinde gerisin geri dönen ve şaşırıp hayrette kalan kimselerden eylesin!”

Şunu bilmelisin ki ey sünnet ehli kardeşim! Bid'atçıların telif ve tasnif ettikleri eserler sahipleri ile aynı hüküm altına girerler. Yani bunlardan da uzak durulmalıdır.

İbn Kudâme şöyle demiştir: “Selef, bid'at ehli kimselele oturup kalkmayı, eserlerini incelemeyi ve konuşmalarını dinlemeyi yasaklamaktaydı.”⁽²⁾

Bu nedenle bid'at ve dalâlet ehli kimselerin kitaplarının ticareti haramdır.

İbn Huveyz Mendâd şöyle demiştir: “Mâlik şunları ifade etmiştir: Heva, bid'at ehli kimselerin ve astrologların kitapları, ... kitaplarının kiralanması caiz değildir.

(1) Müslim, H.no:2784

(2) İbn Muflih, *el-Âdâbuş-Şer'iyye*, c.1, s.236

Ashâbımıza göre heva ehli kimselerin kitapları mutezile ve diğer fırkaların kelamcılarının kitaplarıdır. Bu kitaplarla ilgili kira akitleri fesholur.”⁽¹⁾

İbnu's-Subkî şunları kaydetmiştir: “Bid'at ve heva ehli kimselerin kitapları gibi sapıklığa sevkeden kitaplardan hiçbir şey yazmaması (kitap nasihinin) hukukundandır. 'Antere'nin hayatı gibi Allah teâlâ'nın fayda takdir etmediği, zamanın ziyan edilmesinden başka işe yaramayan ve ve dinin ihtiyaç duymadığı kitaplardan da herhangi bir şey yazmamalıdır. Ahlak yoksunu kimselerin yazdıkları kitapları, cinsel ilişkinin türleri, içkilerin nitelikleri gibi haramları tahrik edici cinsten kaleme aldıkları yazıları da aynı kapsamdadır. Böyle işlere tevessül etmemeleri konusunda kitap istinsahı yapanları uyarıyoruz. Dünya onları kandırabilir. Çoğu kere bu tür kitapları yazdırmak isteyen kimseler, ilmî kitaplar yazdırmak isteyenlerin verdiğinden daha fazla ücret verirler. Müstensihin dünya karşısında dinini satmaması gerekir.”⁽²⁾

Ayrıca şunları da kaydetmiştir: “Bunlardan biri de kitap satıcısıdır. Bu kimselerin hukukuna göre zayi edeceklerini, kötü bir dille eleştirmek ya da dil uzatmak maksadıyla inceleyeceklerini bildikleri kimselere dinî kitaplar satmamaları gerekir. Ayrıca bid'at ve heva ehli kimselerin kitaplarını, astroloji kitaplarını, 'Antere'nin Hayatı gibi uydurma kitapları da satmamalıdır. Kafir olan birine ne mushaf ne de hadîs ve fıkıh kitabı satmaları caiz değildir.”⁽³⁾

Ayrıca şunları da bilmelisin: Bid'at ehline ve kitaplarına yakınlık göstermek cüzam ve abraş hastalığı gi-

(1) *Câmi'u Beyâni'l-'İlm ve Fadlih*, c.2, s.117

(2) *Mu'îdu'n-Nî'am*, s.131

(3) *age*, s.134

bidir. Böylelerinden aslandan kaçır gibi kaç! bu sebeple İmam Ebû Osmân es-Sâbûnî bid'at ehline olan buğzunu ve onlardan uzak duruşunu zikrettikten sonra şunları söylemiştir: (Hadîşçiler) bid'atçıların kulaklara ve kalplere çalınan, zarar veren ve birtakım fasit vesvese ve hayalleri çekip getiren batıl sözlerini dinlemekten kulakların korunulması görüşündedirler.”⁽¹⁾

Selef imamlarının söylediklerini kendileri için kabul etmeyen kimselerin kötü bir akıbeta dâcâr olacaklarından endişe edilir. Zehebî'nin zındık İbnu'r-Rîvendî'nin biyografisinde yazdıklarını düşünün!

“Rafîzî ve mülhidlerden ayrılmazdı. Azarlanınca da onların görüşlerini tanımaya çalışıyorum, erdi.”⁽²⁾

Bundan sonra ne oldu? hiç kuşkusuz bir zındık ve mülhid oldu. Din ve dindarlar aleyhine konuşmaya başladı.

İbn 'Ukayl'in biyografisinde de kendisinin şu ifadelerini nakletmiştir: “hanbelî ashâbımız bir grup alimle ilişkimi kesmemi istiyorlardı. Bu ise beni faydalı bilgilerden mahrum bırakacaktı.”

Zehebî bu ifadelere şu sözleri ile talikte bulunmuştur: “Hanbelîler onun mutezile ile oturup kalkmasını yasaklıyorlardı. O ise bunu reddediyordu. en sonunda ağlarına düştü. Ve nasları tevil etmeye başladı. Allah'tan bu tür durumlardan korumasını dileriz.”⁽³⁾

Şâtıbî şöyle demiştir: “... Fırka-i nâciye -ehl-i sünnet-bid'at ehline karşı düşmanlık etmekle, onları yurtlarından sürmekle, onlar tarafına kayanlara karşı ölüm korkusunu

(1) *Akîdetu's-Selef Ashâbi'l-Hadîs*, s.100

(2) *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, c.14, s.59

(3) *age*, c.19, s. 447

ve benzeri korkuları tattırmak suretiyle ders vermekle memurdurlar. Alimler onlarla bir arada oturmak ve arkadaşlık kurmak konusunda uyarıda bulunmuşlardır. Bu düşmanlık ve buğz sebebidir. Fakat bu konudaki en alt tavır müminlerin yolundan bir başka yola sapmak şeklinde ihdas ettikleri bid'atle kendilerine cemaatten çıkma cürümünü nispet edilen kimselere karşı gösterilir. Mutlak bir düşmanlık şeklinde değildir. Biz onlara düşmanlıkla memurken ve onlar da bizimle dost olup cemaate dönmekle emrolunurken mutlak düşmanlık nasıl emredilebilir?"⁽¹⁾

Zehebî şunları ifade etmiştir: "Selef imamlarının çoğu bu uyarıyı yapmaktadır. Kalplerin zayıf; şüpheler ise becerikli bir yankesici gibidir."⁽²⁾

Belki şöyle söyleyenler çıkabilir: Bid'at ehli olanları nasıl tanıyacağız ki, sakınabilelim ve onlara karşı dikkatli olalım. Özellikle bunlardan birçoğu bugünlerde ehl-i sünnet ve'l-cemaat idiasını kendilerine paravan etmektedirler.

Buna çeşitli yönlerden cevap verilebilir:

a) Bid'atçiler ilim adamlarının beyânları ile, eserleri ve kendileri ile oturup kalkma hususundaki uyarıları sayesinde tanınabilir.

Allah'a hamdolsun her çağda bu görevi ifa eden alimler bulunmaktadır. Bu ilim adamlarından ayrılma ki sonuca erişebilesin!

b) İnsan yapıp ettiklerinden tanınabilir. Bu sebeple bid'atçi kimsenin durumu çok fazla gizli kalmaz. Mutlaka durumunu ifşa eden bir şeye şahit olunur.

(1) *el-İ'tisâm*, c.1, s.120

(2) *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, c.7, s.461

Evzâ'î şöyle söylemiştir: “Bize karşı bid'atini gizli tutan ülfetini bizden saklayamaz.”⁽¹⁾

Mu'âz b. Mu'âz da şöyle demiştir: “Adam, her ne kadar görüşünü ketmetse de, bunu oğlundan, dostundan ve arkadaşından saklayamaz.”⁽²⁾

Dostları parti yandaşları, hocaları harekî düşünen enteller, sempati duydukları ulemaya dil uzatanlar olan kimsenin selef müntesibi sünnî olması düşünülebilir mi?!

Derim ki: Doğru sözler ettiler.. nasihatte bulundular.. iyilik ettiler. Rabbânî alimler işte böyle kimselerdir. Lider ehline yalan söylemez, kandırmaz. Çıplak uyarıcı toplumu aldatmaz.

(1) *el-İbâne*, 420; *Şerhu Usûli İ'tikâdi Ehli's-Sunne ve'l-Cemâ'a*, 257

(2) *el-İbâne*, 479

ONUNCU FASIL

BİD'AT EHLİ İLE MUNAZARA

Bid'at ehlinin izlediği metot, telbis, tedlis ve sözü battıla bezemek üzerine kaimdir. Saptırma ve süsleme üzerine kuruludur. Onlarla muamelenin hakkı uzak durmak, yalnız bırakmak, ilişki kurmamak, yüz çevirmek ve uyarıda bulunmaktır.

Bu nedenle alimlerin ve imamların ifadeleri, bid'atçilerle münazarada bulunmaya uyarı niteliğinde, onlarla münakaşa etmekten ve sözlerine kulak vermekten sakındırma hdefine yöneliktir.

Mufaddal b. Mühelhel şöyle demiştir: “Bid'at sahibi kimsenin yanına oturup da sana bid'atinden bahsetmeye başlarsa, onu uyarıp yanından kaçabilirsin. Ama sünnette yer alan hadîslerden bahsetmeye başlayıp da daha sonra bid'atini sokuşturmaya başlarsa muhtemelen o bid'atler senin kalbine nüfuz eder. Bundan sonra da kalbinden ne zaman çıkar gider Allah bilir!”⁽¹⁾

el-Evzâ'î de şöyle demiştir: “Bid'at sahibinin tartışma çıkarmasına fırsat vermeyin. Yoksa fitnesi ile kalplerinizde şüphe uyandırır.”⁽²⁾

Sa'îd b. 'Âmir'den rivâyete göre şöyle demiştir: “Ninem Esmâ'nın şöyle anlattığını duydum: 'Heva ehlinin iki adam Muhammed b. Sîrîn'in yanına girdi. “Ey

(1) *el-İbâne*, 394

(2) *el-Bida' ve'n-Nehy anhâ*, s.53

Ebû Bekr, sana bir hadîs tahdis edelim!” dediler “Hayır” dedi. “O zaman Allah’ın Kitabı’ndan bir âyet okuyalım!” dediler. “Hayır, ya siz benim yanımdan kalkıp gideceksini, ya ben!” dedi.”⁽¹⁾

Lâlekâî şöyle demiştir:

“Müslümanlar üzerinde bid‘atçilerle münazara etmekten daha büyük bir suç işlenmemiştir. Bid‘atçıların kinlerinden birer birer ölümlerine neden olan, bid‘atlerini izhar edebilmelerine imkan bırakmayan selefın bırakmış olduğu cümlelerden daha perişan edici, kahredici bir etken yoktur.

Aldanışa kapılmış kimseler gelmiş ve bid‘atçıların önünde bid‘atleri için kapı açmışlardır. İslam’ın helak olması konusunda onlara kılavuz olmuşlardır. En sonunda aralarında kavga zuhur etmiş ve yapmış oldukları çağrılar münazara yoluyla ayyuka çıkmıştır. Avam ve havastan olan herkesin kulağına kadar varmıştır. Huccetler içine şüpheler bulaşmış; coşkun bir denizde araştırmaya dalmışlardır. Sonunda da bu hususta birbirlerinin dostu ve yandaşı haline gelmişlerdir. Halbuki daha önce Allah’ın dini konusunda birbirlerine düşman ve zıt giden kimselerdi. Birbirlerinin yüzlerine karşı açık açık tekfir etmekteydiler. Hiç gizlemeden lanet okumaktaydılar. İki konum arasında dağlar kadar fark var.”⁽²⁾

İbn Batta şöyle demiştir:

“Ey Müslümanlar! Rabbiniz Allah’a karşı dikkatli olun! Hiçbiriniz kendi nefsi hakkında hüsnü zanna kapılmasın! Kendi görüşünün doğrulu hakkında bildiklerine kanmasın! Bu heva ehli kimselerden bazısıyla otu-

(1) Dârimî, c.1, s.109; Lâlekâî, 242

(2) Şerhu Usûli İ’tikâdi Ehli’s-Sunne ve’l-Cemâ’a, c.1, s.19

rup kalkmasındaki dinî tehlikeye rağmen “Ben onlarla münazara etmek ya da görüşünden vaz geçirmek için oturup kalkıyorum.” der. Bunlar deccalden daha fitneci, sözleri uyuz hastalığından daha yapışkan, alevden daha yakıcıdır.”⁽¹⁾

‘İzz b. Abdisselâm rahimehullâh, selevin bid‘atçilerle oturup kalkılması, onlarla münazara edilmesi konusundaki yasaklamalarının illetini şöyle açıklamıştır: Çünkü “onlar yanında bir şeyler araştırmak bir kayıptır. Hiçbir fayda sağlamaksızın ilişkileri kesmeye ve sırt dönmeye sevk eder. Hakkın başkası yanında olduğu açığa çıktıktan sonra görüşünden dönen hiç kimse görmedim. Aksine kendi görüşünün hem zayıf ve hem de doğruya daha uzak olduğunu bildiği halde üzerinde ısrar etmektedir.”⁽²⁾

Dr. Ebû Bekr Zeyd şöyle demiştir: “Her bir müslümana nasihatim itikâdî şüphelerden korunmaları yolundadır. Bid‘atler sönük ve hareketsiz; bid‘atçi nefesi kesilmiş vaziyette sinmiş kalmışsa, bid‘atleri ve bid‘at ehlini tahrik ederek nefisler harekete geçirilmesin! Zira tahrik edilen bid‘at, gelişir ayyuka çıkar. İnsan nefsinin tabiatı budur. Meselâ hayırlı konularda nefis, haccın o coşkusu hatırladığında hacca doğru hareketlenir. Şer konusunda da nefis kadınları, onlarla konuşup oynamayı hatırına getirdiğinde fuhşiyata doğru hareketlenir.

Bu tür şeyleri konuşma konusu etmeyip susmak nefisle mücadele ve cihad babındandır. Buna göre hak, konuşmakla olduğu gibi sükut edip susmakta da olabilir. Her durumun kendine yakışan makamı vardır.”⁽³⁾

(1) *el-İbâne*, c.2, s.470

(2) *Kavâ'idü'l-Ahkâm*, c.2, s.135 tasarrufla.

(3) *Hecru'l-Mubtedi'*, s.50

ON BİRİNCİ FASIL

BİD'AT EHLİNE REDDİYEDE BULUNMAK

Sağlıklı bir yönetime sahip, bilgisi geniş ve ilmî derinliği bulunan kimselerce bid'at ehline reddiye de bulunmak, sahteliklerini ortaya sermek, şüphelerini bertaraf etmek islâm'ın asıllarından biridir. Helak olan delil üzere helak olsun! Hayatta kalan da delil üzere hayatta kalsın! Bu nedenle bu mevzuyu ilim adamları en güzel şekilde açıklayıp en eksiksiz biçimde detaylandırmışlardır.

İlim ehlinin açıklamaları şu şekildedir:

İbn Kayyım el-Cevziyye şöyle demiştir:

“Selef alimleri ve imamlar bid'atleri aşırı biçimde çirkin görmüşlerdir. Yeryüzünün çeşitli bölgelerindeki bid'at ehline karşı yüksek sesle dikkat çekmişler; oldukça şiddetli biçimde bid'atlerine karşı uyarıda bulunmuşlardır. Diğer fuhşiyat, zulüm ve düşmanlıklara karşı sergiledikleri inkarcı tavırdan daha fazlasını bid'atlere karşı sergilemişlerdir. Çünkü bid'atlerin dine olan zarar ve yıkımı diğerlerine oranla daha fazladır.”⁽¹⁾

Buna göre “Ehl-i sünnet ve'l-cemaat tarafından dine müntesi olan heva ehli bid'atçilere karşı cevap verilmesi en başta gelen maksattır.”⁽²⁾

Bu nedenle “Batılın eleştirilmesini beğenmeyerek dil uzatanlar -her ne kadar bazılarında hayır ve salah bu-

(1) *Medâricu's-Sâlikîn*, c.1, s.327

(2) *er-Radd ala'l-Muhâlif*, s.7

lunsa da.. bu tutumları bazen acizlik ve azimsizliktir. Bazen de hakkın nerede bulunduğunu, doğrunun yerini tam anlamıyla idrak edememektir. Ve hatta Allah celle celâluhû'nun dininin korunup savunulduğu savaşın yapıldığı meydandan kaçmak demektir.⁽¹⁾ Buna göre hak söz söylemeyip susan kimse günah bakımından batıl ifadelerde bulunana benzemektedir.

Ebû Ali ed-Dakkâk şöyle demiştir: “Hakkı söylemeyip susan dilsiz şeytandır. Batıl sözler söyleyen ise konuşan şeytandır.”

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem bu ümmetin yetmiş üç fırkaya bölüneceğini ve bunlardan sadece birinin peygamberlik metodu üzerinde bulunanın kurtulacağını bildiriyor. Bunlar çarpık itikadî özellikleri ile ümmeti kırarak tek bir cemaat, tek bir fırka haline gelmesini mi arzuluyorlar?!

Yoksa kelime-i tevhidi haykıran bir birlik olmasına mı çağrı yapmaktalar? Çok dikkatli olunması gerek!

Ellerindeki tek delîl birtakım batıl, asılsız söylemlerdir:

Safları içten bölmeye kalkmayın (!)

Dışarıdan tozu dumana katmayın (!)

Müslümanlar arasında ihtilafları körüklemeyin (!)

İttifak ettiğimiz konularda fikir birliği eder; ihtilaf ettiğimiz hususlarda da birbirimizi mazur görürüz (!)

... vb. söylemler.

Böylelerine “Batıl taratarları sustu mu ki biz de su-

(1) Bu hakikatle ilgili olarak bk. *Menhecu's-Selef fî Mesâilî'l-Îmân* adlı eserimde “Ma'raketu't-Te'vîl” Faslı.

salım!” ya da “Görülebilecek, duyulabilecek şekilde mi itikada saldırıyorlar ki susulması isteniyor?” denilmesi îmânın en zayıf noktasıdır.

Yahudilerin kullandıkları hüccetin Müslümanların arasına sızmasına karşı Allah’a sığınırız. Yahudiler hem kitap hakkında ihtilaf ediyorlar; hem de kitaba muhalefet sergiliyorlardı... Bununla birlikte birlik-beraberlik içinde oldukları imajı veriyorlardı. Allah azze ve celle ise onları yalanlayarak şöyle buyurmuştur: **“Onları birliktelik içinde sanırsın am kalpleri paramparçadır.”** (*Haşr, 14*)⁽¹⁾

(1) *er-Radd ala'l-Muhâlif*, s.76-77

KAYNAKLAR⁽¹⁾

<i>Âdâbu's-Ser'iyye</i>	İbn Muflih el-Hanbelî
<i>'Akîdetu's-Selef Ashâbi'l-Hadîs</i>	Ebû Osmân es-Sâbûnî
<i>'Umdetu'l-Kârî</i>	El-'Aynî
<i>Advâu'l-Beyân</i>	Muhammed eş-Şankîtî
<i>Bâis alâ İnkârî'l-Bida'</i>	Ebû Şâme
<i>Basâir Zevîş-Şeraf</i>	Müellifin kaleminden
<i>Behcetü Kulûbi'l-Ebrâr</i>	Abdurrahman es-Sa'dî
<i>Beyânu Hatai</i>	Beyhakî
<i>Bida' ve'n-Nehy anhâ</i>	İbn Vaddâh el-Kurtubî
<i>Bidâye ve'n-Nihâye</i>	İbn Kesîr
<i>Câmi'u Beyânî'l-'İlm</i>	İbn 'Abdilberr
<i>Câmi'u li Ahkâmi'l-Kur'ân</i>	Kurtubî
<i>Câmi'u'l-'Ulûm ve'l-Hikem</i>	İbn Receb el-Hanbelî
<i>Câmi'u'l-Beyân</i>	İbn Cerîr et-Taberî
<i>Cem'u'l-Cevâmi'</i>	El-Mahallî
<i>Cerh ve't-Ta'dîl</i>	İbn Ebî Hâtîm
<i>Der'u Te'arudi'l-'Akl ve'n-Nakl</i>	İbn Teymiyye
<i>Dirâye</i>	İbn Hacer el-'Askalânî
<i>Ecvibetu'n-Nâfi'a</i>	El-Elbânî
<i>Eşbâh ve'n-Nazâir</i>	Suyûtî
<i>Fadlu İlmi's-Selef ala'l-Halef</i>	İbn Receb el-Hanbelî
<i>Fakîh ve'l-Mutefakkîh</i>	Hatîb el-Bağdâdî
<i>Fetâvâ</i>	Şâtîbî
<i>Fetâvâ</i>	'İzz b. Abdisselâm
<i>Fetâvâ</i>	Nevevî
<i>Fetâva'l-Hadîsiyyetu'l-Kübrâ</i>	İbn Hacer el-Heysemî
<i>Fetâva'l-Kübrâ</i>	İbn Teymiyye
<i>Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî</i>	İbn Hacer el-'Askalânî

(1) Kaynaklar bölümünde sıralanan eserlerin isimleri başında bulunan elif-lam takısı harf sıralaması nedeniyle alınmamıştır. (çev.)

<i>Fethu'l-Kadîr</i>	Şevkânî
<i>Furûk</i>	Karâfî
<i>Furûsiyye</i>	İbn Kayyım el-Cevziyye
<i>Haccetu'n-Nebî</i>	El-Elbânî
<i>Hakîkatu'l-Bida' ve Ahkâmuhâ</i>	Sa'îd b. Nâsır el-Ğâmidî
<i>Hâşiyetu Cem'i'l-Cevâmî'</i>	El-'Attâr
<i>Havâdis ve'l-Bida'</i>	Ebû Bekr et-Tartûşî
<i>Hecru'l-Mubtedî'</i>	Bekr Ebû Zeyd
<i>Heli'l-Muslim Mulzem</i>	Ma'sûmî
<i>Hilyetu'l-Evliyâ</i>	Ebû Nu'aym
<i>Îlâmu'l-Muvakkî'in</i>	İbn Kayyım el-Cevziyye
<i>Î'tikâd</i>	Beyhakî
<i>Î'tisâm</i>	Şâtubî
<i>İbâne</i>	İbn Batta
<i>İbdâ' fî Kemâlîş-Şer'i</i>	Muhammed Sâlih 'Useymîn
<i>İhyâu 'Ulûmi'd-Dîn</i>	Ğazâlî
<i>Îkâzu'l-Himemi'l-Muntekâ</i>	Müellifin kaleminden
<i>İlm</i>	Ebû Hayseme
<i>İnsâf fîmâ Kîl fi'l-Mevlid</i>	Ebû Bekr el-Cezâirî
<i>İrşâdu'l-Fuhûl</i>	Şevkânî
<i>İthâfu's-Sâdeti'l-Muttekîn</i>	Zebîdî
<i>Kâmil</i>	İbn 'Adiy
<i>Kâmûsu'l-Muhît</i>	Feyruzâbâdî
<i>Kâşif</i>	Zehebî
<i>Kavâ'idu'l-Ahkâm</i>	Abdulaziz b. Abdisselâm
<i>Kavâ'idu'n-Nûrâniyye el-Fıkhiyye</i>	İbn Teymiyye
<i>Kavlu'l-Mufîd</i>	Şevkânî
<i>Keşfu'l-Estâr an Zevâidi'l-Bezzâr</i>	İbn Hacer el-Heysemî
<i>Keşfu'l-Hafâ</i>	'Aclûnî
<i>Kevâkibu'n-Neyyirât</i>	İbnu'l-Keyyâl
<i>Kûtu'l-Kulûb</i>	Ebû Tâlib el-Mekkî
<i>Künâ ve'l-Esmâ</i>	Dûlâbî
<i>Limâza'htartu'l-Menhece's-Selefi</i>	Müellifin kaleminden
<i>Lisânu'l-'Arab</i>	İbn Manzûr
<i>Lisânu'l-Mîzân</i>	İbn Hacer el-'Askalânî

<i>Ma'rife ve't-Târîh</i>	Fisevî
<i>Ma'rifetu's-Sunen ve'l-Âsâr</i>	Beyhakî
<i>Makâyîsu'l-Luğa</i>	İbn Fâris
<i>Mecma'u'z-Zevâid</i>	Heysemî
<i>Mecmû'u Fetâvâ</i>	İbn Teymiyye
<i>Medâric7u's-Sâlikîn</i>	İbn Kayyım el-Cevziyye
<i>Medhal ila's-Sahih</i>	Hâkim
<i>Medhal ila's-Sunen</i>	Beyhakî
<i>Menâkıbu's-Şâfi'i</i>	Beyhakî
<i>Menhûl</i>	Ğazâlî
<i>Mevâridü'l-Emânî'l-Muntekâ</i>	Ali Hasen Abdulhamid
<i>Mevrid fi 'Ameli'l-Mevlid</i>	Fâkihî
<i>Miftâhu Dâri's-Saâde</i>	İbn Kayyım el-Cevziyye
<i>Miftâhu'l-Cenne Lâ ilâhe illallâh</i>	Ma'sûmî
<i>Minhâcu's-Sunne</i>	İbn Teymiyye
<i>Mu'cem</i>	İbnu'l-A'râbî
<i>Mucemu'l-Kebîr</i>	Taberânî
<i>Mucemu's-Sağîr</i>	Taberânî
<i>Muellefât Sa'id Havvâ</i>	Müellifin kaleminden
<i>Musâcele 'İlmiyye</i>	'İzz b. Abdisselâm
<i>Musannef</i>	Abdurrezzâk
<i>Musned</i>	İmam Ahmed b. Hanbel
<i>Mustedrek</i>	Hâkim
<i>Nihâye fi Ğarîbi'l-Hadîs ve'l-Eser</i>	İbnu'l-Esîr
<i>Nushu'l-Umme</i>	Müellifin kaleminden
<i>Radd alâ'l-Muhâlif</i>	Bekr b. Abdillâh Ebû Zeyd
<i>Rasâilu'l-İslâh</i>	Muhammed Huseyn
<i>Ravdatu'n-Nâzir</i>	İbn Kudâme
<i>Risâle</i>	Şâfi'i
<i>Sahîh İbn Hibbân</i>	
<i>Sahîhu Muslim</i>	
<i>Sahîhu'l-Buhârî</i>	
<i>Sahîhu't-Terğîb ve't-Terhîb</i>	El-Elbânî
<i>Salâtu't-Terâvîh</i>	El-Elbânî
<i>Sıfatu Salâti'n-Nebî</i>	El-Elbânî

<i>Sıfatu Savmi'n-Nebî</i>	Ali Hasen ve müellif
<i>Sıfatu'l-Ğurabâ mine'l-Muminîn</i>	El-Âcurrî
<i>Sikât</i>	İbn Hibbân
<i>Silsiletu'l-Ehâdisi'd-Da'îfe</i>	El-Elbânî
<i>Silsiletu'l-Ehâdisi's-Sahîha</i>	El-Elbânî
<i>Siyerü A'lâmi'n-Nubelâ</i>	Zehebî
<i>Sunen Dârimî</i>	
<i>Sunen Ebî Dâvûd</i>	
<i>Sunen İbn Mâce</i>	
<i>Sunen Kubrâ</i>	Beyhakî
<i>Sunen Nesâî</i>	
<i>Sunen Şâfi'î</i>	
<i>Sunen Tirmizî</i>	
<i>Sunenu'l-Vâride fi'l-Fiten</i>	Ebü 'Amr ed-Dânî
<i>Sunne</i>	İbn Ebî 'Âsım
<i>Sunne</i>	Abdullah b. Ahmed
<i>Şerhu Usûli İ'tikâd</i>	Lâlekâî
<i>Şerhu's-Sunne</i>	Bağavî
<i>Şifâu'l-'Alîl</i>	İbn Kayyım el-Cevziyye
<i>Tabakâtu'l-Hanâbile</i>	İbn Ebî Ya'lâ
<i>Tahrîcu'l-Furû' ala'l-Usûl</i>	Zincânî
<i>Tahzîru'l-Muslimîn</i>	Ahmed b. Hacer Âl Tâmi
<i>Târîhu Dimeşk</i>	İbn 'Asâkir
<i>Târîhu Vâsıt</i>	Bahşel
<i>Târîhu'l-Kebîr</i>	Buhârî
<i>Te'vîlu Muhlelefi'l-Hadîs</i>	İbn Kuteybe
<i>Tebeyyunu'l-Aceb</i>	İbn Hacer el-'Askalânî
<i>Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'Azîm</i>	İbn Kesîr
<i>Tehzîbu'l-Kemâl</i>	Muzenî
<i>Umm</i>	Şâfi'î
<i>Usudu'l-Ğâbe</i>	İbnu'l-Esir
<i>Usûl fi's-Sunen ve'l-Bida'</i>	Muhammed Ahmed el-Adevî
<i>Usûlu's-Sunne</i>	İmam Ahmed b. Hanbel

*Vâhiyât**Zevâidu'z-Zuhd**Zeylu Târîhi Bağdâd**Zikru Ahbâri Asbahân**Zuhd**Zuhd**Zuhd**İbnu'l-Cevzî**Abdullah b. Ahmed**İbnu'n-Neccâr**Ebû Nu'aym el-Asbahânî**Ahmed b. Hanbel**Vekî' b. Cerrâh**Abdullah b. Mubârek*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
BİRİNCİ FASIL	
BİD'AT TARİFİ ve TÜRLERİ	7
İKİNCİ FASIL	
İSTİHSANDA BULUNAN ŞERİAT KOYMAYA YELTENMİŞ OLUR.....	23
ÜÇÜNCÜ FASIL	
HER BİD'AT SAPIKLIKTIR	31
DÖRDÜNCÜ FASIL	
İNSANLAR GÜZEL GÖRSE DE HER BİD'AT SAPIKLIKTIR	40
BEŞİNCİ FASIL	
BİD'AT-I HASENE GÖRÜŞÜNDE OLANLARA REDDİYE.....	58
ALTINCI FASIL	
BİD'ATLERİN TANINMASI GEREĞİ.....	117
YEDİNCİ FASIL	
BİD'ATÇİLİĞİN SEBEPLERİ.....	123
SEKİZİNCİ FASIL	
BİD'ATIN TEHLİKESİ.....	130

DOKUZUNCU FASIL

BİD'AT EHLİNDEN UZAK DURMAK VE İLİŞKİLERİ KESMEK	135
--	-----

ONUNCU FASIL

BİD'AT EHLİ İLE MUNAZARA.....	144
-------------------------------	-----

ON BİRİNCİ FASIL

BİD'AT EHLİNE REDDİYEDE BULUNMAK ...	147
--------------------------------------	-----

KAYNAKLAR.....	150
----------------	-----

İÇİNDEKİLER.....	155
------------------	-----

